

RAPORT ANUAL 2023

CONDUCEREA ROMATSA ÎN ANUL 2023

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE

Ardelean Felix Corneliu	președinte (01.01.2023 – 31.12.2023)
Nedelcu Corvin	membru provizoriu (01.01.2023 – 24.11.2023)
Grama Eduard	membru provizoriu (01.01.2023 – 31.12.2023)
Burghiu David Alexandru	membru provizoriu (01.01.2023 – 31.12.2023)
Olteanu Elena Zînica	membru provizoriu (01.01.2023 – 31.12.2023)
Ciolan Nicolae Sebastian	membru provizoriu (01.01.2023 – 15.02.2023)
Gheorghe Mădălina	membru provizoriu (01.01.2023 – 17.01.2023)
Cupă Ion	membru provizoriu (18.01.2023 – 18.07.2023) (18.08.2023 – 31.12.202)
Preoteasa Teodora Elena	membru provizoriu (15.02.2023 – 28.08.2023)
Arat Oana Marie	membru provizoriu (01.09.2023 – 31.12.2023)

ECHIPA MANAGERIALĂ

Cojoc Marius Adrian	director general
Florea Valeriu Laurențiu Adrian	director departament operațional
Cimpuieru Valentin	director departament tehnic dezvoltare
Radu-Cîtu Cristian	p. director economic
Cătinean Pavel	director siguranță și calitate
Dumitrescu Cosmin	director tehnic
Titea Dragoș-Virgil	director juridic și administrativ

ACTIVITATEA OPERAȚIONALĂ, TEHNICĂ, SIGURANȚA ȘI CALITATEA SERVICIILOR FURNIZATE

ACTIVITATEA OPERAȚIONALĂ

Managementul Activității de Rută

- Activități privind optimizarea sectorizării în FIR/CTA București
 - participarea la activitățile de simulare organizate la ACC București – analize de trafic, livrare mostre de trafic, design de scenarii sectorizate simultan cu simulările fast-time etc.;
 - elaborarea documentației privind sectorizarea modificată la ACC București – lista de verificări, evaluare de siguranță, actualizare proceduri operaționale (LoAs între unitățile ATS ale ROMATSA), elaborare plan de implementare, concept operațional;
 - participarea la elaborarea documentației de pregătire a personalului CTA ACC și CITA ACC în vederea implementării noii sectorizări în FIR/CTA București;
 - analiza SAAM/NEST de capacitate, încărcare instantanee, workload CTA, conflicte potențiale pentru variantele de sectorizare preliminare propuse de membrii Grupului de Lucru;
 - realizarea materialelor de analiză a soluțiilor preliminare de sectorizare în vederea identificării variantelor de sectorizare eligibile pentru organizarea și desfășurarea RTS in-house, precum și configurarea de date de environment și trafic aferente versiunilor calificate pentru RTS în scopul introducerii acestora în sistemul simulatorului Direcției regionale București;
 - analiza rezultatelor simulării RTS în vederea stabilirii variantei optime de sectorizare ce urmează a fi implementată în FIR București.

Din considerente de ordin tehnic, termenul de implementare al unei noi sectorizări a fost replanificat pentru anul 2024.

După luna aprilie 2023 au continuat activitățile de analiză a propunerilor de sectorizare survenite pe durata pregătirii personalului CTA și a celor ulterioare acesteia, în vederea identificării celei mai adecvate soluții pentru o nouă sectorizare, atât din punct de vedere operațional cât și tehnic.

- Optimizarea structurii de rute ATS pentru conformare cu structura ERNIP în vigoare – Planul de îmbunătățire a rețelei de rute la nivel european
 - au continuat activitățile pentru implementarea proiectelor/activităților prevăzute în ERNIP – European Route Network Improvement Plan – ediția în vigoare;

- modificarea segmentelor de rute ATS în vecinătatea unor CTR-uri (turnuri de control al traficului aerian) astfel încât să fie asigurată evoluția continuă a aeronavelor într-un spațiu aerian controlat continuu.
- Participarea la activitățile de implementare și operaționalizare a Aeroportului Brașov. Termenul de finalizare a fost 15 iunie 2023.
S-au desfășurat următoarele activități:
 - participare la proiectarea CTR Brașov;
 - proiectarea rutei ATS Z 922;
 - obținerea punctelor 5LNC;
 - elaborarea LoA între ACC București și TWR Brașov;
 - amendarea procedurilor operaționale cu prevederi referitoare la TWR Brașov; au fost amendate 6 proceduri;
 - elaborarea bazei de amendament AIP;
 - participarea, pe linia de activitate, la elaborarea evaluării de siguranță pentru implementarea operării la Aeroportul Internațional Brașov-Ghimbav: implementare CTR Brașov, ruta Z922 și LoA între ACC București și TWR Brașov.
- Analiza evoluției fluxurilor din FIR București în contextul evoluției traficului aerian internațional și al implementării de către NM EUROCONTROL a măsurilor ATFM pentru sezonul de vară 2023 pentru a identifica efectele aplicării acestora asupra fluxurilor de trafic aerian FIR București, cu utilizarea aplicațiilor pentru proiectare spațiu aerian SAAM/NEST.
- Planificarea capacității operaționale pe termen mediu
 - planificarea, la nivel strategic, a capacității ACC București prin asigurarea procedurilor necesare continuității serviciilor de control trafic la ACC București și furnizarea, în mod regulat, de informații privind disponibilitatea capacității în contextul planului sezonier continuu al NOP implementat de managerul de rețea la nivelul rețelei ATM europene. Performanța preconizată pe rută a fost și este evaluată în mod regulat de către NM pentru fiecare ACC, inclusiv București ACC, în ceea ce privește deschiderile planificate/maxime ale sectoarelor de dirijare în raport cu cererea de trafic estimată;
 - participarea și analiza traficului pentru pregătirea întâlnirilor cu NM pe tema planificării strategice a capacității ACC București pentru 2022-2024: elaborare model de capacitate pe termen mediu și lung cu considerarea scenariului cu/fără recrutarea de controlori de trafic aerian conform propunerilor din Planul de Performanță PP RP3.
- Analizarea săptămânală a evoluției traficului în FIR București în corelare cu prognoza pe termen scurt, prin utilizarea datelor de trafic la nivel european primite din partea Network Manager-ului.
- Analiza propunerilor pentru proceduri de zbor instrumental aferente unor CTR-uri și TMA-uri din FIR București și formularea de observații și propuneri.

- Participarea la analiza proiectelor de acte normative și reglementărilor trimise spre consultare de către AACR, MTI (Reglementarea RACR-ATS, propuneri de amendament pentru PAC-ATS, Reglementarea RACMR-MSA-UFSA etc), respectiv furnizarea opiniei privind noi propuneri legislative. Participarea la analiza proiectelor de documente elaborate de organizațiile internaționale la care România este parte: EASA, EUROCONTROL, ICAO etc.
- Coordonarea, elaborarea sau actualizarea, după caz, a procedurilor operaționale aplicabile cu precădere în domeniul serviciilor de trafic aerian de rută și în spațiul aerian de clasa G, precum și a procedurilor de coordonare între unitățile ATS ale ROMATSA și ACC București și unitățile ACC adiacente (LoAs). Au fost elaborate 6 proceduri PIN, 2 amendamente la PIN-uri și au fost efectuate 37 amendamente la LoAs.
- Coordonarea elaborării evaluărilor de risc pentru modificările sistemului ATM aferente activității de furnizare a serviciilor de trafic aerian de rută și urmărirea aplicării măsurilor de reducere a riscurilor. Au fost elaborate 6 evaluări de siguranță și 8 liste de verificări.
- Indicatori de performanță. În acest context se înscrie și participarea la elaborarea Planului de Performanță pentru cea de-a treia perioadă de referință – RP3: analize de evoluție a traficului și revizuirea planului de capacitate pe termen mediu și lung, contribuție la raportul de monitorizare PP pe teme de capacitate și environment.
- Participarea la elaborarea documentației ACE Benchmarking Report 2022.
- Dezvoltarea Danube FAB din perspectivă operațională – a continuat cooperarea cu partenerii bulgari pentru analiză operațională pentru identificarea modalităților optime de colaborare din perspectiva siguranței traficului aerian și a fluidizării fluxurilor de trafic.
- Colaborarea civil-militară în scopul aplicării conceptului de utilizare flexibilă a spațiului aerian – activitate permanentă. În acest context se menționează elaborarea sau actualizarea, după caz, a unor protocoale și/sau proceduri de colaborare civil-militară, a procedurilor de management pre-tactic și tactic al spațiului aerian respectiv participarea la activități militare cu impact asupra activității de rută.
- Elaborarea propunerilor de măsuri corective în urma inspecțiilor și auditurilor interne și externe și urmărirea implementării acestora.
- Analiza evenimentelor de siguranță raportate (REAC) și urmărirea implementării măsurilor corective dacă a fost cazul. Participarea experților managementului activității de rută în comisiile de cercetare ulterioară a unor evenimente ATM.

- Coordonarea înființării unor noi zone restricționate pentru activități specifice combaterii căderilor de grindină și elaborarea și/sau completarea/actualizarea corespunzătoare a procedurilor specifice. Dat fiind impactul tot mai important al restricționării de spațiu aerian pentru lansarea rachetelor antigrindină asupra traficului aerian civil, experții ROMATSA vor continua să solicite/recomande dezvoltarea Sistemului Național Antigrintină prin utilizarea de către operatorii sistemelor respective și a altor metode de disipare a agentului antigrintină (generatoare de sol sau aeronave specializate).
- Întocmirea bazelor de amendare AIP România în conformitate cu modificările de spațiu aerian. Au fost emise zece baze de amendament AIP șo o bază NOTAM.
- Participarea la încheierea de protocoale, proceduri, reglementări în colaborare cu instituții interne – MTI, AACR, SMFA și utilizatori ai spațiului aerian – TAROM. AOPA, ARCA etc.
- Coordonarea implementării obiectivului FCMo6 – Traffic Complexity Assessment, definit în European ATM Master Plan – Implementation Plan 2016 (ESSIP 2016), aplicabil României:
 - finalizarea procesului de achiziție pentru sistemul automatizat ROMATSA pentru gestionarea complexității traficului aerian – ROMAirTCM;
 - participarea la activitățile aferente procesului de achiziție ca urmare a lansării licitației publice în toamna anului 2022 pentru livrarea, instalarea, școlarizarea personalului, testarea și punerea în funcțiune a sistemului de gestionare a complexității traficului aerian – ROMAirTCM;
 - pentru implementarea ROMAir TCM a fost obținută finanțare europeană, sub umbrela propunerii CLEAN ATM (CP1 Deployment – Synchronised Modernisation of ATM – CLEAN ATM) coordonată de SESAR Deployment Manager.
- Activități privind implementarea Regulamentului (UE) nr. 373/2017 cu modificările și completările ulterioare de stabilire a unor cerințe comune pentru furnizorii de management al traficului aerian/servicii de navigație aeriană și de alte funcții ale rețelei de management al traficului aerian și pentru supravegherea acestora: actualizare și elaborare proceduri PIN, după caz, pentru conformare cu cerințele regulamentului, aplicabile pentru domeniul ATS. De asemenea, în cursul anului 2023, s-au desfășurat activități privind monitorizarea conformării cu cerințele Regulamentului (UE) nr. 373/2017 aplicabile în domeniul furnizării serviciilor de trafic aerian, cu precădere a celor de rută.
- Efectuarea inspecțiilor operaționale planificate la ACC București.
- Participarea la reuniuni EUROCONTROL/ICAO RND SG (Route Network Development Sub Group – ICAO EUR Region), RDGE/ICAO (Route Development Group – Eastern Part of the ICAO EUR Region), APDSG (ATM Procedures

Development Sub-Group), subordonat NETOPS, CPSG (Capacity Planning Group), subordonat NETOPS, CECM/CANSO.

- Participarea la activitățile de instruire a personalului CTA ab-initio, pe domeniul de competență.
- Participarea la examinarea personalului CTA din cadrul ACC București în vederea avansării/promovării.
- Activități de îndrumare a studenților Facultății de Aeronave repartizați pe domeniul operațional pentru efectuarea stagiului obligatoriu de practică.
- Participarea la activitățile de amendare a Metodologiei de alocare a costurilor contabile: analiză date de trafic și spațiu aerian.
- Alte activități permanente:
 - participarea la procesul continuu de optimizare a aplicațiilor SAAM/NEST dezvoltate de EUROCONTROL/NM;
 - utilizarea aplicației NEST pentru analiza schemelor de închidere/deschidere sectoare și în contextul actualizării planurilor de capacitate pentru LSSIP (material pregătit pentru lucrările grupului CAPLAN);
 - optimizarea structurii de spațiu aerian prin utilizarea de aplicații dedicate, astfel:
 - NEST (Network Strategic Tool) – analiză preliminară
 - RAMS (ISA Software) – simulare de tip Fast Time;
 - elaborarea/actualizarea de protocoale, proceduri, reglementări în colaborare cu instituții interne – MTI, AACR, SMFA și utilizatori ai spațiului aerian – TAROM, AOPA, ARCA etc.;
 - desfășurarea de activități specifice colaborării civil-militare și programe de executare zboruri fără echipaj la bord (RPA).

Managementul Activității de Terminal

Principalele activități desfășurate în anul 2023, în domeniul managementului activității de terminal au fost următoarele:

- Proiecte de modernizare a aeroporturilor:
 - coordonarea/elaborarea documentelor specifice pentru proiectele de modernizare a unor aeroporturi (planuri implementare, actualizare proceduri interne ROMATSA, proceduri de zbor instrumental, evaluări siguranță);
 - colaborare cu operatorii de aerodrom în cazul lucrărilor de modernizare/extindere/înlocuire a echipamentelor/infrastructurii de aerodrom din dotare în vederea evaluării impactului asupra sistemului ATM și pentru

protejarea componentelor acestuia precum și pentru asigurarea menținerii siguranței traficului aerian în perioada executării lucrărilor.

- Coordonarea aeroporturilor – aplicarea Regulamentului (UE) nr. 139/2014 și 373/2017:
 - coordonarea și finalizarea/actualizarea acordurilor privind serviciile de navigație aeriană și procedurilor locale comune cu majoritatea operatorilor de aerodrom.
- Proiectul ATM 2015+ - participarea la grupul de lucru.
- Centralizarea situației mișcărilor în FIR București și în zona terminală:
 - centralizarea lunară a situației mișcărilor pe toate aeroporturile din România;
 - centralizarea lunară a situației mișcărilor în FIR București;
 - transmiterea trimestrială/anuală a datelor către AACR;
 - centralizarea zilnică a mișcărilor comerciale pe toate aeroporturile din România;
 - transmiterea datelor ACE 2022.
- Pregătirea/Informarea CTA
 - informarea CTA privind intrarea în vigoare a unor noi reglementări sau modificarea acestora, stabilirea nivelului de pregătire CTA (controlori de trafic aerian);
 - informarea CTA privind intrarea în vigoare a unor modificări operaționale, stabilirea nivelului MBI;
 - participarea în comisiile de evaluare pentru avansarea sau promovarea CTA;
 - participarea în calitate de lector – Curs de perfecționare OJT/STDI;
 - participarea în calitate de lector – Curs de perfecționare limba engleză ENG-R.
- Inspecții operaționale
 - monitorizarea aplicării planurilor de măsuri stabilite în urma auditurilor sau inspecțiilor operaționale efectuate de către AACR, DSC-ROMATSA și Bureau Veritas;
 - efectuarea inspecțiilor operaționale SMT și elaborarea rapoartelor de inspecții, centralizarea măsurilor și urmărirea termenelor de implementare.
- Elaborarea documentației specifice domeniului de activitate
 - actualizarea Manualelor Operaționale TWR, APP;
 - participarea la consultări privind modificările consultative și propunerilor de amendamente (Cod Aerian, RACMR MSA UFSa etc.);
 - coordonarea întocmirii procedurilor de colaborare între subunitățile DSNA și aeroporturi și obținerea acceptului AACR de punere în serviciu;

- coordonarea pentru elaborarea procedurilor de colaborare pentru realizarea de spectacole/concursuri aeriene și lansări baloane cu aer cald;
 - participarea la elaborarea procedurilor de colaborare pentru exercițiile militare care au loc în spațiul aerian de terminal;
 - coordonarea pentru elaborarea de proceduri de colaborare între unitățile TWR și operatorii VFR;
 - coordonarea elaborării/actualizării procedurilor RWY INC și EXC;
 - coordonarea/analiza/propunerea de actualizări ale documentațiilor (proceduri operaționale, manuale operaționale, ROF etc.) pentru conformarea cu Regulamentele (UE) nr. 373/469/1177/665 și certificarea ASM/ATFM;
 - coordonarea actualizării LoA între subunități;
 - colaborarea pentru întocmirea expozeului ROMATSA și cererea de certificare;
 - colaborarea pentru demonstrarea conformității ROMATSA cu Regulamentul (UE) nr. 373/469/208;
 - elaborarea bazei de amendament AIP;
 - elaborarea bazei NOTAM.
- Optimizarea procedurilor de zbor instrumental
 - coordonarea proiectării/optimizării/implementării procedurilor de zbor instrumental (inclusiv proceduri PBN) pentru toate cele 17 aeroporturi pentru care ROMATSA asigură servicii de trafic aerian:
 - coordonare formulare cerințe operaționale ale CTA/operatori aerieni/SMFA/operator aerodrome
 - coordonări cu organizația de proiectare
 - coordonări agenți geodezi, operatori aerodrom pentru clarificări baze date teren/obstacole
 - coordonări acorduri părți interesate, avizare concept, avizare documentații finale
 - elaborare evaluări siguranță
 - coordonări pentru validarea din zbor
 - coordonare process aprobare AACR
 - coordonare publicare
 - elaborare baze amendament AIP
 - coordonări training CTA

Se derulează 2 contracte care includ:

- revizia/optimizarea tuturor procedurilor de zbor instrumental existente în AIP pentru cele 17 aeroporturi
- proiectarea și implementarea unor proceduri RNP APCH pentru ambele direcții ale pistelor
- proiectarea și implementarea rutelor SID convenționale pentru aeroporturile unde nu au fost publicate anterior
- revizia rutelor SID/STAR RNAV1 pentru senzor DME/DME și proiectarea acestora suplimentar pentru senzor GNSS

- re-proiectarea tuturor hărților ATC SMA.
- Optimizarea structurilor de spațiu aerian
 - proiectarea extinderii CTR Iași și CTR Bacău;
 - proiectarea extinderii CTR Baia Mare și modificarea LRTRA70.
- Alte activități operaționale
 - monitorizarea riscurilor aferente activității specific turnurilor de control de aerodrome (TWR) și unităților de control de apropiere (APP), analiza Raportării Evenimentelor de Aviație Civilă (REAC), formularea de cerințe sau recomandări pentru reducerea riscurilor;
 - consultarea cu operatorii aerieni;
 - participarea la grupul de lucru al Aeroportului Brașov;
 - participarea la grupul de lucru Regulament (UE) nr. 373/2017;
 - participarea la grupul de lucru pentru identificarea și elaborarea propunerilor de proiecte eligibile pentru finanțarea din fonduri europene;
 - participarea la grupul de lucru AMAN;
 - participarea la grupul de lucru pentru optimizarea spațiului aerian;
 - participarea la grupul de lucru pentru modificarea HG 74/1991;
 - participarea la grupul de lucru „Strategia ROMATSA privind furnizarea serviciilor de navigație aeriană pe aeroporturile din România”;
 - participarea la ședințele RP3 și oferirea de suport pentru întocmirea documentației;
 - elaborarea/verificarea documentației transmise către AACR pentru acceptarea modificărilor Sistemului ATM (liste verificări, solicitări de acceptare a modificării Sistemului ATM, evaluări de siguranță, concepte operaționale etc.);
 - coordonarea activității studenților aflați în practică;
 - implementarea Clearance Delivery Otopeni;
 - participarea la activități de proiectare și implementare de proceduri de zbor instrumental PBN în România, incluse în programul cu finanțare europeană SPICE. Participarea în grupul de lucru SPICE prin completarea documentației de raportare a progresului, justificare plăți etc.;
 - formularea de răspunsuri la solicitările primite din partea Judecătoriilor;
 - formularea de răspunsuri/avize solicitări privind lansarea focurilor de artificii/activități zbor drone (Mogoșoaia, Romexpo, Otopeni, Bacău etc.);
 - coordonarea cu unitățile TWR în privința sesizărilor privind zgomotul în zona aeroporturilor pentru formularea răspunsurilor către petenți;
 - participarea la grupul de lucru pentru armonizarea implementării GRF;
 - participarea la grupul de lucru GMT Brașov;
 - analiza documentației privind solicitările de amplasare de parcuri eoliene/clădiri/macarale/obstacole și gestionarea procesului de modificare a procedurilor de zbor
- Noutăți în materie de operațiuni și infrastructură

- implementarea conceptului Performance Based Navigation
 - elaborare Plan ATM/ANS implementare și transmitie PBN în România
 - elaborare evaluări siguranță pentru implementarea procedurilor de zbor instrumental PBN
- colaborarea cu Consiliul Județean Brașov și Aeroportul Internațional Brașov-Ghimbav – asigurarea suportului pentru înființarea aeroportului din Brașov și operaționalizarea unității TWR Brașov (elaborarea punctelor de vedere, cerințelor, participarea la grupuri de lucru, analizarea conceptului operațional/caietelor de sarcini/conceptului tehnic, coordonarea pentru elaborarea procedurilor operaționale de colaborare, analiza și ulterior transmiterea către AACR a procedurilor de zbor instrumental, colaborarea pentru aprobarea în cadrul CMSA a structuriide spațiu aerian aferent Aeroportului Brașov, proceduri de colaborare cu operatorii aerieni din zona Brașov etc.);
- operaționalizarea TWR Brașov (iunie 2023);
- participarea la ședințele care au ca subiect Aeroportul Remetea.

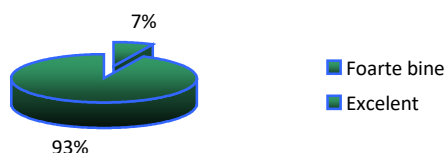
Managementul Informațiilor Aeronautice

Principalele activități desfășurate în anul 2023, în domeniul Managementul Informațiilor Aeronautice (AIM), au fost următoarele:

- Managementul AIS:
 - efectuarea inspecțiilor interne operaționale la unitățile care furnizează AIS;
 - modificarea prin reducerea programului de lucru al unității ARO/Briefing Constanța:
 - elaborarea evaluării în sprijinul siguranței
 - modificarea procedurilor de lucru
 - coordonarea actualizării procedurilor de lucru/colaborare ARO/Briefing București Otopeni și ARO/Briefing Constanța
 - notificarea schimbării către AACR în vederea obținerii aprobării
 - elaborarea bazei de amendament, obținerea aprobării pentru publicarea de la AACR și publicarea în AIP România
 - coordonarea implementării schimbării începând cu data de 30 noiembrie 2023.
 - pregătirea personalului de informare aeronautică:
 - organizarea și coordonarea cursurilor de pregătire recurentă pentru CITA instructor
 - organizarea și coordonarea cursului de schimbare autorizație de unitate
 - susținerea materiilor de specialitate (corespunzătoare domeniului informare aeronautică) la cursurile pentru personalul CTA, CITA și MAT/MAP.

- asigurarea funcției de Client Security Office (CSO) pentru ROMATSA în legătură cu Baza Europeană de date AIS-EAD, gestionarea utilizatorilor și drepturile acestora în lucrul cu EAD, modulele SDO, PAMS, INO;
- achiziționarea următoarelor servicii:
 - servicii de tipografie digitală în vederea tipăririi hărților aeronautice care se elaborează în cadrul serviciului
 - servicii de mentenanță anuală GIS
 - servicii de mentenanță software EAD
 - servicii de furnizare date de declinație magnetică.
- implementarea Sistemului AIS:
 - on-the-job training ICE, WePub
 - efectuarea Penetration Test
 - participarea la sesiunea demonstrativă a noii versiuni eTOD
 - introducerea datelor în modulul WePub și identificarea problemelor în vederea optimizării aplicației
 - pregătirea, la producător, a echipei tehnice care va monitoriza sistemul AIS
 - instalarea noilor versiuni în sistemul de testare;
 - planificarea instalării noilor versiuni în sistemul operațional
 - participarea la întâlniri de progres cu echipa IDS AirNav.
- Furnizarea AIS
 - operaționalizarea Aeroportului Brașov-Ghimbav
 - coordonarea activității din domeniul AIS/AIM
 - participarea activă a experților AIM (cartografie aeronautică) în procesul de verificare și validare a procedurilor de zbor instrumental, proiectate de RAS în baza contractului cu aeroportul
 - elaborarea/actualizarea/avizarea procedurilor de lucru sau de colaborare ARO/Briefing în vederea furnizării serviciului de informare înainte de zbor și a serviciului de informare după zbor la aeroport
 - analizarea bazelor de amendament primite de la AIBG pentru infrastructura aeroportului și originatori din cadrul ROMATSA pentru furnizarea de servicii de navigație aeriană, transmiterea spre aprobarea AACR a variantelor finale pentru obținerea aprobării de publicare
 - publicarea informațiilor aferente AIBG în AIP România
 - completarea informațiilor legate de furnizarea AIS în documentul „Evaluare de siguranță pentru furnizarea serviciilor ATM/ANS în CTR Brașov”.
 - primirea și analizarea bazelor AIS de la originatori, transmiterea de observații în vederea corectării și transmiterea lor spre aprobarea AACR, în vederea publicării;
 - publicarea documentelor de informare aeronautică cu următoarele modificări la AIP România:
 - publicarea informațiilor legate de extinderea SEEFRA;
 - înființarea rutelor ATS Z921 și Z922 și modificarea rutelor ATS Z934, Y34;
 - publicarea modificărilor limitei laterale a TMA Arad 2;

- actualizarea informațiilor referitoare la intrarea, tranzitul și plecarea aeronavelor;
 - actualizarea informațiilor referitoare la infrastructura aerodromurilor: LRAR, LRBS, LRTR, LRSM, LRTM, LRBS, LRSV, LRTC, LRBC, LRBM, LROD, LRCV, LRIA, LROP, LRCN, LRCL, LRPW;
 - modificarea limitelor laterale ale TMA Constanța;
 - modificarea limitelor verticale superioare ale CTR Craiova, Baia Mare, Oradea, Satu Mare, Suceava, Tulcea;
 - publicarea procedurilor de zbor instrumental noi la aeroporturile LRSV și LRCK;
 - actualizarea informațiilor referitoare la zonele de lansare a rachetelor antigrindină;
 - publicarea noilor aerodromuri VFR: DEZMIR/Dezmir, GHEORGHIEI/Remetea, CRAIOVA/Craiova-Sud;
 - actualizarea informațiilor referitoare la timpul de răsărit și apus al soarelui pentru toate aerodromurile/heliporturile publicate în AIP România;
 - actualizarea tarifului pentru serviciile de navigație aeriană de rută și a tarifului pentru serviciile de navigație aeriană terminală (TANC reglementat);
- actualizarea hărții FRA;
 - actualizarea hărții ENR 6.2;
 - publicarea unui număr de 10 Circulare de informare aeronautică și 9 Suplimente la AIP România;
 - menținerea datelor aeronautice în Baza de date AIS europeană – EAD, modulele SDO (Static Data Operations) și PAMS (Published AIP Management System);
 - postarea pe site-ul propriu, www.aisro.ro, a elementelor Pachetului Integrat de Informare Aeronautică publicate;
 - ca urmare a analizei răspunsurilor la Chestionarele privind furnizarea AIS de către ROMATSA, a fost obținut rezultatul prezentat în diagrama următoare:

Managementul Informațiilor Meteorologice

În anul 2023 au fost realizate următoarele categorii de activități:

- Asistența meteorologică
 - implementarea serviciilor meteorologice la aerodromul Brașov-Ghimbav;
 - determinarea și transmiterea în regim operațional a nivelului de tranziție pentru TMA Napoc și afișarea pe terminalele ROMAWOS 4.0;
 - întocmirea automată a prognozei vântului în altitudine pentru a/d Timișoara și afișarea pe terminalul ROMAWOS 4.0;
 - în vederea asigurării conformării cu baza de reglementare, au fost actualizate procedurile cadru privind manualele operaționale, coordonarea cu compartimentele tehnice (PNA/CNS), colaborarea cu operatorii de aerodrom. În baza acestor proceduri cadru au fost verificate procedurile de lucru locale amendate;
 - în vederea monitorizării conformării cu baza de reglementare au fost efectuate inspecții operaționale la BMA Timișoara, BMA Arad – amplasament Brașov, CNPMNA (DR București);
 - monitorizarea disponibilității și regularității mesajelor METAR, TAF și raportarea lunară;
 - verificarea prognozelor de aerodrom TAF și verificarea corectitudinii mesajelor de observație METAR și raportările anuale corespunzătoare.

- Derularea Planului Anual de Achiziții ROMATSA
 - pregătirea, urmărirea semnării unui contract nou de servicii între ANM și ROMATSA și monitorizarea derulării contractului;
 - pregătirea, urmărirea semnării unui contract nou pentru servicii de asistență corectivă software între IBL și ROMATSA și monitorizarea derulării contractului;
 - pregătirea unui contract nou pentru servicii de detecție descărcări electrice între NOWCAST și ROMATSA;
 - participarea la avizarea în CTE ROMATSA a proiectelor pentru obiectivele de investiții pentru Instalarea senzorului de vânt ROMAWOS RWY 09 Sibiu și instalarea rețelei de fibră optică cu senzori de vânt la Iași;
 - întocmirea propunerilor de cheltuieli pentru a fi incluse în PAAS 2024 și BVC 2024 precum și a referatelor aferente.

- Selecția și pregătirea profesională
 - întocmirea Planului Anual de Pregătire Profesională pentru personalul meteorologic pentru anul 2024;
 - verificarea planurilor locale de pregătire ale subunităților MET;
 - identificarea și planificarea cursurilor din cadrul CPMA (Centrul de Pregătire în Meteorologie Aeronautică) destinate personalului MET AERO;
 - participarea la auditul AACR la CPMA desfășurat în luna martie 2023;
 - întocmirea planului de corecții și acțiuni corective rezultat în urma auditului AACR la CPMA și actualizarea Manualelor CPMA;
 - coordonarea activităților și participarea în comisiile pentru angajarea personalului meteo la BMA-uri, CNPMNA și SMIM;

- derularea acțiunilor aferente susținerii cursurilor, precum și susținerea lor (17 cursuri) în cadrul CPMA pentru pregătirea personalului stagiar (personal nou angajat) pentru menținerea competenței/promovarea personalului meteorologic operațional, respectiv MET AERO TEHN și MET AERO PROG și pentru obținerea/menținerea de autorizații OJTI;
 - susținerea modulelor de meteorologie aeronautică în cadrul cursurilor Basic și ADV Rating pentru personalul ATS.
- Expertiza de specialitate
 - transferul în operare a sistemului ROMAWOS 4.0 la toate subunitățile;
 - participarea la activitățile asociate implementării sistemului AWOS DTN;
 - actualizarea dosarului tehnic al sistemului PBS MET/Lotus și re-autorizarea sistemului (inclusiv pentru a/d Brașov);
 - coordonarea activităților legate de transferul temporar al activităților operaționale din cadrul Self-Briefing Constanța, Self-Briefing Sibiu, BMA Oradea, BMA Satu Mare;
 - analizarea evenimentelor de siguranță raportate (REAC) și urmărirea implementării măsurilor corective, dacă a fost cazul;
 - revizuirea expozeului ROMATSA (secțiunea MET) în vederea amendării Certificatului de furnizor de servicii de navigație aeriană;
 - participarea la activitățile legate de distribuirea mesajelor meteorologice în cadrul grupului de lucru ICAO Data Management Group;
 - participarea la activitățile Grupului de lucru EUROCONTROL MET3SG în vederea implementării serviciilor SWIM pentru furnizarea informațiilor meteorologice;
 - participarea la activitatea grupului de lucru comun AACR-ROMATSA pentru identificarea măsurilor ce se impun ca urmare a modificărilor aduse de noul cadru de reglementare în domeniul interoperabilității;
 - coordonarea Planurilor de măsuri care conțin corecțiile și acțiunile corective pentru constatările legate de serviciile meteorologice rezultate în urma auditurilor AACR la BMA București, Oradea, Constanța, Brașov, Târgu Mureș și Administrația Centrală;
 - verificarea amendamentelor la procedurile locale de operare LVP (Otopeni, Constanța, Brașov, Cluj, Oradea, Târgu Mureș).

Colaborarea civil-militară

În anul 2023 au continuat activitățile curente de colaborare civil-militară în domeniul managementului traficului aerian în scopul aplicării constante a reglementărilor SES în planificarea și desfășurarea unor activități complexe în scopul îndeplinirii atribuțiilor generale și specifice stabilite în conformitate cu legislația și reglementările aeronautice naționale și internaționale. Suplimentar activităților curente, colaborarea și coordonarea civil-militară au fost marcate de apariția și evoluția conflictului din Ucraina.

În contextul evoluției situației politico-militare din Ucraina, NATO a activat mecanismul specific de răspuns la crize, ceea ce a condus la intensificarea zborurilor operaționale și diversificarea tipurilor de misiuni efectuate de aeronavele militare.

După declanșarea operațiunilor militare pe teritoriul Ucrainei de către Federația Rusă, misiunile operaționale ale aeronavelor NATO s-au triplat ca volum și au devenit permanente. Totodată, la declanșarea operațiunilor militare, Ucraina și Moldova au închis spațiile lor aeriene pentru traficul aerian civil iar, ca urmare a sancțiunilor adoptate de comunitatea internațională, spațiile aeriene ale Federației Ruse și Belarus nu pot fi survolate de aeronave străine. Ca urmare, o mare parte a traficului aerian civil a fost deviat prin spațiul aerian al României, ceea ce a condus la creșterea volumului și complexității traficului aerian în FIR București.

Pentru acomodarea misiunilor operaționale curente, structura spațiului aerian a fost ajustată astfel încât să permită atât utilizarea zonelor temporar rezervate pentru activități militare publicate în AIP cât și zone militare ad-hoc. Toate aceste zone au fost declarate ca planificabile pentru traficul civil, iar traversarea lor a fost permisă prin coordonare cu unitățile de trafic militar.

În acest context, ROMATSA a asigurat furnizarea serviciilor de trafic pentru aeronavele de luptă în tranzit către zonele de lucru și controlul permanent pentru aeronavele militare de recunoaștere, supraveghere aeriană (AWACS), realimentare din zbor și transport. De asemenea, ROMATSA a asigurat servicii de trafic aerian pe aeroporturile Otopeni, Mihail Kogălniceanu și Bacău, utilizate în comun cu structuri militare de aviație.

Concomitent cu măsurile specifice de asigurare a misiunilor operaționale militare, în anul 2023 au continuat exercițiile, antrenamentele, zborurile demonstrative sau cele efectuate cu ocazia zilei naționale sau a altor sărbători. În acest sens, în anul 2023 a fost asigurată coordonarea civil militară pentru 48 de activități complexe care au necesitat elaborarea unor protocoale dedicate prin care au fost agreate elementele concrete de rezervare și utilizare flexibilă a spațiului aerian și de coordonare tactică a traficului aerian general cu cel operațional.

În vederea asigurării condițiilor de desfășurare a unor activități de zbor sportive fără afectarea cerințelor operaționale civile și militare, în cursul anului 2023 au fost încheiate trei protocoale între ROMATSA, Aeroclubul României și Statul Major al Forțelor Aeriene dedicate zborurilor cu planeare în curenți ondulatorii, zborurilor cu balonul cu aer cald pentru stabilirea recordurilor de înălțime și Campionatul Național de Planorism.

Pentru îndeplinirea cerințelor privind coordonarea civil-militară a unor zboruri cu caracter special, au fost încheiate 12 protocoale între ROMATSA, Statul Major al Forțelor Aeriene și operatori aeriene de stat și privați privind desfășurarea unor zboruri aerofotogrammetrice și de măsurare a parametrilor atmosferici.

De asemenea, în cursul anului 2023, experții în colaborare civil-militară au desfășurat și următoarele activități:

- coordonarea cu Ministerul Agriculturii pentru pregătirea aprobării unor noi puncte de lansare a rachetelor antigrindină și a zonelor restricționate aferente, precum și pentru implementarea unei aplicații pentru automatizarea procesului de coordonare și autorizare a lansărilor de rachete;

- continuarea sprijinului acordat în implementarea Local and sub-Regional Airspace Management System – LARA prin instalarea unei noi versiuni software și punerea în aplicare a Procedurilor comune ROMATSA – SMFA privind utilizarea LARA;
- pregătirea propunerilor și pozițiilor ROMATSA pentru deciziile Consiliului de Management al Spațiului Aerian;
- organizarea a șase reuniuni ale grupului de lucru ROMATSA SMFA pentru redefinirea zonelor militare, în contextul implementării FRA și intrării în operare a noului tip de avion de luptă;
- organizarea a trei întâlniri ROMATSA – SMFA la nivel de specialiști în domeniul tehnic, pentru derularea programelor comune în privința datelor radar, comunicațiilor radio și sistemelor tehnice utilizate în comun;
- relaționarea cu operatorii aeronavelor fără pilot la bord în vederea asigurării desfășurării activităților cu aceste tipuri de aeronave fără impact asupra siguranței zborurilor aflate în responsabilitatea ROMATSA;
- participarea în grupul de lucru pentru definirea zonelor restricționate pentru operarea aeronavelor fără pilot la bord;
- participarea la pregătirea și asigurarea coordonării zborurilor speciale care au survolat spațiul aerian al României cu ocazia summit-ului Comisiei Europene desfășurat la Chișinău în data de 1 iunie 2023;
- participarea la activitățile de pregătire a aderării României la Programul Regional pentru Securitatea Aeriană – RASP și de instalare a echipamentelor aferente acestuia la sediul ROMATSA;
- coordonarea participării ROMATSA la proiectul „Mission Trajectory Network Operations – MITRANO”, dezvoltat în cadrul SESAR 3 JU;
- participarea la proiectul SPATIO dedicat implementării cerințelor și procedurilor specifice U-Space și dezvoltat în cadrul SESAR 3 JU;
- reprezentarea ROMATSA în cadrul comitetelor relevante pentru colaborarea civil-militară organizate la nivelul EUROCONTROL și NATO.

Sisteme ATM

Activitățile desfășurate în anul 2023, au fost:

- extinderea proiectului SEE FRA (South East Europe Free Route Airspace, implementat cu succes la 7 noiembrie 2019) prin includerea spațiului aerian al Cehiei începând cu 23 februarie 2023. Astfel, operatorii aerieni își pot planifica zborurile liber 24/7 în spațiul aerian din Bulgaria, Ungaria, România, Slovacia, Republica Moldova și Republica Cehă fără limitările granițelor geografice. Includerea spațiului aerian al Cehiei reprezintă a treia extindere a proiectului SEE FRA făcând, astfel, posibile operațiuni pe rute libere transfrontaliere – free route cross border H24/7, în spațiul aerian al celor 6 state. Astfel, SEE FRA devine unul dintre cele mai mari blocuri de spațiu aerian din Europa. Pe lângă extinderea SEE FRA și BALTIC FRA deschide spațiul aerian care se întinde de la Marea Neagră la Marea Baltică pentru operațiuni pe rute libere. Noile reguli de planificare a zborurilor optimizează traiectoriile zborurilor nu numai prin utilizarea celor mai scurte conexiuni ci și prin permiterea celor mai eficiente rutări atunci când impacul asupra zborurilor este inevitabil, de exemplu, pentru evitarea vremii nefavorabile.

Conform simulărilor, SEE FRA contribuie la o reducere semnificativă a emisiilor de gaze șia milioane de mile (NM) zilnic, din totalul distanțelor parcurse.

- Programul de Dezvoltare și Implementare a Noului Sistem ATM ROMATSA 2015+
 - Menținerea Evolutivă și Adaptivă

Având în vedere cererile de modificare din partea utilizatorilor sistemului în urma funcționării acestuia, precum și pentru a asigura nevoile de adaptare a sistemului la eventualele modificări de spațiu aerian și pentru conformarea cu cerințele de reglementare (EUROCONTROL, ICAO, EASA) a fost finalizată procedura de achiziție publică pentru contractarea unor servicii de mentenanță adaptivă și evolutivă, prin care se vor asigura analiza schimbărilor necesare, prioritizarea acestora și implementarea lor, menținând procedurile de asigurare a calității și siguranței. În urma negocierilor derulate în prima parte a anului 2023, a fost semnat, în luna mai 2023, contractul ROMATSA – Indra pentru asigurarea acestor servicii de către furnizorul sistemului.

În perioada mai-iunie 2023 au fost organizate trei sesiuni de lucru comune ROMATSA – Indra pentru definitivarea specificațiilor (ThinSpecs) funcționalităților agreate a fi dezvoltate și implementate în primul an al contractului de mentenanță evolutivă și adaptivă a Sistemului ATM 2015+ Indra, fiind agreat atât pachetul de funcționalități cât și graficul de lucru pentru dezvoltarea, testarea, validarea și implementarea acestora.

În urma agreării acestor aranjamente de lucru, echipa Indra a dezvoltat pachetul de funcționalități aferent primului an al contractului de mentenanță, funcționalități care au fost testate inițial în cadrul sesiunilor de verificare checkpoint în cursul lunii octombrie 2023, fiind ulterior testate și validate în cursul sesiunii de testare și validare la amplasament din luna decembrie 2023. Toate activitățile s-au derulat în conformitate cu graficul agreat și cu raportarea lunară a acestora.

- Adaptarea Sistemului ATM 2015+ Indra prin configurarea turnului integrat TWR Brașov

În prima parte a anului 2023 au fost derulate activitățile pentru adaptarea Sistemului ATM 2015+ Indra prin configurarea turnului integrat TWR Brașov, conform graficului de lucru agreat cu Indra și cu reflectarea calendarului accelerat necesar implementării. Astfel, în urma instalării echipamentelor și a desfășurării cu succes a celor două sesiuni de testare tehnico-operatională la amplasament (SAT 1 și SAT 2 TWR Brașov – martie 2023) pentru validarea implementării funcționalităților pentru noul turn integrat Brașov, au fost finalizate activitățile de elaborare și actualizare a documentației de sistem pentru configurarea turnului integrat TWR Brașov și a fost elaborat și transmis la AACR dosarul tehnic aferent.

Sistemul ATM 2015+, extins pentru a acoperi funcționalitățile pentru TWR Brașov, a fost reautorizat de AACR cu Autorizația nr. ANS 12/2023.

- Implementarea DataLink în sistemele ATM reprezintă una din îmbunătățirile cheie care decongestionează canalele de comunicații prin voce. Acest serviciu este furnizat de către controlorii de trafic aerian din cadrul ACC București, tuturor aeronavelor echipate CPDLC care evoluează peste FL285. În urma implementării furnizării serviciilor DataLink începând cu data de 17 iulie 2020, se desfășoară monitorizarea funcționalităților specifice ale sistemului ATM, a utilizării și performanțelor serviciilor DataLink în FIR București. Prin participarea la Datalink Support Group organizat de EUROCONTROL și SESAR Deployment Manager sunt raportate, analizate și identificate soluții la disfuncționalitățile observate în funcționarea serviciilor DataLink în vederea îmbunătățirii performanțelor și creșterii gradului de utilizare. În acest sens, ROMATSA asigură conducerea task-force-ului constituit la nivelul DSG pentru armonizarea transferurilor FANS-ATN. ROMATSA a prezentat situația utilizării serviciilor DataLink în FIR București și și-a asumat conducerea grupului de lucru FANS TF care va analiza modalități de armonizare a transferurilor între ATN și FANS. De asemenea, este asigurată participarea la grupurile de lucru ale guvernantei comune DLS la nivel european prin inițiativa CoDE (Common DLS Governance for Europe).

DLSTAT

În cursul anului 2023 au fost aduse îmbunătățiri aplicației DLStat de monitorizare a performanțelor Serviciilor DataLink în FIR București (DataLink statistics and performance monitoring).

- Implementarea Advanced Tower Messaging (A-TOP)
Implementarea sistemului „Advanced Tower Messaging DPI” la TWR Otopeni va permite informarea directă a NMOC și a partenerilor săi (alte unități ATC, aeroporturi de destinație etc.) despre faza premergătoare efectuării unui zbor dat, în special în ceea ce privește timpul de decolare (TOT), prin mesaje care pot fi prelucrate, în mod automat, cu scopul de a asigura actualizarea la timp a datelor de zbor, calcularea și îmbunătățirea sloturilor.
Mesajele DPI transmise automat din sistemul A-SMGCS vor furniza NMOC date de zbor mai recente și mai precise decât datele disponibile în prezent la IFPS, facilitând integrarea TWR Otopeni în sistemul de management al rețelei, cu scopul de a îmbunătăți procesul de luare a deciziilor.
Activitățile în cadrul proiectului sunt în derulare în conformitate cu graficul de lucru agreed cu furnizorul, conform contractului dintre ROMATSA și ADB Safegate GmbH pentru modernizarea sistemului ASMGCS prin implementarea sistemului Advanced Tower Messaging.
În luna mai au avut loc, la sediul ADB Safegate Graz Austria testele FAT de verificare, la sediul furnizorului, a sistemului; testele au fost finalizate cu succes. Instalarea echipamentelor la amplasament a fost realizată în luna iunie 2023. Testele de verificare la amplasament s-au desfășurat în cursul lunii iulie 2023 la TWR Otopeni, în conformitate cu prevederile contractului și cu graficul de lucru agreed cu furnizorul, funcționalitățile fiind testate în primă fază cu environment NM pre-operațional, deoarece NM nu a avut disponibilitate pentru derularea

activităților de validare. S-a agreat, de comun acord cu furnizorul, organizarea unei sesiuni de testare la amplasament SAT finală, după validarea NM, urmând ca testele de robustețe ale sistemului să se efectueze în cadrul acestei sesiuni finale planificate pentru ianuarie 2024. În acest sens, a fost necesară semnarea unui act adițional la contract cu amânarea datei de implementare pentru luna martie 2024. De asemenea, a avut loc coordonarea cu echipa NM responsabilă pentru validările A-TWR, având loc o primă evaluare a mesajelor DPI, urmată de revizuirea documentației de sistem și mici ajustări de soft. Validarea va continua în anul 2024 în vederea operaționalizării A-TOP.

- Dezvoltarea hardware-ului pentru sistemul A-SMGCS

În anul 2015 a fost operaționalizată componenta de supraveghere radar a sistemului A-SMGCS denumită ACEMAX, iar în luna aprilie 2019 a fost introdus în mediul operațional sistemul de benzi electronice DIFLIS, simultan cu sistemul Indra ATM 2015+ Faza 1. În prezent, sistemul A-SMGCS rulează pe arhitectura hardware existentă în piață la momentul semnării contractului respectiv 2010. Toate unitățile server și CWP-urile sunt depășite tehnologic iar producătorul HP a anunțat că, pentru serverele G6 nu va mai furniza suport de mentenanță, update firmware și piese de schimb.

Software-ul utilizat pentru aplicațiile ACEMAX și DIFLIS este personalizat pentru funcționarea numai pe modelul de echipament existent, fapt pentru care este imposibil de migrat pe alte tipuri de configurații hardware. În același timp, acest sistem este dezvoltat pentru funcționare în sisteme hardware pe 32 biți, fiind necesară tranziția către noile sisteme care funcționează pe 64 biți.

Sistemul de operare sub care funcționează ACEMAX și DIFLIS este Linux – CentOS versiunea 6.4 care, de asemenea, este învechit, dezvoltatorul ne mai asigurând suport pentru update, patch-uri de corecție funcțională și de securitate și nu mai oferă resurse pentru upgradare sau dezvoltare ulterioară a aplicațiilor determinând, astfel, limitarea sau blocarea implementării unor cerințe operaționale vitale în scopul de a menține integritatea și stabilitatea sistemului așa cum a fost acceptat în dosarul de autorizare de către AACR, în concordanță cu noile cerințe operaționale, este necesară upgradarea sistemului A-SMGCS prin schimbarea componentelor hardware actuale cu modelele de servere și CWP-uri noi, aflate în producția curentă.

Acțiuni realizate în cursul anului 2023:

- a fost introdus PINV 2023 ca obiectiv nou de investiții cu termen de punere în funcțiune la 31.03.2025;
 - a fost finalizat caietul de sarcini care cuprinde cerințele privind upgrade-ul sistemului operațional A-SMGCS la unitatea ATS TWR Otopeni, fiind lansată procedura de achiziție. După evaluarea ofertei tehnice, a fost demarat procesul de negociere a contractului cu furnizorul.
- Coordonarea activităților pentru asigurarea serviciilor suport în vederea dezvoltării și operării Aeroportului Internațional Brașov-Ghimbav, respectiv implementarea soluției REMOTE TWR Brașov la CDZ Arad.

Conform graficului integrat al proiectului, în care au fost detaliate termenele intermediare esențiale în pregătirea operaționalizării aeroportului, precum și condiționalitățile ce decurg din aplicarea planului de acțiuni, proiectul a fost implementat la data de 15 iunie 2023 odată cu operaționalizarea Aeroportului Internațional Brașov-Ghimbav.

A fost asigurat managementul proiectului precum și participarea la activitățile de implementare pe domeniile de responsabilitate.

Principalele activități derulate în cadrul proiectului în anul 2023 au fost:

- proiectarea spațiului aerian (CTR Brașov): coordonarea/participarea la activitățile de definire a volumului de spațiu aerian aferent CTR Brașov, verificarea acoperirii COM VHF a acestui nou CTR, aprobarea CTR Brașov de către CMSA și publicarea în AIP România;
- definitivarea procedurilor de zbor IFR: coordonarea/participarea la activitățile de definire și verificare a setului 1 al procedurilor de zbor IFR pentru AIBG;
- asigurarea infrastructurii tehnice CNS la AIBG: coordonarea/participarea la testarea în fabrică (FAT), la instalarea în amplasamentele Brașov și Arad, precum și la testarea pe amplasament (SAT) a întregii infrastructuri tehnice (echipamente aferente Remote Tower – RVT, ILS/DME, DVOR/DME, VCSS, COM-VHF, AWOS, legăturile de comunicații sol-sol, amenajarea clădirii tehnice etc.). De asemenea, întreaga documentație de autorizare (dosare tehnice aferente acestor echipamente) a acestor sisteme a fost întocmită de personalul ROMATSA și transmisă la AACR în vederea autorizării. Sistemele ATM 2015+, RSUR și NIDS au fost modificate (upgrdate) pentru a permite integrarea TWR Brașov în infrastructura tehnică a ROMATSA. Toate aceste echipamente/sisteme au fost autorizate de AACR pentru punere în serviciu și, în prezent, sunt folosite ca suport tehnic pentru furnizarea de către ROMATSA a serviciilor ATM/ANS la AIBG și în CTR Brașov.
- asigurarea personalului licențiat (CTA, ATSEP, MET) pentru furnizarea serviciilor ATM/ANS la AIBG
Simulatorul de la CDZ Arad a fost actualizat pentru a permite personalului CTA din cadrul TWR Brașov familiarizarea cu elementele specifice CTR Brașov, precum și cu procedurile de zbor IFR aferente, în vederea autorizării acestuia pentru noua unitate de trafic. De asemenea, CTA de la ACC București au fost instruiți în mod corespunzător pentru procedurile specifice (de tip LoA) de coordonare dintre TWR Brașov și ACC București. Personalul ATSEP din locațiile Arad, Brașov și Timișoara a fost instruit și/sau licențiat în mod corespunzător pentru operarea/monitorizarea noii infrastructuri tehnice. Personalul MET din locațiile Brașov și București (pentru partea de prognoză) a fost instruit și/sau licențiat în mod corespunzător pentru furnizarea de servicii MET corespunzătoare.
- proceduri tehnico-operaționale: coordonarea/participarea la activitățile de elaborare a procedurilor operaționale și tehnice noi sau modificarea procedurilor existente pentru a permite furnizarea de servicii ATM/ANS la AIBG.
- amendarea certificatului de furnizor ROMATSA: coordonarea/participarea la activitățile de elaborare a documentației necesare pentru amendarea

- certificatului de furnizor de servicii ATM/ANS al ROMATSA, pentru furnizarea de servicii ATM/ANS la AIBG.
- publicarea în AIP România a tuturor informațiilor aferente AIBG: specialiștii ROMATSA au asistat personalul AIBG pentru publicarea în AIP România și au elaborat documentația aferentă ROMATSA pentru a fi publicată în AIP România.
 - argumentația de siguranță: în sprijinul aprobării modificării sistemului funcțional al ROMATSA prin includerea elementelor noi aferente AIBG, a fost elaborată o evaluare de siguranță pentru furnizarea de către ROMATSA a serviciilor ATM/ANS în CTR Brașov, document ce a fost acceptat de către AACR făcând astfel posibilă operaționalizarea AIBG.
 - acordul dintre AIBG și ROMATSA privind furnizarea serviciilor AIBG: a fost agreeat și semnat un acord specific privind furnizarea serviciilor de navigație aeriană între R.A. ROMATSA și R.A. Aeroportul Internațional Brașov-Ghimbav. Documentul stipulează atribuțiile și responsabilitățile părților semnatare în vederea furnizării de către ROMATSA a serviciilor ATM/ANS, în condiții de siguranță, la AIBG.
 - Service Level Agreement (SLA): a fost agreeat și semnat, între ROMATSA, AIBG și UTI, un „Service Level Agreement”. Acest acord stabilește atribuțiile și responsabilitățile părților semnatare pentru asigurarea unui nivel minim de servicii suport și întreținere corectivă și preventivă pentru sistemele de radionavigație și infrastructură utilizate de ROMATSA pentru furnizarea serviciilor ATM/ANS la AIBG.
 - operaționalizarea AIBG
La data de 15 iunie 2023, în conformitate cu planificarea proiectului, Aeroportul Internațional Brașov-Ghimbav a devenit operațional în regim de lucru H12 (07:00 – 19:00). Începând cu aceeași data, au continuat activitățile de monitorizare operațională și tehnică post-transfer (planificate inițial, conform Planului de operaționalizare a unității ATS TWR Brașov, pentru o perioadă de 45 de zile de la data operaționalizării), cu urmărirea acțiunilor și termenelor stabilite de Grupul de Management al Transferului (GMT) al ROMATSA, până la data de 7 decembrie 2023, dată la care au fost îndeplinite condițiile de finalizare a activităților aferente GMT.
 - elaborarea răspunsurilor ROMATSA privind programul AIBG, post operaționalizare: au fost elaborate punctele de vedere și răspunsurile la solicitările transmise de AIBG, MTI, presă, operatori aerieni, cetățeni, interpelări parlamentare. Această activitate este una foarte laborioasă, numărul solicitărilor fiind foarte mare (aproximativ 50).
- Actualizarea sistemului ATM Indra pentru integrarea modulului FF-ICE (ATM 2015+S4D)
Proiectul ATM 2015+S4D își propune să asigure implementarea conceptului FF-ICE într-un mod coerent și compatibil/interoperabil, urmând liniile directe incluse în Strategia de Implementare a managementului planului de zbor al rețelei FPFDE. Proiectul ROMATSA, coordonat de experți din cadrul Serviciului SATM, este de așteptat să aducă mari beneficii de performanță operațională în ceea ce privește performanța serviciilor și eficiența atât în traficul de rută, cât și în cel de terminal.

Proiectul se va realiza cu suportul administratorului de rețea (Network Manager) – EUROCONTROL ce a inclus două activități separate în cadrul propunerii de proiect aferent regiei, la partea de testare.

Acțiuni realizate în cursul anului 2023:

- specialiștii operaționali și tehnici au participat, împreună cu experții SES la întâlnirile interne periodice în vederea elaborării „use cases” pentru proiectul FF-ICE, precum și la sesiuni comune cu SESAR Deployment Manager și Network Manager privind cerințele aplicabile ANSPs, respectiv AUs, a serviciilor NM B2B, UCs și a calendarului de implementare aferent proiectului;
 - au fost elaborate Conceptul Operațional, specificațiile de sistem pentru upgradarea sistemului ATM Indra și caietul de sarcini pentru lansarea procedurii de achiziție;
 - a fost semnat Acordul de Finanțare (SGA) cu European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency în cursul lunii octombrie 2023;
 - a fost demarată procedura de achiziție pentru actualizarea sistemului ATM Indra la finalul anului 2023 fiind în derulare activitățile de evaluare a ofertei tehnice Indra.
- Implementarea, în sistemul Indra, a modului de gestionare a sosirilor (AMAN) în TMA București – experții din cadrul Serviciului Sisteme ATM au coordonat grupul de lucru pentru dezvoltarea și implementarea AMAN la APP București.
Principalele activități derulate în cadrul proiectului în anul 2023 au fost:
 - reevaluarea necesității achiziției și estimarea valorii obiectivului de investiții „Implementare AMAN în TMA București” fiind demarată procedura de achiziție;
 - ca urmare a reanalizării caietului de sarcini și a cerințelor tehnice prevăzute în anexa acestuia, reprezentanții APP București au pus problema integrării Sistemului AMAN în sistemul Indra prezent, pe interfața CWP existentă, fără introducerea unui monitor suplimentar. Această soluție ar putea fi pusă în practică numai dacă achiziția s-ar realiza de la producătorul Sistemului ATN 2015+ existent (Indra), acesta putând să livreze simultan modulul AMAN și integrarea acestuia în sistemul actual. Astfel, a fost transmisă o solicitare de informații (RFI) către Indra prin care s-a solicitat o propunere de soluție tehnică pentru integrarea în sistemul operațional a modului AMAN și, de asemenea, o estimare a valorii totale a achiziției. În urma acestor demersuri, s-a propus schimbarea denumirii obiectivului de investiții din „Implementare sistem de gestionare a sosirilor (AMAN) în TMA București (RAMANS)” în „Implementare în sistemul Indra a modului de gestionare a sosirilor (AMAN) în TMA București”, cu decalarea termenului de punere în funcțiune a obiectivului de investiții de la data de 31.12.2024 la data de 31.12.2025. Pentru reflectarea acestor modificări a fost numită comisia de evaluare și au fost finalizate edițiile revizuite ale caietului de sarcini, Specificațiilor funcționale tehnice și de siguranță (FTS) și caietului de sarcini pentru lansarea procedurii de achiziție, fiind demarată procedura de achiziție. La finalul anului 2023 erau în derulare activitățile de evaluare a ofertei tehnice Indra. În paralel, s-a coordonat schimbul de experiență privind AMAN între ROMATSA și PANSĂ, PANSĂ având

implementat operațional cu sistem ATM furnizat de INDRA și un modul AMAN integrat în sistem.

- Coordonarea elaborării edițiilor anual LSSIP România: în luna martie au fost finalizate activitățile specifice pentru elaborarea LSSIP România 2022 – document aprobat și semnat de toate instituțiile participante iar, în toamna anului 2023, au fost demarate activitățile pentru elaborarea LSSIP România 2023, prin întocmirea și diseminarea „Planului de activități pentru elaborarea LSSIP România ed. 2023”, care include graficul de lucru și responsabilitățile specialiștilor ROMATSA implicați în acest proces. În acest scop, a fost efectuată analiza schimbărilor aduse de European ATM Master Plan Level 3 – Implementation Plan (MPL3) ediția 2023, cu impact în procesul de elaborare a LSSIP România 2023, cu referire la obiectivele de implementare noi și obiective de implementare modificate față de ediția anterioară. În urma elaborării LSSIP România 2022 – care înglobează progresele înregistrate până la 31.12.2022 în realizarea obiectivelor de implementare, a fost realizată analiza stadiului acestora, cu accent pe liniile de acțiune în responsabilitatea ROMATSA neplanificate, cu risc de întârziere și a celor raportate cu întârzieri față de termenele de implementare din European ATM Master Plan Level 3 – Implementation View (Plan 2022). De asemenea, în cadrul procesului de monitorizare SDM, a fost realizată o analiză a stadiului de implementare a funcționalităților ATM prevăzute în CP1, care a fost discutată și în cadrul întâlnirilor de lucru (online) cu reprezentanții SDM și EUROCONTROL, în vederea identificării planurilor necesare pentru mitigarea decalajelor și întocmirii Risk Management Plan.
- Planul de performanță pentru cea de-a patra perioadă de referință 2025-2029: participarea la activitățile grupului de lucru privind documentarea, elaborarea, promovarea și susținerea pentru aprobare a Planului de Performanță al României în partea care revine ROMATSA pentru a patra perioadă de referință 2025-2029.
- Analiza propunerilor și cadrul normativ european: experții ROMATSA au participat la elaborarea pozițiilor ROMATSA transmise către AACR în vederea înaintării către Ministerul Transporturilor și Infrastructurii pentru susținerea în cadrul ședințelor grupului de lucru AVIA al Consiliului UE.
- Accesarea fondurilor europene pentru proiectele operaționale
Experții SATM au participat la pregătirea proiectelor de cercetare și inovare în vederea participării regiei în apelul de propuneri SESAR 3 JU: Digital European Sky Industrial Research 01 (acțiunea HORIZON-JU-RIA HORIZON JU Research and Innovation Actions):
 - Air Traffic Control Trajectory Based Operations (ATC-TBO)
 - Trajectory Based Operations Network Thread (NETWORK-TBO)
 - Mission Trajectory in ATC and Network Management Op. (MITRANO)
 - U-Space Separation Management (SPATIO)
 - Aerial Mobility Through Vertiports Network (ABOVE)De asemenea, experții SATM au contribuit la propunerea de proiecte coordonată de SDM și depusă spre finanțare prin Connecting Europe Facility, aferentă familiei

FF-ICE care cuprinde două proiecte înaintate de regie, respectiv proiectul ATM 2015+S4D care face referire la implementarea propriu-zisă a funcționalității FF-ICE și proiectul ROMAir TCM (Automated Air Traffic Complexity Management System). Proiectul ATM 2015+S4D va beneficia de contribuția Network Manager – EUROCONTROL care a apreciat propunerea de proiect și și-a exprimat intenția de a colabora în special cu ROMATSA.

Participarea ROMATSA la aceste proiecte asigură resursele financiare necesare pentru implementarea la timp a familiei de proiecte 5.6.1 Flight Information Exchange ce corespunde sub-funcționalității ATM 5.1.6 privind schimbul de informații de zbor (FF-ICE) care are termen data de 31.12.2025, conform Regulamentului (UE) CP1 2021/116.

- NDOP Operational Excellence Programme: programul demarat de Network Manager în anul 2020, cuprinde o serie de domenii operaționale și tehnice (cu impact operațional). Specialiștii coordonează participarea ROMATSA ca lider pe domeniul: WST05 Enhancing Sectors Through Including Occupancies.
- Implementarea Mode S și Centralised Code Assignment and Management System (CCAMS): începând cu 15 octombrie 2021, ROMATSA s-a raliat inițiativei pan-europene CCAMS confirmându-și angajamentul pentru cele mai înalte standarde de siguranță și pentru îmbunătățirea indicatorilor de performanță în domeniul capacității. CCAMS își propune să depășească atât deficitul actual cât și pe cel viitor de coduri pentru Radarele secundare de Supraveghere (SSR) utilizate în controlul traficului aerian și oferă un cod SSR unic pentru fiecare zbor care operează în țările care utilizează serviciul. CCAMS optimizează eficiența gestionării codurilor SSR la nivel european prin introducerea alocării dinamice a codurilor pentru transponder, permițând utilizarea simultană a aceluiași cod în volume de spațiu aerian separate de o anumită zonă tampon. Această abordare asigură utilizarea optimă a codurilor SSR și reduce deficitul și conflictele de coduri SSR din regiunea CCAMS. Prin aplicarea CCAMS în FIR București gestionarea codurilor SSR va fi mai eficientă, crescând siguranța. Aceasta va determina, de asemenea, o reducere a schimbărilor de cod SSR, diminuând astfel volumul de lucru ATC și permițând gestionarea mai multor zboruri. Fiind printre pionierii implementării Mode S în întregul spațiu aerian național, prin activarea CCAMS, ROMATSA se plasează între primii cinci furnizori de servicii de navigație aeriană din Europa care au operaționalizat ambele concepte în conformitate cu Regulamentele Europene. În anul 2023 a fost evaluată utilizarea codurilor SSR de către NM (Code Usage Assesment – document NM coordonat cu ROMATSA prin SATM).
- Implementarea „Traffic Complexity Tool” (ROMAirTCM): participarea la activitățile din cadrul proiectului. Experții SATM au participat la activități aferente procesului de achiziție ca urmare a lansării licitației publice, în toamna anului 2022, pentru livrarea, instalarea, școlarizarea personalului, testarea și punerea în funcțiune a sistemului de gestionare a complexității traficului aerian – ROMAirTCM. În cursul anului 2023 au fost evaluate ofertele de către membrii comisiei, s-au solicitat clarificări, s-a

efectuat evaluarea tehnică și financiară fiind semnat, în iulie 2023, contractul cu ofertantul selectat.

La finalul anului 2023 s-a desfășurat, la sediul regiei, o sesiune de prezentare generală a sistemului susținută de lectori/reprezentanți ai furnizorului, cu participarea specialiștilor ROMATSA.

În prezent, sunt în derulare activitățile din cadrul proiectului, conform graficului agreat cu furnizorul.

- IRIS – „iris with Initial Operational Capability” (proiect IRIS cu IOC): Iris urmărește implementarea unui serviciu de comunicații prin satelit, de înaltă performanță, pentru gestionarea eficientă a spațiului aerian.
- Coordonarea pentru realizarea Studiului de acoperire și a proiectului tehnic pentru instalarea senzorilor Radio Direction Finder și dezvoltarea platformei de procesare pentru operaționalizarea Automatic Direction Finder. În luna august 2023 au fost livrate Studiul de acoperire și Proiectul Tehnic pentru instalarea senzorilor radio Direction Finder și dezvoltarea platformei de procesare pentru operaționalizarea Automatic Direction Finder de către furnizorul IQUAL TECH SR în baza contractului semnat în septembrie 2022.
- Pregătirea Adaption Data pentru resectorizarea ACC București
A fost pregătit dataset-ul aferent noii sectorizări pentru implementarea în simulatorul Indra. Au fost realizate mai multe dataset-uri, ținând cont de implementarea Brașov (resectorizare cu CTR Brașov inclus și fără CTR Brașov).
- Resectorizarea ACC București
- Activități recurente:
 - elaborarea procedurilor, normelor, instrucțiunilor (PIN-uri), manualelor specifice activității și proceselor derulate sau specifice operării Sistemului ATM;
 - analizarea și avizarea documentațiilor privind obiectivele de investiții ROMATSA cu impact operațional;
 - analizarea situațiilor particulare raportate în utilizarea sistemului ATM de către CTA (situații generate de războiul din Ucraina: planuri de zbor atipice, utilizarea codurilor SSR NATO etc.);
 - participarea la activitățile Danube FAB pe linie operațională (ATM Development, ConOps, OSC). Participarea la corelarea termenelor obiectivelor conținute în edițiile naționale ale LSSIP România și, respectiv, LSSIP Bulgaria cu angajamentele și obiectivele definite la nivelul Danube FAB, în cadrul Danube FAB Strategic Programme și Annual Plan. De asemenea, experții au participat la elaborarea materialelor operaționale pentru ANSP Board și Governing Council, oferind și input pe domeniul operațional pentru NMB;
 - actualizarea bazelor de date ale sistemului ATM – activitatea este permanentă și constă în coordonarea actualizării periodice bazată pe Ciclul AIRAC a geografiei sistemului operațional și verificarea și testarea implementării modificărilor în aceste sisteme. Activitate recurentă la data Ciclului AIRAC;

- revizuirea Planului general de acțiune în situații speciale – activitatea constă în actualizarea regulată a Planurilor de contingență locale și a celui general. Pentru Planurile de contingență locale, s-a coordonat activitatea de armonizare a acestora fiind creat un template unitar pentru toate subunitățile. Au avut loc întâlniri cu participarea reprezentanților de subunități;
- SAF – participarea la analiza evenimentelor specifice ANS/ATM ce privesc componentele FDP, RDP, NIDS, RSUR raportate prin formulare REAC-03. Coordonarea și participarea la elaborarea evaluărilor de siguranță aferente modificărilor sistemului ATM;
- participarea la elaborarea Planului de Afaceri Strategic ROMATSA și a Planului de Afaceri Anual – participarea la corelarea obiectivelor definite în Planul de Afaceri Strategic precum și la analiza impactului și stadiului de implementare a prevederilor Regulamentelor Europene;
- reprezentarea externă a ROMATSA la EUROCONTROL Network Directors of Operations, ODSG ATFCM Operations and Development Sub-Group, Flight Plan and Flight Data Evolutions Task Force, NETSYS, LSSIP Expert Group, SCP-SSR Code Planning Group, TCFG Transponder Code Function Group, CANSO EASA Task Force, CANSO Policy Task Force, ATC TBO;
- monitorizarea utilizării codurilor SSR și raportarea către EUROCONTROL/NM;
- pregătirea documentelor și amendamentelor acestora pentru introducerea în sistemul NIDS;
- întocmirea bazelor de amendare AIP România pentru secțiunile în responsabilitatea specialiștilor;
- inspecții, audituri – efectuarea inspecțiilor operaționale pe domeniul de activitate și elaborarea rapoartelor de inspecții și menținerea evidenței implementării măsurilor din domeniul operațional stabilite în urma inspecțiilor și auditurilor.

Managementul Pregătirii Profesionale și Organizarea Resurselor CTA

În plus față de activitățile uzuale în domeniul activității profesionale s-au desfășurat următoarele acțiuni:

- elaborarea unor noi planuri de pregătire sau actualizarea celor existente ca urmare a implementării operaționale a Fazei 2 a Sistemului ATM 2015+;
- participarea la cursurile de Refresher pentru limba engleză pentru controlorii de trafic aerian;
- participarea la cursurile de Refresher pentru limba engleză pentru personalul meteo;
- participarea la cursurile de obținere/revalidare a certificatului de operator radio în serviciul mobil aeronautic prin satelit;
- participarea la cursurile de Refresher OJTI CTA;
- organizarea cursurilor de prelungire a Carnetului RTF și efectuarea demersurilor către ANCOM pentru preschimbarea acestor carnete;
- elaborarea proiectului de pregătire profesională pentru anul 2024;

- pregătirea planificării cursurilor de perfecționare pentru anul 2024, precum și a cursurilor de formare/refresher limba engleză OJTI, CCA, TTI, RTF pentru anul 2024;
- elaborarea regulamentului pentru desfășurarea concursurilor interne;
- programarea seriilor pentru cursul de perfecționare de la Miami;
- elaborarea manualului de frazeologie pentru controlorii de trafic aerian;
- elaborarea cursurilor de pregătire a personalului CTA pentru Aeroportul Brașov-Ghimbaș;
- operarea/gestionarea contractelor în derulare și a platformei e-management;
- organizarea selecției de personal începută în luna decembrie 2022 și care s-a extins până la finalul lunii septembrie 2023;
- organizarea pregătirii Ab Initio pentru personalul selectat.

Pentru activitatea de pregătire a controlorilor de trafic aerian, au fost gestionate:

- organizarea și desfășurarea pregătirii de refresher pentru toți controlorii de trafic aerian cu licență validă;
- organizarea și desfășurarea pregătirii în cadrul unității pentru CTA stagiați;
- gestionarea pregătirii desfășurate în cadrul NOTAm inc. – situații de urgență și limba engleză generală de aviație;
- organizarea și supravegherea participării la cursurile IANS;
- organizarea cursurilor de obținere și de revalidare a certificatelor RTF, colaborarea cu ANCOM;
- organizarea și desfășurarea cursului de formare lectori – TTI
- gestionarea examenărilor pentru competența la limba engleză – ELPAC;
- organizarea și desfășurarea altor cursuri ocazionale (cursuri de conversie, cursuri on site etc.);
- menținerea și dezvoltarea documentației necesare pregătirii – planuri de pregătire, cursuri, Manualul de Management al Pregătirii CTA etc.;
- organizarea și supravegherea desfășurării pregătirii pentru CTA Ab Initio;
- elaborarea procedurii care specifică normele și măsurile necesare pentru a se desfășura pregătirea, examinarea și/sau evaluarea în perioada de pandemie/epidemie.

Pentru managementul personalului CTA au fost desfășurate următoarele activități specifice:

- organizarea selecției de personal care va urma cursul de formare CTA Ab initio;
- menținerea numărului minim de CTA și depășirea acestui număr pentru fiecare subunitate cu un buffer de contingență;
- menținerea unui număr minim de instructori OJT și evaluatori pentru fiecare subunitate;
- menținerea competenței tuturor controlorilor de trafic aerian;
- desfășurarea inspecțiilor operaționale;
- elaborarea planurilor de măsuri în urma auditurilor și inspecțiilor AACR și DSC și vizitelor de standardizare EASA etc.;
- implementarea măsurilor în urma aprobării planurilor de măsuri;

- desfășurarea activităților de dinamică de personal etc.

ACTIVITATEA TEHNICĂ

Cer Unic European și SESAR

Context general

La nivelul politicilor în domeniul cerului unic european (SES), în anul 2023 au continuat activitățile Consiliului și ale Parlamentului European de revizuire a cadrului legislativ SES (pachetul SES 2+) demarate încă din anul 2014, propunând astfel o actualizare a legislației care să țină seama de evoluțiile recente și de abordarea generală aprobată de către Consiliu.

Contextul european este, de asemenea, dominat de noile parteneriate care fac obiectul cercetării și industrializării, precum și al implementării Programului SESAR (Single European Sky ATM Research), ca pilon tehnologic și operațional al inițiativei SES. Astfel, în anul 2023, ROMATSA a participat la activitățile SESAR 3 Joint Undertaking și ale SESAR Deployment Manager, rol încredințat de Comisia Europeană parteneriatului SESAR Deployment and Infrastructure Partnership - SDIP.

Proiecte SES/SESAR (SJU/ORIZONT 2020 SDM/CINEA)

ROMATSA participă în cadrul fazelor de implementare SESAR, în cadrul proiectului CLEAN ATM coordonat de SESAR Deployment Manager. De asemenea, ROMATSA participă în cadrul proiectului IRIS with IOC, parte a Programului IRIS (ARTES Satellite Communication for Air Traffic Management) ce se desfășoară sub egida cooperării dintre ESA (Agenția Spațială Europeană) și Uniunea Europeană proiect care se află încă în derulare.

Connecting Europe Facility

ROMATSA participă la faza de implementare SESAR, prin proiectele ATM 2015+S4D și ROMAirtcm. În data de 21.06.2023, Comisia Europeană – CINEA a aprobat acordarea finanțării pentru proiectele depuse în cadrul apelului CEF CALL 2022. Proiectele ATM 2015+S4D și ROMAirtcm fac parte din proiectul FF-ICE R1 – eFPL ce se regăsesc sub umbrela CLEAN ATM (CP1 Deployment – Synchronised Modernization of TAM – CLEAN ATM), coordonat de către SDM și co-finanțat prin CEF CALL 2022. Acordul Grant Agreement (GA) nr. 101122682 a fost semnat în data de 17.10.2023. Începând cu luna decembrie 2023 a fost demarată activitatea de raportare a progresului proiectelor pentru perioada 19.01.2023 – 18.01.2024 ca parte a fazei de monitorizare a execuției proiectelor din cadrul CEF CALL 2022.

Proiectul ATM 2015+S4D: 2022 035 AF5-FF-ICE R1 – eFPL

Proiectul ATM 2015+S4D își propune să asigure implementarea conceptului FF-ICE într-un mod coerent și compatibil/interoperabil, urmând liniile directoare incluse în Strategia de

implementare a managementului planului de zbor al rețelei FPFDE. Proiectul ROMATSA este de așteptat să aducă mari beneficii de performanță operațională în ceea ce privește performanța serviciilor și eficiența atât în traficul de rută, cât și în cel de terminal.

Proiectul ATM 2015+S4D va acoperi serviciile obligatorii, conform Regulamentului de punere în aplicare (UE) nr. 116/2021 al Comisiei din 1 februarie 2021 (Regulamentul CP1), art. 5.6.1 Subfuncționalitatea ATM pentru schimbul de informații de zbor ce trebuie să se conformeze standardului FIXM (Flight Information Exchange Model) și să conducă la utilizarea datelor provenite din implementarea serviciilor de date „Flight Data Request Service”, „Notification Service” și „Data Service”.

Durata estimată a proiectului este de 3 ani (19.01.2023-31.12.2025).

Valoarea costurilor eligibile planificate conform Acordului Financiar (GA) este de maxim 5.975.480,00 EURO cu o rată de co-finanțare de 50%.

Proiectul ROMAirTCM: 2022 035 AF5-FF-ICE R1 – eFPL

Proiectul ROMAirTCM are drept scop utilizarea unui instrument automat și dinamic de prognozare a traficului și planificare a sectorizării care va sprijini unitățile locale ATFCM și ATS în executarea sarcinilor, pentru a permite planificarea eficientă a capacității și a personalului.

Proiectul ROMAirTCM a fost demarat în anul 2022 cu atribuirea contractului pentru implementarea aplicației de management a complexității traficului aerian (local traffic complexity tool), în luna iulie 2023.

Durata estimată a proiectului este de 2 ani (19.01.2023-31.08.2024).

Valoarea costurilor eligibile planificate, conform Acordului Financiar (GA) este de maxim 2.365.299,00 EURO cu o rată de co-finanțare de 50%.

Proiecte Horizon Europe

Astfel, în scopul îndeplinirii angajamentelor asumate de către ROMATSA ca urmare a aderării la SESAR 3 JU și pentru a beneficia de fondurile nerambursabile mai sus menționate, ROMATSA a aplicat și a fost declarată eligibilă în patru proiecte, așa cum sunt cele descrise mai jos:

- Proiectul „Trajectory based operations Network Thread” [Project 10114748 – NETWORK TBO]

În cadrul proiectului NETWORK TBO (Trafic Trajectory Based Operations), ROMATSA a început contribuțiile în anul 2023, după lansarea oficială a proiectului pe 1 septembrie 2023. Proiectul va dura până la 31 august 2026 având ca obiectiv validarea soluțiilor SESAR pentru managementul traiectoriilor 4D și sincronizarea acestora între rețelele locale și rețeaua europeană. ROMATSA, în calitate de beneficiar, colaborează cu alți parteneri europeni pentru dezvoltarea soluțiilor și contribuie la elaborarea documentației și planificarea exercițiilor de validare.

Până la sfârșitul anului 2023, ROMATSA a participat activ la livrabilele inițiale, axate pe descrierea soluțiilor SESAR propuse și pe planificarea exercițiilor de validare care urmează să fie realizate în anii următori. De asemenea, s-a concentrat pe participarea la exercițiile planificate pentru anul 2026 în vederea validării, în România, a îmbunătățirii coordonării între ACC-uri prin schimburi de date OLDI

utilizând platforma SWIM YP. Acest exercițiu va fi realizat în două faze în care, inițial, SWIM YP va fi folosit doar pentru schimburile de coordonare cu Network Manager (M<) iar ulterior va fi utilizat și pentru schimburile OLDI între ATSU-urile coordonatoare. Exercițiile de validare vor include simulări complexe și vor testa implementarea soluțiilor SESAR în medii operaționale reale. ROMATSA va juca un rol crucial în validarea soluțiilor de coordonare între controlul traficului aerian și rețeaua de management al traiectoriei în cadrul rețelelor europene.

- Proiectul „Mission Trajectory in ATC and Network Management Operations” [Project 101114760 – MITRANO]

Proiectul MITRANO (Mission Trajectory in ATC and Network Management Operations) este un proiect de cercetare industrială în cadrul programului SESAR – Digital European Sky, axat pe interoperabilitatea și coordonarea civil-militară. Proiectul a început pe 1 iunie 2023 și va continua până la 31 mai 2026, având un buget total de 15,26 milioane EURO și o contribuție din partea UE de 7,29 milioane. Activitățile proiectului se concentrează pe validarea managementului traiectoriilor misiunii, colaborarea civil-militară la nivel de rețea și securitatea datelor de supraveghere a aeronavelor, sprijinind astfel digitalizarea și eficientizarea spațiului aerian european.

În 2023, ROMATSA a început pregătirile pentru participarea în cadrul proiectului MITRANO, concentrându-se pe exercițiul „Mission Trajectory in teh ATM Network” care se va desfășura în România. Acest exercițiu este unul dintre principalele activități de validare din proiect și are ca scop testarea integrării traiectoriilor militare în rețeaua ATM europeană, precum și îmbunătățirea interoperabilității civil-militare. Până la sfârșitul anului 2023, ROMATSA a lucrat la documentația și planificarea acestui exercițiu, demarând pregătirile pentru organizarea mediului de simulare și colaborând cu partenerii săi europeni, inclusiv EUROCONTROL, IndraSistemas, PANSA, Airbus și Leonardo, pentru a asigura o desfășurare optimă a testelor din 2025.

- Proiectul „U-space Separation Management” [Project 101114674 – SPATIO]

Proiectul SPATIO (U-space Separation Management) a fost lansat pe 1 septembrie 2023 și va dura până pe 31 august 2026. Acesta face parte din programul SESAR – Digital European Sky, fiind axat pe cercetarea serviciilor U-space, în special pe soluțiile de management al separării UAV-urilor și de rezolvare a conflictelor tactice și strategice. Cu un buget total de 10,42 milioane EURO și o contribuție UE de 6,99 milioane EURO ROMATSA, alături de alți 16 parteneri, a început pregătirea documentației și planurilor pentru fazele ulterioare de validare.

Pentru anul 2023, ROMATSA a contribuit la pregătirea exercițiilor de validare în cadrul proiectului SPATIO, axat pe managementul separării în spațiul U-space. Deși exercițiile de validare propriu-zise nu au fost încă realizate, ROMATSA a participat activ la elaborarea livrabilelor și a planurilor pentru viitoarele validări, programate să aibă loc în România.

ROMATSA va participa alături de Indra, Unifly și INCAS la validarea funcției de detectare și rezolvare a conflictelor strategice. Platforma CISP utilizată de ROMATSA va asigura funcționalitatea necesară pentru coordonarea furnizorilor de servicii U-space (USSP), iar exercițiile vor include participarea operatorilor reali de

drone, cum ar fi polița și utilizatorii de servicii de urgență. Exercițiul se va realiza în România și va avea ca tehnică principală de validare – test de zbor hibrid, combinând trafic simulat și real.

- Proiectul „Air Traffic Control Trajectory Based Operations” [Proiect 10114808 – ATC-TBO]

Proiectul ATC-TBO a fost demarat la 1 octombrie 2023, cu o durată totală planificată de trei ani, până la 30 septembrie 2026. Acesta face parte din programul SESAR – Digital European Sky, având ca obiectiv validarea soluțiilor SESAR pentru operațiunile de rută și TMA în faza de execuție tactică a zborurilor. Proiectul are un cost total estimat de 26,29 milioane EURO din care 11,8 milioane EURO reprezintă contribuția UE. ROMATSA este unul dintre cei 27 de participanți implicați în acest proiect industrial de cercetare, participând în cadrul a trei soluții. În anul 2023, ROMATSA a contribuit la pregătirea documentației și livrărilor proiectului, conform angajamentelor sale, activitățile de până acum incluzând colaborarea la elaborarea metodologiilor și planurilor de testare precum și la pregătirea exercițiilor de validare programate pentru viitor (2024 și 2025). Acestea sunt:

- Soluția 4.02: Exercițiul se va desfășura în Bulgaria și va urmări validarea funcției de detecție și rezolvare a conflictelor în contextul integrării condițiilor meteorologice adverse (AWA) în medii de rută și TMA (Terminal Maneuvering Area). Real-Time Simulation (RTS) va fi realizat într-un mediu închis, folosind structura reală a spațiului aerian pentru a simula traficul cotidian.
- Soluția 5.01: Exercițiul se va desfășura în Franța și va urmări validarea utilizării de autorizări complexe CPDLC laterale și verticale, în condiții de trafic cu densitate ridicată. Exercițiul va fi realizat prin conectarea simulatorului ESCAPE de la EUROCONTROL și cu simulatorul de cockpit Airbus din Toulouse. Scopul este testarea conformității 3D și a performanțelor legate de utilizarea CPDLC în diferite faze operaționale.
- Soluția 6.02: Exercițiul se va desfășura în România, fiind coordonat de ROMATSA. Se vor valida funcționalitățile avansate ale sistemului de management al separării prin integrarea tehnicilor de inteligență artificială și a datelor meteorologice îmbunătățite. Exercițiile vor fi realizate cu participarea ROMATSA și BULATSA, utilizând un mediu operațional din România, pentru a simula condițiile de trafic real și pentru a evalua eficiența sistemului TESLA (Airbus Defence & Space) în rezolvarea conflictelor pe termen scurt.

IRIS WITH IOC (Initial Operational Capability)

ROMATSA participă, de asemenea, în cadrul proiectelor IRIS with IOC și IRIS SATCOM GLOBAL SOLUTION, parte a Programului IRIS (ARTES Satellite Communication for Air Traffic Management) ce se desfășoară sub egida cooperării dintre ESA (Agenția Spațială Europeană) și Uniunea Europeană.

Proiectul urmărește furnizarea comunicațiilor aer-sol pentru a sprijini controlul inițial al traiectoriei de zbor „4D”, identificând o aeronavă în patru dimensiuni: latitudine, longitudine, altitudine și timp. Acest lucru va permite urmărirea precisă a zborurilor și managementul mai eficient al traficului.

Având în vedere certificarea ESSP ca furnizor de servicii IRIS, de către EASA, din luna iulie 2023 au fost demarate acțiunile privind semnarea Acordului IWA (IRIS Working Agreement) de către ANSP-urile participante la proiect. Din perspectiva îndeplinirii activităților urmează realizarea ultimului ce face referire la revizuirea performanțelor zborurilor inițiale precomerciale și acceptarea tuturor elementelor livrabile aferente în temeiul contractului.

Costul estimat al efortului ROMATSA este de 49.958 EURO.

IRIS SATCOM GLOBAL SOLUTION. Proiectul ISGS face parte din faza a III-a a Programului IRIS a fost demarată în luna iunie 2022 prin semnarea contractului între ESA și INMARSAT. Liderul proiectului este ESSP (European Satellite Services Provider) partener INMARSAT. Proiectul ISGS se axează pe pregătirea serviciilor pentru utilizarea operațională IRIS. ROMATSA participă în cadrul acestui proiect prin implicarea în 4 pachete de lucru.

Costul finanțat al efortului ROMATSA este de 15.188 EURO.

Guvernanța comună a DLS pentru Europa (CoDE) – ACDLS

CoDE a fost lansat de Alianța A6, cu sprijinul SDM, în martie 2020 și își propune să accelereze, cât mai mult posibil, stabilirea unei guvernanțe comune europene pentru serviciile de legături de date.

În anul 2021, a fost semnat memorandumul de cooperare ACDLS (ATS Common DLS Governance) prin care s-au stabilit: guvernanța, politicile și procesele cooperării între părți pentru îmbunătățirea și promovarea dezvoltării unei abordări comune, a viziunii, proiectării, achiziției, managementului și serviciilor comune DataLink.

În anul 2022, ROMATSA a întreprins toate demersurile necesare, la nivel intern, pentru a asigura participarea regiei în cadrul guvernanței ACDLS.

ACDLS Common Procurement Agreement (CPA) – Obiectivul acordului de achiziție în comun pentru ACDLS este de a selecta, în urma licitației, furnizorul de servicii comune de date ATS. EUROCONTROL, în calitate de agent de achiziții, a fost mandatat să gestioneze procedura de achiziție pentru selecția DSP și semnarea contractului în numele părților semnatare.

În acest sens, în anul 2023, a fost demarată procedura de achiziție, iar anul acesta urmează a fi semnat contractul.

Conformarea cu cerințele Regulamentului de punere în aplicare (UE) 2017/373

Procesul de conformare cu mijloacele, procedurile și celelalte aranjamente stabilite și/sau utilizate și descrise prin Expozeul scris de prezentare a organizației se realizează în conformitate cu prevederile Regulamentului de punere în aplicare (UE) 2017/373 de stabilire a unor cerințe comune pentru furnizorii de management al traficului aerian/servicii de navigație aeriană și de alte funcții ale rețelei de management al traficului aerian și pentru supravegherea acestora.

În anul 2023, ROMATSA a întreprins acțiuni specifice privind conformarea cu prevederile Regulamentului de punere în aplicare (UE) 2017/373 și implicit, de derulare a procesului de actualizare a Expozeului ROMATSA pentru documentarea certificării ca furnizor de ATM/ANS, în special în contextul furnizării, de la 15 iunie 2023, a serviciilor ATM/ANS în CTR Brașov ca urmare a inaugurării Aeroportului Internațional Brașov Ghimbav.

Astfel, ca urmare a demersurilor regiei, Autoritatea Aeronautică Civilă Română (AACR) a eliberat, la data de 14 iunie 2023, în beneficiul ROMATSA, sub numărul CN 01, ediția 3.0 în vigoare de la data de 15 iunie 2023 un nou Certificat de furnizor de servicii ATM/ANS. Modificările aduse noului certificat ROMATSA privesc efectuarea unor schimbări în sistemul ATM/ANS ROMATSA în vederea asigurării de ATM/ANS în CTR Brașov.

De asemenea, odată cu procesul de actualizare a Certificatului ROMATSA de furnizor de servicii ATM/ANS, în luna iulie 2023, a fost actualizat și documentul care stă la baza certificării regiei – Expozeul pentru documentarea certificării ROMATSA ca furnizor de servicii.

Amendamentele au fost efectuate în raport cu modificările aduse legislației Cerului Unic European și cu mijloacele acceptabile de conformare (AMC) și materialele de îndrumare (GM) publicate de EASA.

Reformarea cadrului de reglementare SES (SES2+)

Reformarea cadrului de reglementare SES constă într-o propunere modificată privind punerea în aplicare a SES și în modificarea Regulamentului EASA. Astfel, Comisia Europeană a propus, la finalul anului 2020, fuzionarea regulamentelor SES existente într-un singur regulament și eliminarea suprapunerilor cu regulamentul de bază al EASA.

În acest sens, pe întregul parcurs al anului 2023, ROMATSA și-a continuat activitățile de consultare internă în vederea facilitării conturării și exprimării unor poziții coordonate ale României în procesul european de negociere a pachetului legislativ în cadrul grupului de lucru SES2+ constituit la nivel național la inițiativa MTI/DTA. Principalele intervenții ale ROMATSA au fost elaborarea observațiilor și a propunerilor de amendamente la textul de compromis SES2+, precum și a propunerilor de elemente de mandat în vederea susținerii acestora în cadrul Grupului AVIA al Consiliului Uniunii Europene și în cadrul Consiliului TTE de către atașatul pentru transport din cadrul Reprezentanței Permanente a României pe lângă Uniunea Europeană.

Obiective pentru anul 2024

În ceea ce privește modificarea cadrului de reglementare a cerului unic european, ROMATSA își propune să reacționeze pragmatic și la timp cu privire la acele propuneri care pot avea impact asupra regiei. Având în vedere aprobarea pachetului legislativ SES2+, la nivelul regiei vor fi întreprinse demersuri pentru a asigura diseminarea informațiilor și pregătirea schimbărilor care vor avea impact asupra activității.

Accesarea fondurilor europene poate fi unul dintre instrumentele care permit consolidarea poziției ROMATSA pe plan regional și european și o pârghie eficientă pentru dezvoltarea de noi oportunități. Astfel, pe fondul participării ca membru fondator al SESAR 3 JU și al SDIP, ROMATSA își propune ca în anul 2024 să continue și să intensifice eforturile pentru asigurarea participării la proiectele europene aferente fazelor de cercetare și industrializare precum și ale celor de dezvoltare și punere în practică ale SESAR.

În ceea ce privește conformarea continuă cu cerințele comune pentru furnizarea de servicii de navigație aeriană, ROMATSA are ca obiectiv conformarea continuă cu cerințele specifice și cu cerințele comune prevăzute în Regulamentul de punere în aplicare (UE) 2017/373.

Dezvoltare sisteme

În anul 2023, pe linia dezvoltării de sisteme, au fost realizate următoarele activități:

- Activități legate de implementarea proiectelor ATM 2015+ (INDRA) și AviBit
 - participarea la testarea interoperabilității OLDI în Sistemul ATM 2015+ și Sistemul ATM al BULATSA în vederea extinderii setului de mesaje OLDI utilizate, respectiv activarea rutei;
 - participarea la evaluarea și actualizarea cerințelor detaliate (thin specs) pentru implementarea contractului de mentenanță evolutivă a Sistemului ATM 2015+ (Year #1 și Year #2);
 - participarea la testările FAT și STA ale noului build software ATM 2015+ ce cuprinde funcționalități noi precum și îmbunătățiri ale unor funcționalități existente implementate conform contractului de mentenanță evolutivă și adaptivă a Sistemului ATM 2015+, Year #1;
 - analiza reclamațiilor de nefuncționare corectă a sistemului ATM 2015+/Indra (OLDI, DataLink, taxare terminal) primite fie de la partenerii externi, fie de la utilizatorii interni ai sistemului;
 - diseminarea anunțurilor partenerilor externi (ANSP-uri vecine) referitoare la lucrări ce afectează liniile OLDI;
 - executarea testelor FMTP cu Centrul Odessa;
 - participarea la testarea unor noi versiuni ale sistemului ASMGCS, inclusiv transmiterea de mesaje DPI (Departure Planning Information).
- Proiecte interne SDS
 - pregătirea sistemului SRS pentru utilizarea la pozițiile de lucru aferente Aeroportului Brașov din CDZ Arad (participarea la elaborarea Safety case, elaborarea documentației de testare în amplasament, actualizarea geografiei sistemului SRS, întocmirea dosarului tehnic în vederea reautorizării sistemului, emiterea Declarației de Adecvare la Utilizarea Dată, participarea în echipa de verificare a Sistemului SRS) și obținerea autorizării AACR în vederea punerii în serviciu;

- finalizarea aplicației de calcul al indicatorilor de monitorizare a performanței DataLink (DLStat versiunea 1.0). pe baza log-urilor traces ale serverelor DL-FEP și ale log-urilor de sistem ATM 2015+, date plan de zbor și înregistrări date de supraveghere, incluzând dezvoltarea software, scripturi de colectare și transfer automat de date, configurare server și stații de lucru;
 - adăugarea de noi funcționalități în aplicația de calcul al indicatorilor de monitorizare a performanței DataLink (DLStat versiunea 2.0);
 - continuarea dezvoltării versiunii actualizate și integrale a sistemului de înregistrare date despre traficul real dirijat și facturarea serviciilor de trafic aerian de rută și în zona terminală;
 - rescrierea aplicației PASACT-OLDI (în mediul MSVC2019 și utilizând librăria Boost Release 1.81.0)
 - dezvoltarea patch sistemului SCAAM (Subsistemul de Coordonare Civilo-Militară) pentru optimizarea transferului mesajelor OLDI;
 - investigarea problemelor în funcționarea aplicației de furnizare de date ale planului de zbor către IGPF UNIP (Inspectoratul General al Poliției de Frontieră – Unitatea Națională de Informații privind Pasagerii), pentru decolări/aterizări în spațiul FIR București;
 - coordonarea introducerii și actualizării datelor de configurare tehnico-operațională a sistemelor informatice suport SNA (sistemele Leonardo, RSUR, taxare).
- Cooperări internaționale
 - participarea la TWG (Technical Working Group), SAPSC (Strategy and Planning Standing Committee) Danube FAB;
 - participarea la grupul de lucru european pentru revizia standardului OLDI și elaborarea unui ghid de implementare a standardului OLDI, vizând includerea noilor concepte operaționale (FRA, reentrantă, DataLink);
 - participarea la grupul de lucru al centrelor de transmisie date facturare servicii de trafic aerian de rută (CRCO).
- Activități legate de alte proiecte ROMATSA
 - participarea, în cadrul echipei de proiect pentru „Asigurarea serviciilor suport în vederea dezvoltării și operării Aeroportului Internațional Brașov, respectiv implementarea soluției Remote Tower Brașov la CDZ Arad”, prin pregătirea sistemului SRS pentru utilizarea la pozițiile de lucru aferente Aeroportului Brașov din CDZ Arad (reautorizarea sistemului în vederea punerii în serviciu), participarea la verificarea sistemelor RVT, VREC și ATM 2015+, întocmirea dosarelor tehnice și autorizarea acestor sisteme;
 - participarea, în cadrul echipei de proiect FF-ICE (inițiere proiect în cadrul ROMATSA, întâlniri de lucru cu Indra, SDM, EUROCONTROL; elaborare concept operațional privind implementarea FF-ICE în Sistemul ATM ROMATSA);
 - pregătirea participării ROMATSA în cadrul programului SESAR 3 (pregătirea proiectului SESAR 3 Network TBO Solution3 – BULATSA, ROMATSA and Leonardo participation);

- participarea, în cadrul echipei de proiect RomAirTCM (Traffic Complexity Management) în procesul de achiziție a sistemului: analiză oferte, evaluare oferte tehnice;
 - participarea, în cadrul echipei de proiect SPATIO (U-space Separation Management), prin SESAR 3 JU, propus în cadrul programului de cercetare și inovare privind Cerul Unic European Digital finanțat prin Programul Horizon Europe;
 - participarea în cadrul echipei de proiect AMAN;
 - acordarea suportului pentru furnizarea de date necesare întocmirii hărților de zgomot la aeroportul Sibiu;
 - participarea la elaborarea LSSIP România ed. 2022;
 - participarea la monitorizarea implementării SESAR Deployment Programme.
- Activități desfășurate pe linia securității informatice
 - implementarea Sistemului de Management al Securității Informatice pentru sistemele operaționale;
 - participarea la etapele preliminare de definire și dezvoltare a unui SOC (Security Operations Center) în cadrul ROMATSA.

Obiective de investiții

În activitatea de investiții s-au desfășurat următoarele activități cu caracter permanent:

- s-au organizat și derulat activități de achiziție de servicii de proiectare, lucrări de construcții montaj și de produse din lista cheltuielilor de capital pentru anul 2023;
- s-au finalizat și urmărit contractele încheiate cu furnizorii din țară și străinătate pentru obiectivele de investiții;
- s-au asigurat membri în comisiile de evaluare pentru procedurile de achiziție aferente obiectivelor de investiții;
- s-au efectuat activități de predare de amplasamente pentru lucrările de construcții montaj și s-au inspectat obiectivele de investiții în vederea urmăririi și coordonării realizării lucrărilor conform proiectelor aprobate;
- s-au organizat și realizat recepții pentru obiectivele de investiții la finalizarea lor;
- s-au organizat și derulat activități ale Consiliului Tehnico-Economic al ROMATSA;
- s-au transmis spre avizare temele de proiectare, proiectele și documentele de achiziții aferente obiectivelor de investiții;
- s-a urmărit derularea lucrărilor conform termenelor din graficele de execuție anexă la contractele cu antreprenorul general, subantreprenori și alte contracte și s-au aplicat, când a fost cazul, prevederile clauzelor contractuale (penalități, daune și altele), în cazul nerespectării acestor termene;
- s-a urmărit implementarea planului de măsuri de îmbunătățire a activității regiei.

Realizarea Programului de Investiții

Lista cheltuielilor de capital, aprobată pe anul 2023 de către Consiliul de Administrație al R.A. ROMATSA este defalcată pe capitole, astfel:

- Capitolul A – Obiective de investiții în continuare: 34.656.160 lei
- Capitolul B – Obiective de investiții noi: 24.140.927 lei
- Capitolul C – Dotări și alte cheltuieli de investiții: 16.909.500 lei
- Capitolul D – Rambursări credite: 0 lei

În cele ce urmează, prezentăm situația realizărilor, pentru fiecare obiectiv în parte, pe capitolele componente ale programului de investiții:

Nr. crt.	Nominalizarea obiectivelor de investiții	Termen de finalizare	Realizat 2023 (%)
OBIECTIVE ÎN CONTINUARE			
1	Modernizare sală ACC din CDZ București (modernizare console)		
1.1	Modernizare console	decembrie 2024	Nu este cazul. Fără valoare aprobată în anul 2023
1.2	Modernizare sistem electroalimentare echipamente, rack-uri și poziții de lucru sala ACC	decembrie 2024	Nu este cazul. Fără valoare aprobată în anul 2023
2	Radar PSR/MSSR Mode S SITORMAN (Constanța)	decembrie 2025	0,00%
3	Platforma betonată la Centrul de recepție VHF din incinta AIHCB	februarie 2023	97,80%
4	Modernizare Sistem CA și Sistem BMS CDZ București	februarie 2023	100,00%
5	Sistem climatizare birouri corpuri administrative CDZ București	noiembrie 2023	100,00%
6	Modernizare iluminat CDZ București	septembrie 2024	0,00%
7	Sistem monitorizare semnal GNSS	decembrie 2025	64,11%
8	Sistem climatizare echipamente sală tehnică și operațională APP Constanța	octombrie 2023	91,12%
9	Electroalimentare TWR Baia Mare	decembrie 2023	88,16%
10	Extindere supraveghere WAM în EST FIR București	decembrie 2024	0,28%
11	Implementare în sistemul INDRA a modului de gestionare a sosirilor (AMAN) în TMA București	decembrie 2025	0,00%

12	Aplicație de analiză și estimare a încărcării și complexității traficului aerian (ROMAirTCM)	decembrie 2024	99,39%
13	Sistem AWOS semiautomat de observare meteorologică la 16 aeroporturi	decembrie 2023	99,06%
14	Stații radio comunicații A/G VHF (ENR)	decembrie 2024	99,81%
15	Schimbare centrală telefonică la CDZ București	decembrie 2025	Nu este cazul. Fără valoare aprobată în anul 2023
16	SOC (Security Operations Center)	decembrie 2027	Nu este cazul. Fără valoare aprobată în anul 2023
17	Modernizare tablouri secundare CTO CDZ București	decembrie 2023	72,79%
18	Sistem monitorizare echipamente electrice principale CDZ București	septembrie 2023	100,00%
19	Modernizare Turn Control DSNA Timișoara	iunie 2024	0,00%
20	Modernizare structură hidraulică și de automatizare centrală termică CDZ București	mai 2023	99,76%
21	Modernizare A-SMGCS la DSNA București – Implementare Advanced Tower Messaging	martie 2024	58,21%
<i>OBIECTIVE NOI</i>			
1	Sistem computerizat pentru Air Space Management & Air Space Design	decembrie 2025	Nu este cazul. Fără valoare aprobată în anul 2023
2	Modernizare ILS/DME Iași RWY 14	septembrie 2024	99,38%
3	Sistem D-ATIS la DSNA Cluj și la DSNA Bacău	aprilie 2024	28,90%
4	Alimentare cu energie electrică Radiofar Ștefănești	decembrie 2023	92,41%
5	Instalare rețea de comunicații pe fibră optică echipamente operaționale latura de nord pista Băneasa	decembrie 2023	81,32%
6	Modernizare DVOR/DME Tulcea	decembrie 2025	Nu este cazul. Fără valoare aprobată

			în anul 2023
7	Înlocuire detectori de incendiu cu camera de ionizare sala ACC	decembrie 2023	98,63%
8	Modernizare anvelopă acoperiș și pereți clădire la CDZ Arad	martie 2024	91,38%
9	Monitorizare tensiune și curent de sarcină TDE Operaționale Faza 2	decembrie 2023	95,18%
10	Modernizare împrejmuire și porți de acces la radiofar apropiat Sibiu	decembrie 2023	97,34%
11	Reconfigurare ROMAWOS Sibiu instalare senzor vânt – RWY 09	martie 2024	8,61%
12	Radiorelee CDZ Cluj – Feleacu și Feleacu – Muntele Mare	septembrie 2024	0,00%
13	Instalare sistem VCS la Arad și Constanța	decembrie 2024	72,96%
14	Modernizare stații radio la 11 TWRs (Satu Mare, Baia Mare, Oradea, Cluj, Târgu Mureș, Sibiu, Iași, Tulcea, Craiova, Bacău și Arad)	decembrie 2024	Nu este cazul. Fără valoare aprobată în anul 2023
15	Modernizare DVOR/DME Valea Bisericii (DR București)	decembrie 2025	Nu este cazul. Fără valoare aprobată în anul 2023
16	Modernizare electroalimentare și climatizare TWR Târgu Mureș	decembrie 2025	Nu este cazul. Fără valoare aprobată în anul 2023
17	Modernizare hardware sistem E-management	decembrie 2024	Nu este cazul. Fără valoare aprobată în anul 2023
18	Modernizare ILS/DME Arad RWY 27	decembrie 2026	Nu este cazul. Fără valoare

			aprobată în anul 2023
19	Sistem panouri fotovoltaice pentru consum propriu – ReGEN (CDZ Arad, Constanța și Cluj-Napoca)	octombrie 2024	24,51%
20	Modernizare punct de distribuție apă răcită corpuri administrative CDZ București	martie 2024	0,00%
21	Actualizare software ATIS RCR	decembrie 2024	Nu este cazul. Fără valoare aprobată în anul 2023
22	Extindere supraveghere WAM în zona Aeroportului Brașov	decembrie 2024	0,00%
23	Mentenanță evolutivă – upgrade software Sistem ATM (INDRA)	decembrie 2024	100,00%
24	Mentenanță evolutivă – upgrade software sistem E-management	octombrie 2024	7,98%
25	Upgrade sistem ATM Indra pentru integrarea FF-ICE (ATM 2015+S4D)	decembrie 2025	0,00%
26	Upgrade hardware sistem A-smgcs la DSNA București	martie 2025	94,85%
DOTĂRI INDEPENDENTE ȘI ALTE CHELTUIELI – STUDII			
1	Dotări independente	decembrie 2023	70,13%
2	Alte cheltuieli – studii	decembrie 2023	64,87%

Diferențe înregistrate în raport cu obiectivele

Diferențele dintre valorile aprobate și valorile realizate sunt cauzate, în mare măsură, de următorii factori:

- complexitatea tehnică și operațională a echipamentelor/sistemelor conduce la derularea pentru perioade mari de timp (6-12 luni) a procedurilor de licitație deschisă, cu efecte asupra realizării valorilor aprobate;
- contracte aflate în derulare la care, din motive tehnice și operaționale, a survenit decalarea termenelor de realizare a unor etape contractuale;
- semnarea unor contracte, în urma desfășurării procedurilor de achiziție, la valori mai mici decât cele estimate în planul de investiții;
- semnarea unor contracte în ultimul trimestru al anului în curs cu realizare în anul următor;
- anularea și repetarea unor proceduri de achiziție din cauza neparticipării potențialilor furnizori;

- anularea și repetarea unor proceduri de achiziție din cauza prezentării unor oferte având valori mai mari decât bugetele aprobate;
- emiterea, cu dificultate, a avizelor pentru obiectivele de investiții care necesită obținerea acestora înainte de declanșarea lucrărilor.

SIGURANȚA, CALITATEA, MEDIUL ȘI SECURITATEA AERONAUTICĂ

Obiectivul principal pentru anul 2023 al activităților în domeniul siguranță și calitate a constat în îmbunătățirea și consolidarea Sistemului de Management al Siguranței, Sistemului de Management al Calității, Sistemului de Management de Mediu, precum și a Sistemului de Management al Securității Aeronautice și Informatice în vederea menținerii certificatului de furnizor servicii ATM/ANS – asigurarea conformării continue cu prevederile Regulamentului (UE) nr. 373/2017, standardul ISO 9001:2015, standardul ISO 14001:2015 și a standardului ISO 28000:2007.

Activități în domeniul managementului siguranței

Principalele activități desfășurate în cursul anului 2023 în domeniul managementul siguranței au fost:

- îmbunătățirea Sistemului de Management al Siguranței în conformitate cu recomandările AACR, EASA și ICAO în vederea creșterii nivelului de siguranță a serviciilor ATM/ANS furnizate de către ROMATSA;
- auditarea internă de siguranță a subunităților regiei (au fost efectuate toate cele 17 misiuni de audit intern de siguranță, planificate pentru anul 2023);
- acordarea suportului de specialitate în cadrul vizitelor de audit/inspecție/on site/on the desk ale AACR din cadrul procesului de monitorizare a conformării continue a agentului aeronic R.A. ROMATSA, certificat ca furnizor de servicii ATM/ANS;
- analiza rapoartelor de audit, respectiv inspecție, elaborate de către AACR, stabilirea măsurilor de remediere a deficiențelor constatate prin elaborarea planurilor de măsuri la nivelul ROMATSA, urmărirea implementării măsurilor stabilite, colectarea dovezilor/evidențelor privind implementarea planurilor;
- analiza rapoartelor de evaluare de siguranță sau de evaluare în sprijinul siguranței asociate implementării unor schimbări ale sistemului funcțional ATM/ANS ROMATSA existent;
- colectarea informațiilor referitoare la evenimentele de siguranță raportate, investigarea lor și urmărirea stadiului de implementare a recomandărilor de siguranță (măsurile corective și preventive necesare);
- utilizarea metodologiei RAT la evaluarea severității pentru evenimentele de tipul: încălcare eșalonare minimă, incursiune pe pistă și specifice ATM – degradarea sau pierderea totală a serviciilor sau a funcțiilor;

- utilizarea la nivelul regiei aplicației eTOKAI pentru raportarea electronică a evenimentelor de aviație civilă;
- instruirea internă în domeniul de siguranță, asigurată de către specialiști pentru personalul din structura de siguranță și alte compartimente ROMATSA (instruire internă);
- monitorizarea indicatorilor de performanță în domeniul siguranță, în conformitate cu cerințele din Planul de Performanță pentru cea de-a treia perioadă de referință, RP3;
- urmărirea implementării prevederilor „Manualului de Management al Siguranței”, edițiile în vigoare/2023 și amendarea acestuia ca urmare a procesului intern de monitorizare și supraveghere a siguranței în acord cu conformarea la cerințele Regulamentului (UE) nr. 373/2017.

Pe tot parcursul anului 2023 s-a acordat o atenție deosebită funcționării sistemului de raportare a evenimentelor de siguranță și conținutului informațional vehiculat cu acest sistem.

În acest context se precizează că monitorizarea siguranței a avut ca rezultat înregistrarea a 1631 de raportări de aviație civilă. Se poate aprecia faptul că raportarea evenimentelor de aviație civilă s-a menținut la un nivel ridicat.

Investigarea evenimentelor de siguranță este o „investigare de specialitate” și se execută exclusiv în scopul menținerii și îmbunătățirii siguranței navigației aeriene. Cercetarea și identificarea cauzelor unui eveniment de siguranță nu au ca scop blamarea sau sancționarea participanților la furnizarea serviciilor ATM/ANS implicate.

ROMATSA, prin structura de siguranță, promovează consecvent cultura de siguranță care are la bază competența, raportarea evenimentelor de siguranță, dreapta judecată (Just Culture), flexibilitatea și valorificarea experienței.

Analizarea acestor evenimente, extragerea informațiilor utile necesare în vederea stabilirii recomandărilor de siguranță – RS (măsuri corective și preventive), în număr de 53 în anul 2023, s-a realizat în contextul unei colaborări permanente cu personalul din cadrul Departamentului Operațional, Departamentul Tehnic și din subunitățile ROMATSA. Stadiul implementării măsurilor corective și preventive propuse și înregistrate în rapoartele de închidere a investigării evenimentelor de siguranță a fost urmărit, în mod consecvent, atât dedicat cât și în cadrul vizitelor de audit intern de siguranță desfășurate în subunitățile și compartimentele Administrației Centrale ROMATSA.

Obiectivul de siguranță ROMATSA este asigurarea unui nivel de siguranță astfel încât numărul de accidente și incidente grave, cu contribuția serviciilor furnizate de către ROMATSA, să nu crească iar atunci când este posibil, să scadă.

În anul 2023 nu au fost înregistrate accidente sau incidente grave cu contribuția ROMATSA, astfel nivelul de siguranță realizat în perioada analizată este mai bun decât nivelul de siguranță minim acceptabil (NSmA).

Prin contribuția și efortul conjugat al personalului DSC, al personalului din structurile ROMATSA cu atribuții în domeniile de siguranță, calitate, mediu și securitate (coordonatorii locali în domeniu), precum și al tuturor salariaților ROMATSA, s-a reușit în anul 2023 realizarea obiectivelor propuse:

- menținerea certificatului de furnizor servicii ATM/ANS prin finalizarea la timp și în bune condiții a procesului de verificare a conformării organizației cu cerințele aplicabile din Regulamentul (UE) nr. 373/2017;
- menținerea certificatelor Sistemelor de Management al Calității și Mediului conform cu cerințele ISO 9001:2015 și ISO 14001:2015 și menținerea standardelor de securitate aeronautică informatică, conform cerințelor Programului Național de Securitate Aeronautică = PNSA și Regulamentului (UE) nr. 373/2017.

Domeniile calitate și mediu

Obiectivul principal pentru anul 2023 l-a constituit îmbunătățirea și consolidarea Sistemului de Management al Siguranței și Sistemului de Management al Calității și de Mediu pentru a asigura menținerea valabilității certificatelor care atestă conformarea la cerințele Regulamentului (UE) nr. 373/2017, standardelor ISO 9001:2015 și ISO 14001:2015.

Obiectivele specifice pe domenii de activități au fost subordonate îmbunătățirii continue a Sistemelor de Management al Siguranței, al Calității și de Mediu, implementării în ROMATSA a Sistemului de Management al Securității (aeronautice și informative) și funcționării corespunzătoare Danube FAB.

Principalele activități desfășurate în cursul anului 2023 în domeniul „managementul calității și de mediu”, au fost:

- auditarea internă de calitate și de mediu a Administrației Centrale și a subunităților regiei (au fost efectuate 18 audituri interne de calitate și mediu, planificate pentru anul 2023);
- elaborarea rapoartelor și a planurilor de măsuri în urma auditurilor interne de calitate și mediu, precum și urmărirea stadiului de implementare a măsurilor stabilite;
- verificarea, în cadrul auditurilor interne de calitate, a modului de gestionare a riscurilor pe activități în cadrul R.A. ROMATSA;
- monitorizarea indicatorilor de performanță în domeniul calității;
- monitorizarea indicatorilor de performanță în domeniul mediului, în conformitate cu cerințele din „Planul Național de Performanță”;
- diseminarea, de către specialiștii de siguranță și calitate, în cadrul întregii structuri SMS și SMC/SMM ROMATSA pe parcursul activităților de audit intern de siguranță, calitate, mediu, precum și a celor legate de menținerea certificatelor ROMATSA conform Regulamentului (UE) nr. 373/2017, ISO 9001:2015 și ISO 14001:2015, a informațiilor și recomandărilor conținute în rapoartele de audit și supraveghere

AACR, Bureau Veritas și în rapoartele de audit intern de siguranță, calitate și mediu;

- monitorizarea și evaluarea, pe parcursul auditului intern de calitate și mediu, a gradului de maturitate și a punctelor slabe ale Sistemului de Management al Calității și Sistemului de Management de Mediu din cadrul regiei, ca suport pentru management în procesul de îmbunătățire continuă;
- monitorizarea satisfacției clienților interni (salariați) și externi, realizată prin colectarea, centralizarea și prelucrarea datelor din chestionarele specifice;
- realizarea Analizei Efectuate de Management, la cel mai înalt nivel, a Sistemului de Management al Calității și de Mediu în vederea îmbunătățirii acestor sisteme;
- instruirea Coordonatorilor Locali de Calitate și Mediu în vederea pregătirii auditului de supraveghere al Bureau Veritas;
- participarea la desfășurarea auditului de supraveghere și de extindere a certificărilor la noua locație de pe Aeroportul Internațional Brașov-Ghimbav, audit desfășurat de către firma Bureau Veritas, în vederea reconfirmării pentru ROMATSA a certificatelor ISO 9001:2015 (domeniul calitate – inclusiv pentru formarea personalului de specialitate pentru domeniul serviciilor de navigație aeriană) și ISO 14001:2015 (domeniul mediu) în Administrația Centrală și în următoarele subunități ale regiei: DR București, DSNA Timișoara, DSNA Oradea, DSNAR Arad – locația Arad și DSNAR Arad – locația Brașov;
- menținerea certificărilor SMC și SMM ROMATSA conform Standardelor ISO 9001:2015 și ISO 14001:2015, în urma auditului extern de supraveghere al Bureau Veritas;
- participarea specialiștilor calitate și mediu la proiectele de mediu ce au drept obiectiv reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, îmbunătățirea calității aerului în zonele aeroportuare și reducerea zgomotului;
- asigurarea reprezentării ROMATSA pe domeniile calitate și mediu în grupurile de lucru EUROCONTROL, CANSO și Danube FAB.

Nivelul calității serviciilor furnizate

Nivelul calității serviciilor furnizate este atestat și de menținerea certificării Sistemului de Management al Calității ROMATSA în urma auditului de supraveghere realizat de către firma Bureau Veritas.

De remarcat este faptul că, în cadrul auditului de supraveghere, nu au fost identificate neconformități și observații. Sistemul de Management al Calității R.A. ROMATSA a fost apreciat ca fiind matur, conform Standardului ISO 9001:2015, care s-a îmbunătățit în mod continuu, corelat cu cerințele de siguranță impuse de regulamentele operaționale aplicabile. Sistemul de Management de Mediu al R.A. ROMATSA este matur, fiind documentat în mod corespunzător, îndeplinind toate cerințele Standardului ISO 14001:2015, asigurându-se astfel premisele unei bune performanțe de mediu.

Echipa de audit a constatat o bună cunoaștere a Sistemului de Management al Calității, respectiv a Sistemului de Management de Mediu de către personalul implicat și implicit un nivel de implementare adecvat etapei actuale. De asemenea, a fost apreciat efortul continuu de menținere a unui nivel ridicat de performanță operațională și de actualizare a documentației și a procedurilor, în concordanță cu modificările standardelor de referință și a regulamentelor aplicabile.

Procesele desfășurate în ROMATSA, atât cele de bază (operaționale), de management și suport sunt bine definite și monitorizate cu obiective și indicatori specifici, trasabili, măsurabili, cu termene și responsabili bine stabiliți pe o durată determinată de timp (lunar, trimestrial, semestrial sau anual), ceea ce demonstrează că obiectivele sunt SMART: Specifice, Măsurabile, Asignate/Asumate, Realiste, încadrate în timp, conform cerințelor standardelor ISO, fiind necesare, verificate și validate la certificarea/recertificarea/menținerea certificării Sistemului Integrat de Management Calitate și Mediu.

Auditorii Bureau Veritas au apreciat că în toate locațiile există un bun control operațional care se transpune prin: colectarea selectivă și identificarea deșeurilor, relația documentată cu preluatorii de deșeuri, măsurile implementate pentru reducerea consumului de energie electrică și monitorizarea prin sistemul INDRA a timpilor de așteptare de la pornirea motoarelor până la decolare.

Procesul de îmbunătățire continuă a Sistemului de Management Integrat Calitate și Mediu a fost observat de echipa de audit pe durata întregului audit, ca dovadă a implementării măsurilor decise în cadrul Analizelor Efectuate de management ale conducerii R.A. ROMATSA, ca rezultate ale implementării planurilor de acțiuni care vizează reducerea riscurilor și implementarea oportunităților identificate (în procesul de gestionare a riscurilor). În plus, față de cele de mai sus, s-a considerat că operarea a trei sisteme de management – Calitate/Mediu, Siguranță și Securitate Aeronautică și Informatică, cu mecanisme eficiente de identificare a neconformităților, tratare și urmărire corespunzătoare a acestora, constituie instrumente evidente de îmbunătățire.

Calitatea serviciilor oferite la acest moment de regie confirmă faptul că efectuarea constantă și continuă a procesului riguros de audit intern de siguranță, calitate și mediu, reprezintă un mecanism necesar și util pentru menținerea unui nivel ridicat al calității serviciilor.

Nivelul calității serviciilor este monitorizat anual prin „indicatori pentru calitatea serviciilor” și anume:

- fluidizarea traficului;
- capacitatea per FIR;
- satisfacția clienților;
- disponibilitatea echipamentelor PNA;
- indice de disponibilitate la timp a datelor meteorologice.

Acești indicatori au fost realizați în anul 2023 la nivelul întregii ROMATSA, analiza acestora realizându-se în cadrul Analizei Efectuate de Management.

Indicatori de performanță

Indicatorii de performanță în domeniul calității serviciilor

OBIECTIVE		INDICATORI	ȚINTE (valori anuale maxim acceptabile)	STADIUL DE REALIZARE 2023	
Creșterea	Fluidizarea	Minute întârziere pe	max. 0,04	0	Realizat

nivelului calității serviciilor de trafic aerian	traficului	rută cauzate de probleme de personal neplanificate – cod S	min/zbor		
	Satisfacția clienților	Număr de reclamații cu relevanță în ATM – <i>Air Safety Report</i>	max. 12	5	Realizat
Disponibilitatea echipamentelor PNA (indicator din fișa de proces)		Nr. de ore de funcționare/nr. total de ore declarat (%)	min. 95%	95,14%	Realizat
Indice de disponibilitate la timp a datelor meteorologice (indicator din fișa de proces)		Nr. de mesaje emise și recepționate/nr. total de mesaje ce trebuiau emise (%)	min. 90%	98,40%	Realizat
Siguranța traficului		Nr. de accidente cu contribuția R.A. ROMATSA	0	0	Realizat
Asigurarea neîntreruptă și în siguranță a funcțiilor CNS (indicator din fișa de proces)		Nr. de cazuri de incapacitate totală de furnizare a serviciilor de navigație aeriană înregistrate în perioada de referință – <i>evenimente tehnice</i>	0	0	Realizat
Disponibilitatea echipamentelor IT – Timp total de funcționare stații de lucru IT (indicator din fișa de proces)		Nr. de ore de funcționare a echipamentelor IT/număr de ore aferente lunii raportate	Min. 95%	99,00%	Realizat

Obiectivele de calitate ROMATSA pentru anul 2023 au fost îndeplinite.

Prin contribuția și efortul conjugat al experților siguranță și calitate, al personalului din structurile ROMATSA cu atribuții în domeniile siguranță, calitate, mediu (coordonatorii locali în domeniu), precum și al tuturor salariaților ROMATSA, s-a reușit în anul 2023 realizarea obiectivelor propuse:

- menținerea certificării R.A. ROMATSA ca furnizor de servicii de navigație aeriană/funcții de management al fluxurilor de trafic aerian (ATFM) și management al spațiului aerian (ASM) în urma procesului de verificare al AACR a conformării organizației cu cerințele aplicabile din Regulamentul (UE) nr. 373/2017;

- menținerea certificărilor Sistemelor de Management al Calității și Mediului conform cu cerințele ISO 9001:2015 și ISO 14001:2015.

Domeniul securitate aeronautică și informatică

Securitatea aeronautică

În domeniul securității aeronautice, au fost întreprinse o serie de activități, respectiv:

- efectuarea instruirilor de securitate aeronautică pentru personalul R.A. ROMATSA cu atribuții în domeniul securității aeronautice (RLSA/Operatori dispecherat de securitate);
- procesarea cererilor de acces în CDZ București și efectuarea verificărilor în cazul solicitărilor pentru permise de acces controlat;
- procesarea dosarelor salariaților societăților comerciale care, în temeiul unor contracte comerciale, prestează servicii pentru R.A. ROMATSA;
- elaborarea Raportului anual de audituri pentru anul 2022, secțiunea de securitate aeronautică și informatică;
- elaborarea Raportului de activitate pentru anul 2022 în domeniul securității aeronautice și informației;
- elaborarea Planului de activități pentru anul 2023 în domeniul securității aeronautice și cibernetice;
- elaborarea Raportului anual în domeniul securității aeronautice și informatice pentru anul 2022;
- actualizarea Expozeului ROMATSA – Ed. 2.1 – secțiunea Securitate Aeronautică și informatică în contextul furnizării de servicii ATM/CNS în CTR Brașov;
- elaborarea Planurilor de inspecție în domeniul securității aeronautice și informatice pentru subunitățile R.A. ROMATSA: DSNAR Arad – RVT Brașov-Ghimbav, DSNA Suceava, DSNA Tulcea și DSNA Iași;
- efectuarea inspecțiilor de securitate aeronautică și informatică la subunitățile R.A. ROMATSA: DSNAR Arad – RVT Brașov-Ghimbav, DSNA Suceava, DSNA Tulcea și DSNA Iași;
- participarea la auditul intern în domeniul sistemului de control intern managerial;
- elaborarea și aprobarea Rapoartelor de inspecție în domeniul securității aeronautice și informatice la subunitățile ROMATSA: DSNAR Arad – RVT Brașov-Ghimbav, DSNA Suceava, DSNA Tulcea și DSNA Iași;
- elaborarea Planului de măsuri rezultat în urma auditului intern în domeniul sistemului de control intern managerial.

Securitatea informației

În domeniul securității informației au fost întreprinse o serie de activități, astfel:

- actualizarea documentului „Listă cu sistemele operaționale care au impact în siguranța aviației civile” – Anexa 3, parte a Manualului de Management al Securității Informației (MMSI);

- transmiterea către AACR a unui raport preliminar în domeniul securității aeronautice și informației privind identificarea noilor facilități și sisteme ATM/ANS pentru soluția RVT Brașov – Ghimbav;
- elaborarea și transmiterea comentariilor către CANSO Cyber TF cu privire la AMC/GM ale Regulamentului (UE) 203/2023 în domeniul securității cibernetice în aviația civilă din spațiul comunitar, propus de către EASA;
- analiza și validarea documentelor în domeniul securității cibernetice transmise de către IDS Air Nav (proiect AIS) în cazul efectuării testelor de tip PENTEST;
- elaborarea și transmiterea către MTI/DTA a propunerilor/comentariilor cu privire la noul proiect de Program Național în domeniul Securității Aviației Civile – PNSA – Cap. 13 – Securitatea Cibernetică;
- elaborarea și transmiterea către MTI/DTA a propunerilor/comentariilor cu privire la cerințele de securitate cibernetică din noul proiect de Program Național de Pregătire în Domeniul Securității Aviației Civile – PNPSAC, propus de către AACR;
- elaborarea și transmiterea către MTI/DTA a unui punct de vedere suplimentar cu privire la cerințele de securitate cibernetică din noul proiect de Program Național de pregătire în domeniul Securității Aviației Civile – PNPSAC, propus de către AACR;
- elaborarea și transmiterea unui punct de vedere către CANSO Cyber TF cu privire la documentul „Human dimensions aspects in esuring a cyber secure environment”;
- analiza și transmiterea matricei de conformare la cerințele de securitate cibernetică pentru noul sistem ROMAirTCM;
- transmiterea punctului de vedere către EUROCAE – WG 72/SG 3 cu privire la documentul „Cybersecurity Data Science in Aviation Security”;
- elaborarea și transmiterea unui punct de vedere final către CANSO Cyber TF cu privire la documentul „Human dimensions aspects in esuring a cyber secure environment”.

Domeniul cheie de performanță privind mediul

În cadrul domeniului cheie privind mediul conform Planului de Performanță, indicatorul cheie de performanță – KEA – eficiența medie a zborului de rută pe orizontală corespunzătoare traiectoriei efective se monitorizează la nivel european de către PRU EUROCONTROL.

România	Țintă 2023	Țintă 2023 Nivel UE	Realizat
KEA	2,05%	2,40%	3,64%

Indicatorul de performanță privind mediul (KEA) a înregistrat în anul 2023 o deviație față de ținta propusă cu 1,59%. O cauză cumulativă cu cele existente care a condus la depășirea valorii țintă a constituit-o declanșarea, în luna februarie 2022, a războiului din Ucraina. Chiar dacă cele mai multe zboruri din zona EUROCONTROL nu au fost afectate de închiderile spațiilor aeriene ca urmare a declanșării războiului din Ucraina, totuși, acestea au avut un impact important, în termeni de eficiență orizontală a zborurilor, în statele adiacente zonei de conflict, inclusiv în România.

Valorile traficului au crescut în urma pandemiei de COVID-19, creșterea datorându-se și redirecționărilor cauzate de războiul din Ucraina și restricțiilor impuse la nivel internațional.

Fluxurile de trafic care ocoleau deja zona de conflict în urma evenimentelor din 2014 au fost împinse mai departe spre partea de sud-vest a României. În plus, noile fluxuri de trafic preferă să traverseze atipic spațiul aerian românesc în acest context geopolitic. Distanța medie/zbor a crescut față de 2019, precum și traiectoriile atipice generate de evitarea creșterii semnificative a zonei de conflict. Din aprilie 2023, numărul mișcărilor zilnice IFR în spațiul aerian al României au depășit nivelurile din 2019. Acestea, combinate cu cele descrise mai sus, au determinat creșterea continuă a diferenței dintre valorile reale și cele planificate pentru indicatorul KEA.

Totodată, din perspectiva politicilor și procedurilor de planificare ale fiecărei companii, distanța parcursă este și rezultatul preferinței operatorilor aerieni de a traversa zone sigure din punct de vedere geopolitic, chiar dacă acest lucru înseamnă să zboare pe traiectorii mai lungi și/sau atipice decât cele optime din perspectiva mediului.

Conflictele sau situațiile incerte din Orientul Mijlociu (ex. Irael, Siria) suprapuse peste războiul din Ucraina, precum și restricțiile impuse Federației Ruse ca urmare a războiului din Ucraina determină operatorii aerieni să ocolească spațiile aeriene considerate nesigure și, ca urmare, să parcurgă deja distanțe și traiectorii mai mari/atipice chiar înainte de intrarea în spațiul aerian românesc. Influența factorilor externi care determină creșterea indicatorului KEA este în afara controlului ROMATSA. În acest context, performanța de mediu este influențată de factori care nu se află sub controlul nostru sau al furnizorilor de servicii de navigație aeriană.

Acești factori sunt:

- indisponibilitatea spațiului aerian învecinat din cauza zonelor de conflict;
- ineficiențele rețelei ATM din amonte sau din aval;
- deciziile bazate pe performanță ale utilizatorilor spațiului aerian de a zbura pe rute diferite.

Metodologia de calcul privind eficiența zborului orizontal (HFE) nu face distincție între ineficiențele legate de performanța ANSP și ineficiențele generate de factori care nu se află sub controlul statelor și al furnizorilor de servicii de navigație aeriană.

Totodată, pentru reducerea impactului asupra mediului, ROMATSA a finalizat proiectul SEE FRA (South East Europe Free Route Airspace) pentru implementarea operațiunilor transfrontaliere de rută liberă H24/7 în spațiul aerian al Bulgariei, Ungariei și României începând cu 7 noiembrie 2019, și a continuat să ia toate măsurile adecvate pentru îmbunătățirea performanței de mediu, indiferent de contextul general. Acestea au inclus eliberarea restricțiilor RAD non-critice, extinderea FRA SEE pentru a include Slovacia, începând cu 28 ianuarie 2021, Republica Moldova și operațiunile transfrontaliere cu FRA Baltică, din februarie 2022, și FRA cehă, din februarie 2023, făcându-l unul dintre cele mai mari blocuri de spațiu aerian cu rute libere din Europa, astfel încât spațiul aerian care se întinde de la Marea Neagră la Marea Baltică, să fie deschis pentru operațiuni pe rute libere. Noile reguli de planificare a zborurilor optimizează traiectoriile zborurilor nu numai prin utilizarea celor mai scurte conexiuni ci și prin permiterea celor mai eficiente rutări atunci când impactul asupra zborurilor este inevitabil, de exemplu pentru evitarea vremii nefavorabile.

În concluzie, ROMATSA a luat toate măsurile care sunt în aria sa de responsabilitate pentru acest domeniu de performanță iar deviația indicatorului față de țintă nu este cauzată de furnizarea serviciilor de navigație aeriană, ci de cea a unor factori exogeni. Având în vedere că ROMATSA are un Sistem de Management de Mediu (SMM) implementat și certificat conform standardului ISO 14001:2015, față de indicatorul descris mai sus (KEA), în cadrul SMM se mai urmăresc în plus 17 indicatori care contribuie direct sau indirect la calculul amprentei de carbon generată din activitățile curente ale ROMATSA. Din calculul estimativ al amprentei de carbon din ultimii ani s-a observat o tendință de scădere a acesteia, ceea ce a condus la scăderea emisiilor de CO₂ generate din activitățile ROMATSA, demonstrând astfel creșterea Performanței de Mediu.

Procesul de consultare formală a utilizatorilor spațiului aerian

Experții calitate și mediu, conform procedurilor interne, conduc, coordonează și analizează activitatea de monitorizare a nivelului de satisfacție a Clienților Externi ai R.A. ROMATSA din punct de vedere al calității serviciilor furnizate de regie.

Monitorizarea nivelului de satisfacție și consultarea privind serviciile ANS și ATFM furnizate se desfășoară anual, utilizând cel puțin una dintre metodele următoare:

- întâlniri de lucru cu clienții externi ai ROMATSA (companii aviatice, piloți de aeronave, aeroporturi, organisme internaționale);
- completarea chestionarelor de monitorizare a nivelului de satisfacție de către clienții externi;
- alte metode (interviuri, evenimente, etc.), ori de câte ori se consideră necesar ;
- consultări bilaterale anuale cu IATA pe probleme privind tarifele;
- consultări multilaterale cu EUROCONTROL, IATA, IACA, ERA, ELFAA, IAOPA pe probleme privind tarifele;
- consultări privind Danube FAB.

Datele rezultate în urma activității de monitorizare a gradului de satisfacție a clienților externi sunt colectate și centralizate după cum urmează:

La nivelul R.A. ROMATSA – Administrația Centrală:

- colectarea și centralizarea datelor rezultate în urma întâlnirilor, după completarea chestionarelor se face de către specialiștii calitate și mediu;
- colectarea și centralizarea chestionarelor primite prin poștă, fax, e-mail de la companiile aeriene, se face de către registratură, Serviciul Organizare și Relații și se transmit ulterior către specialiștii ROMATSA;
- când sunt completate on-line chestionarele sunt direcționate către șeful SCM;
- colectarea și centralizarea chestionarelor din domeniul Meteorologiei Aeronautice se face la nivel de subunitate, de către șeful compartimentului meteo care întocmește un tabel centralizator al chestionarelor completate și Raportul de monitorizare. Acestea sunt transmise către specialiștii MIM din Administrația Centrală, care trimit ulterior o copie către experții calitate și mediu;
- colectarea și centralizarea chestionarelor privind furnizarea AIS de către R.A. ROMATSA din domeniul Informării Aeronautice se face de către specialiștii în domeniu care trimit o copie a acestor chestionare și Raportul de Monitorizare către experții calitate și mediu.

La nivel de subunitate:

- colectarea și centralizarea chestionarelor la nivel de subunitate se face de către Coordonatorul Local de Calitate și Mediu și de directorul de subunitate;
- colectarea și centralizarea chestionarelor din domeniul Meteorologiei Aeronautice se face de către fiecare șef de birou/stație meteo din fiecare subunitate care întocmește un tabel centralizator al chestionarelor completate, care împreună cu Raportul de monitorizare sunt transmise la specialiștii MIM și ulterior către experții calitate și mediu;
- colectarea și centralizarea chestionarelor de Satisfacție Clienți Externi se face către fiecare șef de unitate ARO/Briefing care le transmite Coordonatorului Local de Calitate și Mediu și acesta transmite o copie a chestionarelor colectate către experții calitate și mediu din Administrația Centrală.

Evaluarea gradului de satisfacție a clienților externi, conform procedurilor interne, se realizează astfel:

Pentru R.A. ROMATSA – Administrația Centrală – Evaluarea gradului de satisfacție se realizează în urma analizei chestionarelor distribuite clienților externi la întâlniri, pe internet sau prin poștă/fax, de către experții calitate și mediu și este prezentat în cadrul Analizei Efectuate de Management.

Pentru domeniul Informării Aeronautice – Raportul de monitorizare rezultat în urma analizei chestionarelor privind furnizarea AIS de către R.A. ROMATSA, este întocmit de specialiștii AIM din cadrul Administrației Centrale și transmis anual, în copie, către experții calitate și mediu.

De asemenea, acestea sunt analizate în vederea includerii în Analiza Efectuată de Management la nivel R.A. ROMATSA – Administrația Centrală.

Pentru subunități – Evaluarea gradului de satisfacție se realizează în urma analizei chestionarelor colectate la nivelul subunității, care este prezentată în Analiza Efectuată de Management la nivel local. De asemenea, chestionarele colectate la nivel local sunt transmise în copie la experții calitate și mediu.

Pentru domeniul Meteorologie Aeronautică – Rapoartele de monitorizare rezultate în urma analizei chestionarelor distribuite la nivelul subunităților operatorilor aerieni, sunt întocmite de Șeful de birou/stație meteo și sunt transmise anual, în copie, specialiștilor MIM și, ulterior, experților calitate și mediu.

De asemenea, acestea sunt analizate în vederea includerii în Analiza Efectuată de Management la nivel R.A. ROMATSA – Administrația Centrală.

Corecțiile și/sau acțiunile corective, inclusiv propunerile de îmbunătățire rezultate în urma analizelor Rapoartelor de monitorizare cu privire la nivelul de satisfacție a Clienților externi sunt avizate de directorul siguranță și calitate și constituie elemente de intrare pentru Analiza Efectuată de Management la nivelul regiei.

În cadrul Analizei Efectuate de Management la nivelul regiilor au fost analizate datele colectate cu ajutorul chestionarelor de monitorizare a satisfacției clienților externi și a rezultat următoarea concluzie:

- *Clienții externi au apreciat calitatea serviciilor furnizate de R.A. ROMATSA ca fiind foarte bună.*

Percepția clienților externi este avută în vedere ca un element important pentru îmbunătățirea serviciilor furnizate de R.A. ROMATSA. În acest sens, propunerile de îmbunătățire colectate de la clienți externi au fost analizate și, după caz, au fost stabilite măsuri pentru implementarea acestora.

Danube FAB

Cadru general

Danube FAB reprezintă blocul funcțional de spațiu aerian înființat prin „Acordul între România și Republica Bulgaria privind instituirea Blocului Funcțional de Spațiu Aerian Danube FAB” (Acordul Danube FAB), semnat la Bruxelles la 12 decembrie 2011 și ratificat prin Legea nr. 192/2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 741 din 2 noiembrie 2012.

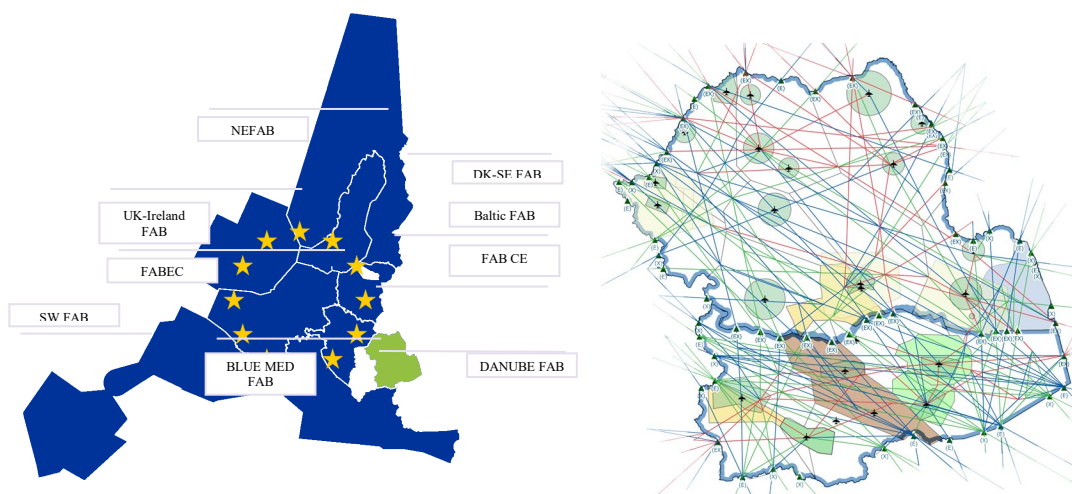

Figura 1 - Danube FAB

Subsecvent Acordului Danube FAB s-au semnat Acordul de Cooperare dintre cele două Autorități Naționale de Supervizare și Acordul de Cooperare dintre cei doi Furnizori de Servicii de Navigație Aeriană, ROMATSA și BULATSA.

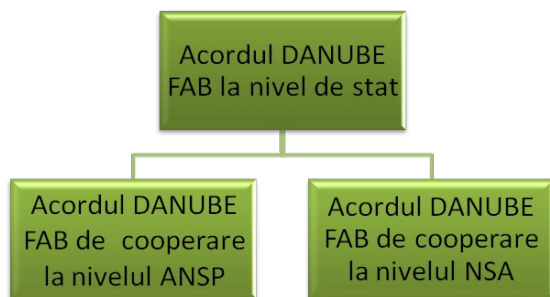

Figura 2- Structura cadrului principal de reglementare Danube FAB

Intrarea în vigoare a acestui document a condus la stabilirea organismelor care guvernează Danube FAB, astfel: Consiliul de Guvernare (Governing Council), Comitetul autorităților naționale de supervizare (NSA Board) și Comitetul furnizorilor de servicii de navigație aeriană (ANSP Board).

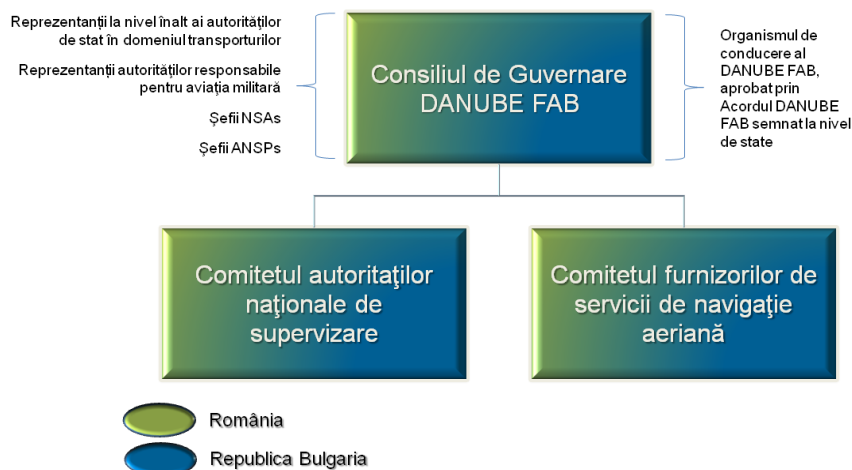

Figura 3 - Structura organizatorică DANUBE FAB

Totodată, în conformitate cu prevederile Acordului Danube FAB, pentru a-și îndeplini atribuțiile, Comitetul furnizorilor de servicii de navigație aeriană a înființat Comitetul permanent pentru strategii și planificare (SAPSC) care, la rândul său, a înființat alte două comitete permanente suport: Comitetul permanent operațional (OSC) și Comitetul permanent pentru siguranță, calitate mediu și securitate (SQSESC).

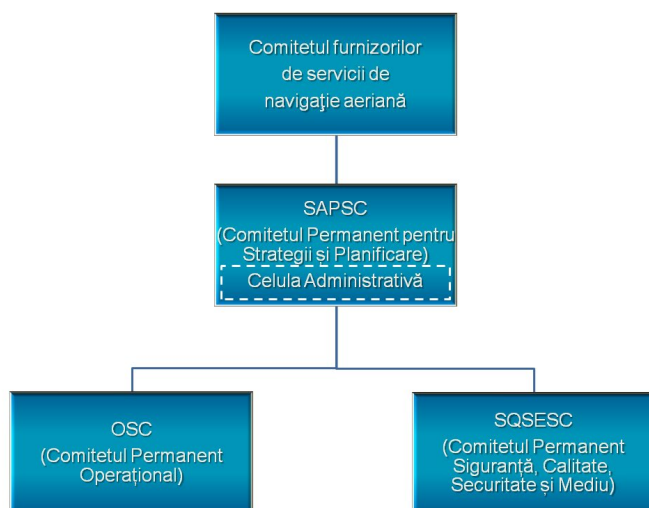

Figura 4 – Organismele suport create la nivelul ANSP Board

Mai multe informații și documente sunt disponibile pe www.danubefab.eu, inclusiv cu privire la întâlnirile și documentele menționate mai jos.

Structuri de guvernare Danube FAB

Pe parcursul anului 2023 au avut loc două întâlniri ale Consiliului de guvernare Danube FAB, în data de 11 mai și, respectiv, în data de 25 octombrie.

De asemenea, pe parcursul anului 2023 au avut loc două întâlniri ale Comitetului furnizorilor de servicii de navigație aeriană (ANSP Board), astfel: în data de 10 mai și în data de 24 octombrie.

Planificare strategică

În anul 2023 au fost definitive și adoptate documentele „Programul Strategic Danube FAB pentru perioada 2023-2027”, „Planul Anual Danube FAB pentru anul 2023” și „Raportul Anual Danube FAB pentru anul 2022”, documente realizate în conformitate cu prevederile Acordului Danube FAB.

De asemenea, au fost inițiate documentele „Programul Strategic Danube FAB pentru perioada 2024-2028” și „Planul Anual Danube FAB pentru 2024”.

Consultare cu partenerii sociali

Procesul de consultare cu partenerii sociali în cadrul Danube FAB este asigurat prin organizarea, în mod regulat, a Forumului de Consultare Socială (SCF), în conformitate cu prevederile Acordului de cooperare semnat la nivelul ROMATSA și BULATSA.

Pe parcursul anului 2023 au avut loc două întâlniri SCF, în data de 26 ianuarie și, respectiv, în data de 2 noiembrie. Cu această ocazie, reprezentanților sindicatelor și ai organizațiilor profesionale le-au fost prezentate stadiul principalelor proiecte operaționale implementate sau în curs de implementare în cadrul Danube FAB, alte proiecte prioritare,

precum și dezvoltările legislative la nivel european cu impact asupra furnizorilor de servicii de navigație aeriană.

Activități prioritare:

- Free Routes Airspace (FRA)

Implementarea conceptului Free Routes Airspace (FRA) care implică Danube FAB și statele învecinate, proiectul SEE FRA (South East Europe Free Route Airspace), a fost extins și mai mult începând cu data de 23 februarie 2023, odată cu includerea spațiului aerian al Republicii Ceha (FRACZECH). Aceasta reprezintă a treia extindere a proiectului SEE FRA, implementat cu succes la data de 7 noiembrie 2019, făcând astfel posibile operațiunile transfrontaliere FRA în spațiul aerian a șase state (Republica Bulgaria, Republica Cehă, Ungaria, Republica Moldova, România și Slovacia). Astfel, SEE FRA este unul dintre cele mai mari blocuri de spațiu aerian FRA din Europa.

Alte proiecte de restructurare a spațiului aerian din Europa de Est, care implică Danube FAB, sunt luate în considerare așa cum este stabilit în planul de îmbunătățire a rețelei de rute EUROCONTROL (ERNIP).

- Coordonarea InterFAB

Cooperarea și comunicarea dintre cele nouă FAB-uri formează nucleul platformei de cooperare InterFAB (IFCP). Această platformă oferă o oportunitate de cooperare și coordonare între toate FAB-urile, permițând alinierea obiectivelor comune, împărtășirea experiențelor și menținerea unei voci puternice și coezive.

Danube FAB este un participant cheie în IFPC și se angajează să rămână un membru proactiv. Până în prezent, Danube FAB a participat și găzduit ateliere InterFAB, pe diverse domenii (cercetare, operaționale, performanță și comunicare).

Ca urmare a găzduirii și organizării la Sofia în 2022 a celui de-al 5-lea Workshop de cercetare InterFAB „Single European Sky and Resilience in ATM”, în anul 2023 a fost finalizată și publicată o documentație cu principalele discuții și rezultate ale Workshop-ului.

AUDIT INTERN

În anul 2023 au fost planificate un număr de **7 misiuni** de audit intern, dintre care, **6 de asigurare (4 regularitate, 2 sistem)** și **1 de consiliere**.

La nivelul R.A. ROMATSA, în anul 2023 au fost realizate toate misiunile planificate conform celor ante-menționate, gradul de realizare al planului aferent fiind de 100% nefiind întâmpinate dificultăți în realizarea misiunilor de audit intern. Misiunile au fost coordonate și supervizate de șeful executive al auditului intern.

În cadrul celor șase misiuni de asigurare s-au abordat domeniile/funcții specific entității (achiziții, anticorupție, economic, control, securitate aeronautică și informatică a serviciilor de navigație aeriană, implementare măsuri/recomandări formulate cu ocazia efectuării diverselor controale/audituri interne/externe).

Misiunea de consiliere a abordat domeniul SCIM, astfel:

- o misiune de asigurare domeniul financiar-contabil;
- o misiune de asigurare domeniul achizițiilor publice;
- două misiuni de asigurare unde s-a abordat domeniul funcțiilor specifice entității, respectiv control și securitate aeronautică și informatică a serviciilor de navigație aeriană;
- două misiuni de asigurare din alte domenii, respectiv anticorupție și urmărirea implementării recomandărilor.

În anul 2023 nu au fost realizate misiuni ad-hoc și nu au fost constatate iregularități.

Referitor la urmărirea implementării recomandărilor, s-a monitorizat stadiul implementării acestora, atât a celor formulate de echipa de audit intern, cât și a celor formulate de către echipele de control ale Curții de Conturi cu ocazia unor misiuni de audit al performanței.

În anul 2023 a fost realizată o misiune de consiliere formalizată, obiectivele acestora constând în:

- facilitarea înțelegerii pentru cunoașterea în profunzime a modului de completare a chestionarului de autoevaluare;
- identificarea obstacolelor întâmpinate în procesul de raportare SCIM.

Situația actuală a auditului intern

Independența este atributul funcției de audit intern, în timp ce obiectivitatea este apanajul auditorilor interni. Pentru păstrarea acestor atribute, trebuie respectate anumite criterii, cum ar fi:

- pentru păstrarea independenței structurii de audit intern:
 - funcția de audit intern trebuie să raporteze direct managementului superior al organizației ;
 - numirea și destituirea managementului funcției de audit intern respectiv a auditorilor interni, trebuie să fie supuse procesului de avizare, conform legii.
- pentru păstrarea obiectivității auditorilor interni:
 - auditorii interni nu trebuie implicați în activitățile pe care le pot audita;
 - auditorii interni trebuie să-și declare independența în cadrul misiunilor de audit intern efectuate.

Aceste aspecte se regăsesc în prevederile legale actuale, respectiv Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern, republicată, art. 12, alin. (1) și HG nr. 1086/2013. De asemenea, aspecte similare se regăsesc în practica internațională de audit intern stipulată în Standardele Internaționale de Practică Profesională în Auditul Intern (IPPF) emise de către Institutul Auditorilor Interni, Standardele de la 1100 la 1130.

Pentru păstrarea independenței structurii de audit intern și reflectarea modificărilor generate de actualizarea OUG nr. 109/2011 privind guvernarea corporativă a întreprinderilor publice prin Legea nr. 187/2023 pentru modificarea și completarea

Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 109/2011 privind guvernanța corporativă a întreprinderilor publice, cu Nota nr. 17.495/31.10.2023, au fost înaintate, în vederea analizei și aprobării Consiliului de Administrație, propuneri referitoare la măsurile ce se impun a fi întreprinse pentru implementarea, în cadrul R.A. ROMATSA, a modificărilor generate de actualizarea OUG nr. 109/2011 prin Legea nr. 187/2023 după cum urmează:

- modificarea Organigramei R.A. ROMATSA;
- subordonarea funcțională;
- actualizarea atribuțiilor cuprinse în Fișa compartimentului;
- actualizarea Diagramei relațiilor.

La baza propunerilor de mai sus am avut în vedere prevederile articolului 50 din OUG nr. 109/2011:

- (1) Întreprinderile publice organizează auditul intern în conformitate cu dispozițiile Legii nr 672/2002 privind auditul public intern, republicată, cu modificările și completările ulterioare;
- (2) Compartimentul de audit intern se constituie distinct în subordinea direct a consiliului de administrație sau a consiliului de supraveghere, după caz;
- (3) Obligația asigurării cadrului organizatoric și funcțional necesar desfășurării activității de audit intern este a consiliului de administrație sau a consiliului de supraveghere, după caz;
- (4) Planurile anuale și multianuale de audit intern, rapoartele misiunilor de audit intern precum și rapoartele anuale privind activitatea de audit intern sunt avizate de consiliul de administrație sau consiliul de supraveghere.

Având în vedere că modificările legislative prezentate mai sus au impact direct și asupra activității, s-a propus actualizarea Regulamentului de Organizare și Funcționare al Consiliului de Administrație al acestui organism prin introducerea reglementărilor referitoare la relațiile de subordonare direct a compartimentului de audit intern prin completarea cu următoarele atribuții:

- asigurarea cadrului organizatoric și funcțional necesar desfășurării activității de audit intern;
- aprobarea planurilor anuale și multianuale de audit intern precum și actualizarea acestora cu respectarea legislației în domeniul auditului intern;
- avizarea rapoartelor misiunilor de audit intern;
- aprobarea rapoartelor anuale privind activitatea de audit intern;
- aprobarea desfășurării misiunilor de audit intern ad-hoc.

Pe tot parcursul anului 2023, unul din punctele din activitatea de audit intern a fost și asigurarea secretariatului Comitetului de Audit, organism obligatoriu, organizarea și funcționarea acestui Comitet de Audit fiind reglementată de Art. 10 al OUG nr. 109/2011 conform căruia „în cadrul consiliului de administrație se constituie comitetul de audit, format din administratori neexecutivi, dintre care cel puțin 2 sunt administratori independenți. Președintele comitetului de audit este administrator independent. Dispozițiile art. 65 din Legea nr. 162/2017 privind auditul statutar al situațiilor financiare

anuale și al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate și de modificare a unor acte normative, cu modificările ulterioare, se aplică în mod corespunzător.

Pornind de la situația de fapt și în ideea eficientizării activităților desfășurate atât de către Consiliul de Administrație cât și de auditorii interni, în sensul fluidizării circuitului documentelor și diminuării timpilor de soluționare a unor probleme specifice de audit intern, am actualizat Regulamentul de Organizare și Funcționare a Comitetului de Audit al Consiliului de Administrație (CAUD), ediția 8, prin introducerea unei noi atribuții prin care CAUD examinează Planurile anuale și multianuale de audit intern, rapoartele misiunilor de audit intern, precum și rapoartele anuale privind activitatea de audit intern, în vederea introducerii în ședințele Consiliului de Administrație.

În susținerea acestei propuneri, precizăm că, colaborarea dintre Compartimentul Audit Intern cu Comitetul de Audit nu reprezintă un element de noutate la nivelul regiei, conlucrarea dintre cele două structuri având o vechime de peste 10 ani, perioadă în care activitatea de audit intern nu a întâmpinat probleme de ordin funcțional și organizatoric, desfășurându-se în condiții de eficiență.

Totodată, s-a procedat la actualizarea Fișelor de post cadru/Fișelor de post aferente personalului compartimentului și revizuire/actualizare.

Elaborarea și actualizarea Programului de Asigurare și Îmbunătățire a Calității (PAIC)

În conformitate cu prevederile punctului 2.3.7. din Anexa nr. 1 la HG nr. 1.086/2013, la nivelul structurii de audit public intern se elaborează un program de asigurare și îmbunătățire a calității (PAIC) sub toate aspectele auditului intern, care să permită un control continuu al eficacității acestuia.

Programul de asigurare și îmbunătățire a calității activității de audit intern trebuie să garanteze că activitatea de audit intern se desfășoară în conformitate cu normele, instrucțiunile și Codul privind conduita etică a auditorului intern și să contribuie la îmbunătățirea activității structurii de audit public intern.

Cu ajutorul acestui proces, evaluarea externă ar trebui să devină efectiv o oportunitate de a obține noi idei de la evaluator sau de la echipa de evaluare, cu privire la modalitățile de îmbunătățire a calității generale a auditului intern, a eficienței și a eficacității.

În anul 2023, Programul de asigurare și îmbunătățire a calității activității de audit intern a fost actualizat.

Asigurarea perfecționării profesionale continue

În conformitate cu prevederile Legii nr. 672/2002, referitor la asigurarea unui număr de minim 15 zile de pregătire profesională pe an, în anul 2023 colectivul CAI a îndeplinit indicatorul.

Pentru identificarea nevoilor de instruire, am ținut seama de noutățile legislative, ne nevoia de îmbogățire a cunoștințelor legate de unele domenii care se au în vedere pentru misiunile de audit intern și/sau de nevoile de reîmprospătare a informațiilor/cunoștințelor

din cadrul unor teme aferente celor trei mari domenii ale auditului intern respective controlul intern, managementul riscurilor și guvernanta regiei.

Ținând seama de domeniul de activitate al regiei, de accentual pus pe pregătirea profesională a întregului personal, s-a urmărit alegerea acelor forme de pregătire care să fie cât mai utile derulării activității, acestea fiind reprezentate de cursuri de perfecționare organizate de formatorii de profil de pe piață, cursuri organizate în cadrul regiei pentru unele domenii auditabile și, în completare, studiu individual.

Tematica și propunerile din cadrul Compartimentului de Audit Intern au fost centralizate la nivelul regiei în cadrul Programului de Formare Profesională pentru anul 2023, program care conține temele dorite, perioada de derulare și bugetul local pe parcursul exercițiului financiar, formatorii potențiali, trecându-se la derularea activității în detaliu (analiza ofertelor, conținutul tematicii, perioadă, locație, buget) în cadrul unei proceduri interne, apoi contractare și derulare propriu-zisă.

Concluzii privind activitatea desfășurată de auditorii interni la nivelul R.A. ROMATSA

În cursul anului 2023, activitatea derulată de Compartimentul Audit Intern a fost desfășurată cu respectarea reglementărilor din domeniul specific de activitate, inclusiv în ceea ce privește respectarea Planului anual de audit intern pentru 2023 (planul fiind realizat în proporție de 100%).

Realizarea altor acțiuni

În cadrul legal permis, în anul 2023 s-au realizat o serie de acțiuni care au condus al o înțelegere mai corectă din partea structurilor de specialitate auditate, a unor responsabilități specifice, dar și la îmbunătățirea acestora, inclusiv prin soluțiile propuse, sub următoarele modalități:

- monitorizarea implementării recomandărilor/măsurilor de control formulate cu ocazia auditurilor/controalelor interne/externe exercitate la nivelul ROMATSA;
- participarea auditorilor interni, în calitate de invitați, la ședințele Comisiei de monitorizare, coordonare și îndrumare metodologică a implementării și dezvoltării sistemului de control intern managerial, prilej cu care, pentru fiecare dintre subiectele incluse în ordinea de zi, atunci când a fost cazul, a contribuit la analiza problemelor în discuție și găsirea unor soluții optime de tratare;
- consilierea specifică aferentă activităților de implementare și dezvoltare a Sistemului de Control Intern Managerial;
- consilierea specifică aferentă activităților de implementare a Strategiei naționale Anticorupție 2021-2015;
- acțiuni de consiliere pe teme punctuale, concretizate în următoarele documente:
 - sprijin/consiliere în identificarea riscurilor aferente activităților/proceselor de management și suport ori de câte ori au fost solicitați auditorii interni;
 - sprijin/consiliere în activitatea de autoevaluare a stadiului de implementare a standardelor de control/intern managerial;

- în toate cazurile când s-a apelat la consultanța din partea auditorilor interni, terțelor persoane din cadrul R.A. ROMATSA le-au fost prezentate soluții sau informații în aplicarea prevederilor legale, la condițiile specifice regiei.

Realizarea evaluării externe

Complementar programului de asigurare și îmbunătățire a calității activității de audit intern (PAIC), calitatea funcției de audit intern se poate îmbunătăți prin evaluările externe. Aceste evaluări sunt efectuate, de regulă, la fiecare cinci ani, conform legislației naționale, dar și standardelor internaționale de audit intern emise de către Institutul Auditorilor Interni (IIA).

Obiectivul evaluării externe este de a evalua activitatea de audit intern din punctul de vedere al conformității cu definiția auditului intern, cu cerințele codului de etică și cu prevederile legislației naționale în domeniu.

Evaluările externe se concentrează, de asemenea, pe identificarea oportunităților de îmbunătățire a funcției de audit intern, oferind sugestii pentru a îmbunătăți eficacitatea acestei activități și promovând idei pentru a spori imaginea și credibilitatea funcției de audit intern.

Ultima evaluare a activității Compartimentului Audit Intern din cadrul R.A. ROMATSA, de către Curtea de Conturi a României, a fost în anul 2020 ca urmare a derulării misiunii de follow-up în scopul verificării modului de ducere la îndeplinire a recomandărilor dispuse prin Scrisoarea nr. 40.554/10.06.2019, *Performanța activității specifice desfășurate de către Regia Autonomă Administrația Română a serviciilor de Trafic Aerian – ROMATSA în perioada septembrie 2018-martie 2019* în urma căreia a fost elaborat Raportul de audit.

- **Comitetul de Audit (CAUD)**

Activitatea Comitetului de Audit de la nivelul R.A. ROMATSA, constituit în conformitate cu prevederile OUG nr. 109/2011 aprobată prin Legea Nr. 111/2016 este reglementată prin Regulamentul de Organizare și Funcționare al Comitetului de Audit al Consiliului de Administrație al R.A. ROMATSA.

Regulamentul privind organizarea și funcționarea Comitetului de Audit din cadrul Consiliului de Administrație al R.A. ROMATSA (denumit în continuare Comitet de Audit), stabilește misiunea, competența, organizarea, atribuțiile și modul de desfășurare al activității acestuia:

- Comitetul de Audit este organismal de analiză, evaluare, informare și consiliere al Consiliului de Administrație al R.A. ROMATSA pe linia controlului intern managerial și auditului intern având și o funcție consultativă în ceea ce privește strategia și politica regiei privind sistemul de control intern managerial, auditul intern și auditul extern precum și controlul modului în care riscurile semnificative sunt administrate.

Comitetul de Audit poate prezenta Consiliului de Administrație propuneri, recomandări, puncte de vedere și, la cererea acestuia, avize privind problemele din domeniul de competență al conducerii R.A. ROMATSA pe linia controlului intern managerial și auditului intern.

- Comitetul de Audit este constituit în conformitate cu prevederile art. 10 din OUG nr. 109/2011 aprobată prin Legea nr. 111/2016, coroborat cu prevederile art. 65 din Legea nr. 162/2017.

Componența Comitetului de Audit (CAUD)

În conformitate cu prevederile art. 65 din Legea nr. 162/2017 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate și de modificare a unor acte normative și Hotărârea Consiliului de Administrație R.A. ROMATSA, s-a înființat o structură în cadrul Consiliului de Administrație al regiei, denumită „Comitetul de Audit (CAUD), formată din trei membri neexecutivi ai Consiliului. Structura/Componența Comitetului de Audit al Consiliului de Administrație al R.A. ROMATSA a fost stabilită în ședința Consiliului de Administrație din data de 13.05.2021.

CAUD este organismul de analiză, evaluare, informare și consiliere al Consiliului de Administrație al regiei pe linia controlului intern managerial și auditului intern având și o funcție consultativă în ceea ce privește strategia și politica regiei privind sistemul de control intern managerial, auditul intern și auditul extern, precum și controlul modului în care riscurile semnificative sunt administrate.

- componența este stabilită prin HCA – R.A. ROMATSA;
- CAUD este format din trei membri neexecutivi ai Consiliului de Administrație;
- cel puțin un membru al CAUD trebuie să dețină competențe în domeniul contabilității și auditului statutar, dovedite prin documente de calificare pentru domeniile respective;
- CAUD trebuie să aibă certificările prevăzute de lege în domeniul în care își desfășoară activitatea entitatea;
- majoritatea membrilor CAUD trebuie să fie independenți de R.A. ROMATSA;
- președintele CAUD este numit de membrii acestuia sau de către Consiliul de Administrație al regiei și este independent de aceasta;
- orice modificare în structura nominală a membrilor neexecutivi în cadrul Consiliului de Administrație va fi urmată de HCA ROMATSA privind nominalizarea membrilor CAUD;
- ședința CAUD este statutar constituită dacă sunt prezenți cel puțin doi membri, iar propunerile/recomandările se adoptă prin vot direct cu majoritatea membrilor prezenți;
- membrii Comitetului de Audit au obligația de a-și exercita mandatul cu prudență și diligența unui bun administrator, cu loialitate, în interesul regiei și nu au voie să divulge informații confidențiale și secrete de afaceri ale regiei;
- la ședințe pot fi invitați și membrii conducerii, conducătorii compartimentelor, alți specialiști, inclusiv persoane din afara regiei, cu consultarea directorului general, care pot contribui la soluționarea problemelor supuse examinării.

Funcționarea Comitetului de Audit

Comitetul de Audit funcționează ca organ de lucru al Consiliului de Administrație R.A. ROMATSA constituind un suport în luarea deciziilor finale de către Consiliul de Administrație, având competență de „avizare”.

- Comitetul de Audit își desfășoară activitatea în cadrul ședințelor ordinare, la convocarea scrisă a președintelui, dar nu mai puțin de patru ori pe an;
- pentru realizarea atribuțiilor ce intră în competența sa, Comitetul de Audit se poate întruni și în ședințe extraordinare, ori de câte ori este nevoie, la convocarea scrisă a președintelui. Ședințele extraordinare se organizează numai pentru realizarea atribuțiilor prevăzute la art. 10, lit. B), d) și f) din Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern, republicată, cu modificările și completările ulterioare;
- Comitetul de Audit se întrunește, de regulă, la sediul R.A. ROMATSA sau în orice alt loc;
- convocarea membrilor Comitetului de Audit și a invitațiilor se face, de regulă, cu cel puțin șapte zile lucrătoare înainte de data planificată pentru desfășurarea ședinței ordinare sau extraordinare, prin transmiterea unei invitații;
- ședințele Comitetului de Audit se desfășoară în baza ordinii de zi comunicată de către Secretariatul Comitetului de Audit odată cu invitația de participare la ședință cu acordul președintelui Comitetului de Audit. Ordinea de zi a ședințelor este stabilită de către președintele Comitetului de Audit;
- desfășurarea ședințelor Comitetului de Audit se face în baza ordinii de zi, comunicată de președinte în scris și/sau electronic, membrilor acestuia;
- ordinea de zi comunicată poate fi modificată, cu cel puțin trei zile înainte de data planificată pentru desfășurarea ședinței, atunci când urgența modificării este justificată de necesitatea analizării unui volum mare de documente/informații.
- documentele supuse dezbaterii în cadrul ședințelor se pun la dispoziția membrilor Comitetului de Audit, la sediul Compartimentului Audit Intern – R.A. ROMATSA sau se transmit, prin e-mail (în funcție de volumul și caracterul documentelor), de regulă cu cel puțin 5 zile lucrătoare înainte de data organizării ședinței;
- la deschiderea fiecărei ședințe, președintele Comitetului de Audit este obligat să constate dacă este întrunit cvorumul legal. Acest lucru va fi menționat și în procesul-verbal al ședinței Comitetului de Audit;
- înainte de începerea dezbaterilor în cadrul ședinței, cu acordul tuturor membrilor prezenți, se poate modifica prezentarea și dezbaterea punctelor aflate pe ordinea de zi, precum și introducerea unor alte documente de interes imediat, cu excepția situațiilor care necesită un volum mare de documente de analizat;
- în condițiile în care unul dintre membrii Comitetului de Audit nu este prezent, acesta poate mandata un alt membru neexecutiv al Consiliului de Administrație al regiei care să-l reprezinte în cadrul ședințelor de lucru ale Comitetului de Audit;
- votul poate fi exprimat și prin mijloace de comunicare la distanță, teleconferință, videoconferință precum și prin poșta electronică;
- Comitetul de Audit are o funcție consultativă în ceea ce privește strategia și politica regiei privind sistemul de control intern managerial, auditul intern și auditul extern, precum și controlul modului în care riscurile semnificative sunt administrate;
- documentațiile prevăzute în ordinea de zi a ședinței, vor fi prezentate și susținute de persoanele care le-au elaborat, în plenul ședinței Comitetului de Audit;
- Secretariatul Comitetului de Audit se asigură de către Compartimentul Audit Intern care întocmește ordinea de zi, asigură și/sau difuzează materialele aflate pe ordinea de zi, întocmește procesul verbal al ședinței. După finalizarea ședințelor, principalele aspecte analizate, concluziile și recomandările formulate de către

Comitetul de Audit precum și opiniile separate, se consemnează în procesul verbal al ședinței;

- procesul verbal se semnează de către toți membrii comitetului precum și de către secretariatul Comitetului de Audit.

Pentru îndeplinirea rolului și scopului comitetului și pentru asigurarea unui cadru normativ intern de lucru formal, în anul 2023 a fost aplicată ediția 8.0 a Regulamentului privind organizarea și funcționarea Comitetului de Audit din cadrul Consiliului de Administrație al R.A. ROMATSA prin care s-au stabilit misiunea, competența, organizarea, atribuțiile și modul de desfășurare a activității acestuia și modalitatea de desfășurare a ședințelor on-line.

În anul 2023, Comitetul de Audit a avut un rol activ, manifestând interes și promptitudine față de activitatea regiei și de cele specifice Compartimentului de Audit Intern.

În perioada de raportare Comitetul de Audit a funcționat ca organ de lucru al Consiliului de Administrație al R.A. ROMATSA prin activitatea derulată constant, constituind un suport în luarea deciziilor finale de către Consiliul de Administrație, având competența de „avizare”.

Pe parcursul anului de raportare, Comitetul de Audit s-a întrunit în unsprezece ședințe de lucru ordinare formalizate, la convocarea scrisă a președintelui, care s-au derulat fie la sediul regiei, fie on-line, prin transmiterea unei invitații, în baza ordinii de zi comunicată de către Secretariatul Comitetului de Audit odată cu invitația de participare la ședință cu acordul președintelui Comitetului de Audit.

De câte ori situația a impus și au fost solicitați membrii Comitetului de Audit au acordat consultanță, îndeplinindu-și cu responsabilitate atribuțiile prevăzute de Legea nr. 162/2017.

Ca modalitate de lucru, de regulă, ordinea de zi a fost comunicată electronic membrilor acestuia.

Toate documentele supuse dezbaterii în cadrul ședințelor au fost puse la dispoziția membrilor Comitetului de Audit și s-au transmis prin e-mail sau curier (în funcție de volumul și caracterul documentelor).

La deschiderea fiecărei ședințe, s-a consemnat dacă este întrunit cvorumul legal, acest lucru fiind menționat în fiecare proces-verbal al ședinței.

Documentațiile prevăzute în ordinea de zi a ședinței au fost prezentate și susținute de persoanele care le-au elaborat, în plenul ședinței Comitetului de Audit.

Secretariatul Comitetului de Audit a fost asigurat de către Compartimentul Audit Intern.

După finalizarea ședințelor, principalele aspecte analizate, concluziile și recomandările formulate de către Comitetul de Audit precum și opiniile separate, s-au consemnat în procesul verbal al ședinței.

Toate procesele-verbale sunt semnate de către toți membrii comitetului precum și de către Secretariatul Comitetului de Audit.

EVOLUȚIA INDICATORILOR DE PERFORMANȚĂ ÎN ANUL 2023

1) Evoluția indicatorilor de performanță conform cerințelor Regulamentului (UE) nr. 317/2019

La nivelul anului 2023 evoluția indicatorilor de performanță stabiliți pentru ROMATSA prin Planul de Performanță al României pentru perioada 2020-2024 se prezintă astfel:

1.1. Domeniul cheie de performanță privind siguranța

Pentru domeniul cheie de performanță privind siguranța au fost respectate valorile țintă stabilite prin Planul de Performanță pentru politica și obiectivele de siguranță, asigurarea siguranței și promovarea siguranței. În ceea ce privește managementul riscurilor la adresa siguranței și cultura siguranței țintele au fost depășite.

	2023A	2023
	Actual	Target
Safety policy and objectives	C	C
Safety risk management	C	C
Safety assurance	C	C
Safety promotion	C	C
Safety culture	C	C

1.2. Domeniul cheie de performanță privind mediul

În cadrul domeniului cheie privind mediul indicatorul cheie de performanță este eficiența medie a zborului de rută pe orizontală corespunzătoare traiectoriei efective.

România	Țintă 2023	Realizat
KEA	2,05%	3,64%

Conform analizei operaționale, în ciuda reducerii semnificative a traficului, zonele evitate de operatorii aerieni au fost menționate (Marea Neagră, Ucraina de Est, zona Crimeea), precum și restricțiile aferente (RAD) și interdicțiile de trafic aplicabile (între Ucraina și Rusia) în zonă.

Toate cele menționate mai sus au continuat să mențină distanța parcursă artificial crescută, chiar și pentru un număr mai mic de zboruri, cu efecte vizibile asupra indicatorului KEA. Acest fapt dovedește încă o dată că metodologia de calcul KEA ar trebui revizuită pentru a elimina influența factorilor externi, în afara controlului ROMATSA.

Distanța parcursă este, de asemenea, rezultatul preferinței operatorilor aerieni de a traversa zone sigure și stabile din punct de vedere geopolitic și din perspectiva fiecărei companii și a procedurilor de planificare, chiar dacă acest lucru înseamnă să utilizeze traiectorii mai lungi decât cele optime din perspectiva mediului.

Conflictele sau situațiile incerte din Orientul Mijlociu (de exemplu Siria)/Ucraina pot determina operatorii companiilor aeriene să ocolească aceste zone și, ca urmare, să

călătorească deja pe distanțe și triectorii mai lungi/atipice încă înainte de a intra în spațiul aerian românesc.

Pentru reducerea impactului asupra mediului, România a continuat implementarea Free Route Airspace. Astfel, pe 7 noiembrie 2019 au fost extinse operațiunile FRA în regim H24 la nivelul inițiativei SEE FRA între România, Bulgaria și Ungaria, la care s-au adăugat, începând cu 28 ianuarie 2021 și Slovacia, iar din luna februarie 2022 și Republica Moldova, fiind implementate în același timp și operațiuni transfrontaliere între Baltic FRA și SEE FRA. Din luna februarie 2023 SEE FRA include și spațiul aerian al Republicii Cehe. În concluzie, ROMATSA a luat toate măsurile care sunt în aria sa de responsabilitate pentru acest domeniu de performanță iar neîndeplinirea indicatorului nu este cauzată de serviciile de navigație aeriană ci unor factori exogeni.

1.3. Domeniul cheie de performanță privind capacitatea

ROMATSA a realizat 0,16 minute de întârzieri ATFM/zbor, pentru serviciile de navigație aeriană de rută din care 0 minute de întârzieri ATFM/zbor din motive imputabile controlului traficului aerian și 0 minute de întârzieri ATFM la aterizare pentru cele de terminal reglementat, la aeroporturile București Otopeni și Băneasa.

Menționăm că țintele pentru anul 2023 erau de 0,04 minute de întârziere ATFM/zbor pentru serviciile de navigație aeriană de rută, 0 minute de întârziere ATFM la aterizare pentru aeroportul București Băneasa și 0,40 minute de întârziere ATFM la aterizare pentru aeroportul București Otopeni.

Valorile de trafic și-au continuat tendința ascendentă, depășind nivelul anului 2019 atât ca număr de mișcări IFR (769.000 în 2023 față de 747.000 în anul 2019) cât și ca unități de servicii (5,5 mil în 2023 față de 5,1 mil în 2019). Creșterea a fost semnificativă și raportat la anul precedent, +17% la mișcări IFR și +24% unități de servicii).

1.4. Domeniul cheie de performanță privind eficiența costurilor

Pentru serviciile de navigație aeriană de rută costul real unitar determinat înregistrat în anul 2023 a fost cu 5,1% mai scăzut decât cel determinat, calculat în lei 2017. În termeni nominali, costurile cu personalul au înregistrat o creștere față de nivelul determinat, ca urmare a efectului inflației, a dinamicii de personal pentru recrutarea de noi controlori de trafic aerian care să asigure înlocuirea celor peste 55 de ani și mai ales, prin creșterea costurilor înregistrate pentru pensii.

Pentru serviciile de navigație aeriană de terminal reglementat, costul real unitar determinat înregistrat în anul 2023 a fost cu 12,8% mai mare decât cel determinat, calculat în lei 2017, ca urmare a nerealizării prognozei de trafic și impactului inflației. În termeni nominali, costurile totale au fost cu 9% mai mari decât cele determinate. Depășirea este determinată, similar ca la serviciile de navigație aeriană de rută, de majorarea costurilor totale cu personalul însă și ca urmare a creșterii de la categoria alte costuri de operare prin înregistrarea creanțelor pentru clienți incerti.

Tabelele următoare prezintă costurile aferente activității de rută, respectiv terminal reglementat, înregistrate la nivelul anului 2023, defalcate per tip de costuri în raport cu costurile determinate conform Planului de Performanță revizuit pentru cea de-a treia perioadă de referință (2020-2024).

Categorie cost	Determinat (`000 lei)	Actual (`000 lei)	Diferență (valoric) (`000 lei)	Diferență (%)
Personal	864.822	989.954	125.132	14%
din care pensii	103.138	122.383	19.245	19%
Alte costuri de funcționare	124.398	96.316	-28.082	-23%
Amortizare	46.891	46.888	-2	0%
Costul capitalului	47.480	44.408	-3.072	-6%
Costuri totale	1.083.590	1.177.567	93.976	9%

Tabel 1- Evoluție costuri servicii de navigație aeriană de rută în anul 2023, în termeni nominali

Categorie cost	Determinat (`000 lei)	Actual (`000 lei)	Diferență (valoric) (`000 lei)	Diferență (%)
Personal	88.663	108.198	19.535	22%
din care pensii	9.708	15.686	5.978	62%
Alte costuri de funcționare	11.962	14.474	2.513	21%
Amortizare	4.529	3.678	-852	-19%
Costul capitalului	4.103	3.592	-510	-12%
Costuri excepționale	0	0	0	
Costuri totale	109.257	129.942	20.685	19%

Tabel 2 – Evoluție costuri servicii de navigație aeriană de terminal reglementat în anul 2023, în termeni nominali.

2) Procesul de consultare formală a utilizatorilor spațiului aerian

Consultările multilaterale sunt organizate de două ori pe an, la nivelul ansamblului statelor membre EUROCONTROL, în cadrul Comitetului lărgit pentru tarife de rută EUROCONTROL. Informațiile detaliate privind evoluția costurilor și a traficului precum și aplicarea mecanismelor de împărțire a riscurilor privind traficul și costurile sunt puse la dispoziția reprezentanților utilizatorilor, a EUROCONTROL și a Comisiei Europene la termenele și în conformitate cu tabelele de raportare și informațiile suplimentare

prevăzute în Regulamentul privind schema comună de tarifare precum și în procedurile și documentele EUROCONTROL.

În anul 2023 au avut loc următoarele sesiuni de consultări:

- 28-29 iunie, în cadrul celei de-a 120-a sesiuni a Comitetului Lărgit pentru Tarife de Rută EUROCONTROL au fost realizate consultări multilaterale asupra estimărilor inițiale privind bazele de cost și tarifele unitare de rută pentru anul 2024 și raportării bazelor de cost pentru anul 2022;
- 21-22 noiembrie- au fost realizate consultări multilaterale asupra estimărilor finale privind bazele de cost și tarifele unitare de rută pentru anul 2024 în cadrul celei de-a 121-a sesiuni a Comitetului Lărgit pentru Tarife de Rută EUROCONTROL.

În ceea ce privește costurile anului 2022 și bazele de cost pentru anul 2024, în conformitate cu prevederile reglementărilor europene (Regulamentul de punere în aplicare (UE) 2019/317 al Comisiei din 11 februarie 2019 de instituire a unui sistem de performanță și de tarifare în cadrul cerului unic european) precum și cu reglementările naționale, statele membre asigură anual consultarea reprezentanților utilizatorilor spațiului aerian.

Astfel, ROMATSA, împreună cu AACR, au organizat aceste consultări în data de 3 iulie 2023.

De asemenea, în data de 6 noiembrie 2023 au fost organizate consultări în ceea ce privește majorarea, începând cu 1 ianuarie 2024, a tarifelor pentru serviciile de navigație aeriană de terminal furnizate la aeroporturile care nu au fost incluse în aria de aplicabilitate a schemei de performanță și tarifare.

COOPERARE INTERNĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ

- **Activități în domeniul organizării**

În funcție de necesitățile din domeniul organizatoric care au apărut la nivelul regiei, s-a continuat procesul de actualizare a Regulamentelor de Organizare și Funcționare ale subunităților ROMATSA. Pe tot parcursul anului, s-a asigurat secretariatul ședințelor de negociere între Patronat și Sindicatul ATSR, activitate care constă în asigurarea suportului privind elaborarea și gestionarea proceselor verbale, încheiate după fiecare întâlnire a celor două comisii de negociere.

De asemenea, au fost asigurate toate activitățile în ceea ce privește negocierea și semnarea cu partenerul social a unui nou Contract Colectiv de Muncă, document care are ca obiectiv apărarea drepturilor părților implicate și prevenirea apariției conflictelor colective de muncă.

- **Activități în domeniul relațiilor**

Cooperare internă și externă

- **principalele evenimente/manifestări organizate la inițiativa regiei sau la care au participat membrii delegați ai regiei, în plan intern:**

- în anul 2023, R.A. ROMATSA a colaborat cu direcțiile de specialitate din Ministerul Transporturilor și Infrastructurii, respectiv Direcția Transport Aerian, Direcția Comunicare, Relația cu Sindicatele, Patronatele și Organizațiile Neguvernamentale) cu Autoritatea Aeronautică Civilă Română, Compania Tarom, Ministerul Apărării Naționale, Statul Major al Forțelor Aeriene, Asociația Aeroporturilor din România, etc.
- aceste colaborări au avut ca rezultat dezvoltarea și perfecționarea relațiilor și eforturilor ce au ca obiectiv principal armonizarea și integrarea României în sistemul specializat european (EUROCONTROL, Uniunea Europeană, etc.) și asigurarea, împreună cu MapN a utilizării coordonate a spațiului aerian al României de către aviația civilă și militară.

- **deplasări în exterior la conferințe, evenimente, întâlniri de lucru etc. în domeniul transporturilor aeriene:**

În anul 2023 relațiile de cooperare ale R.A. ROMATSA cu organizațiile aeronautice internaționale din profilul său și cu furnizorii de servicii de navigație aeriană din alte state europene, au continuat, ținând cont de necesitatea cooperării în plan regional și asigurarea unui lobby la nivel european în vederea asigurării unei poziții avantajoase a României în cadrul structurilor ATM viitoare, rezultate prin aplicarea conceptului Cer European Unic.

- **obiective atinse sau alte rezultate în domeniu**

În conformitate cu reglementările MTI privind relațiile mass-media și cu aprobarea Consiliului de Administrație, managementul regiei a acordat o atenție deosebită promovării imaginii regiei și a României pe plan intern și extern.

ROMATSA nu și-a promovat imaginea prin machete publicitare în mass-media. Totodată, în consens cu Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 373/2017 de stabilire a unor cerințe comune pentru furnizorii de management al traficului aerian/servicii de navigație aeriană și de alte funcții ale rețelei de management al traficului aerian și pentru supravegherea acestora, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 482/2008, a Regulamentelor de punere în aplicare (UE) nr. 1034/2011, (UE) nr. 1035/2011 și (UE) 2016/1377, precum și de modificare a Regulamentului (UE) nr. 677/2011, în anul 2023 a fost publicată a 22-a ediție (atât în limba română cât și în limba engleză) a Raportului Anual ROMATSA, al cărui conținut realizează un câștig în acțiunea de promovare a imaginii regiei fiind difuzat, prin site-ul regiei, către organismele interne și internaționale de profil, companii aeriene, alți furnizori de servicii de trafic aerian, ministere, bănci și alți operatori cu care colaborează ROMATSA.

POLITICA RESURSELOR UMANE

În anul 2023, R.A. ROMATSA a funcționat cu un număr maxim de 1.812 de posturi (din care 1.635 ocupate la data de 31.12.2024).

Au fost angajate 110 de persoane și au încetat raporturile de muncă cu regia 44 de salariați (pensionare limită de vârstă, pensionare anticipată/anticipată parțial cu reducerea vârstei standard de pensionare pentru activitate desfășurată în grupe de muncă, pensionare de invaliditate, deces sau demisie).

În luna noiembrie 2023 s-au ocupat un număr de 55 de posturi vacante de controlori de trafic aerian Ab-initio/în pregătire/în formare, ca finalizare a procesului demarat din luna decembrie 2022 pentru recrutarea și selecția a 58 de candidați care vor urma un curs de pregătire inițială pentru obținerea licenței de Controlor Trafic Aerian stagiar (CTA stagiar).

Structura personalului RA ROMATSA la data de 31 decembrie 2023 se prezintă astfel:

- 48% CTA (controlori trafic aerian);
- 20% ATSEP (PNA personal protecția navigației aeriene);
- 8% MET (personal meteorologic aeronautic)
- 24% PAD (personal administrație).

În funcție de nivelul de pregătire profesională

Personal cu studii superioare:	47%
Personal cu studii postliceale:	1%
Personal cu studii medii:	49%
Personal cu școala profesională:	2%
Personal cu studii generale:	1%

Pe grupe de vârstă

Personal cu vârsta până în 30 ani:	8,1%
Personal cu vârsta între 30 - 40 ani:	24,2%

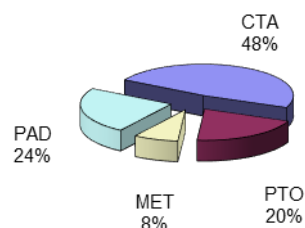
Puncte de reper în activitatea de recrutare pentru anul 2023:

Total recrutări: 110 persoane, din care:

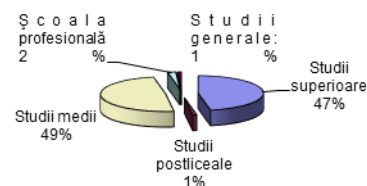
- 35 ATSEP (PNA personal protecția navigației aeriene);
- 6 MET (personal meteorologic aeronautic);
- 14 PAD (personal administrație);
- 55 CTA ab initio ;

Puncte de reper privind structura de personal:

Repartizarea personalului pe categorii profesionale

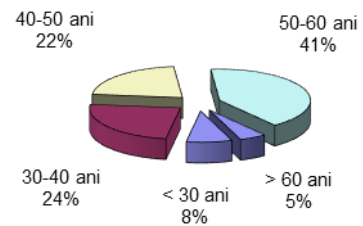

Repartizarea personalului în funcție de nivelul de studii

Personal cu vârsta între 40 - 50 ani:	21,7 %
Personal cu vârsta între 50 - 60 ani:	41,2 %
Personal cu vârsta peste 60 ani:	4,8 %

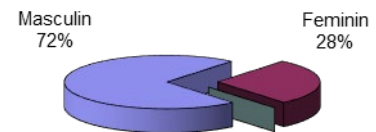
Repartizarea personalului pe grupe de vârstă

Pe sex

Personal de sex masculin:	72 %
Personal de sex feminin:	28 %

Repartizarea personalului pe sex

Acțiuni realizate în anul 2023

- formarea profesională a salariaților regiei constituie o direcție de acțiune prioritară, materializată prin planificarea, coordonarea și monitorizarea execuției unui program complex de pregătire - Planul de Formare Profesională pentru anul 2023 precum și demararea întocmirii Planului de Formare Profesională aferent anului 2024;
- negocierea cu partenerul social și încheierea între Sindicatul ATSR și Patronatul RA ROMATSA a CCM 2023/2024 și a Actelor Adiționale la acesta;
- organizarea concursurilor pentru ocuparea posturilor de MET și ATSEP din cadrul DSNAR Arad-Amplasament Brașov, pentru asigurarea serviciilor de navigație aeriană pentru Aeroportul Internațional Brașov Ghimbav (Remote Tower);
- întocmirea și transmiterea propunerilor pt BVC 2024;
- asigurarea formalităților pentru detașarea transnațională a 2 salariați, în cadrul Biroului de legătura cu statele membre Eurocontrol și, respectiv, SDM (SDA AISBL) Belgia/Bruxelles;
- actualizarea rapoartelor existente și dezvoltarea de notificări și rapoarte noi în sistemul e-

Puncte de reper privind activitatea de formare profesională:

- programe de formare și perfecționare profesională interne, cu participarea a 2325 de cursanți;
- programe de formare și perfecționare profesională externe, cu participarea a 298 cursanți.

S-a urmărit în principal:

- efectuarea cursurilor de pregătire profesională, în vederea obținerii licențelor/calificărilor/autorizațiilor asociate
- menținerea competenței în vederea revalidării licențelor/calificărilor/autorizațiilor asociate
- creșterea nivelului de pregătire profesională pentru personalul suport.

Management, conform specificațiilor subunităților;

- desfășurarea procedurilor pentru achiziția de servicii de transport intern și extern ocazional și încheierea acordurilor cadru aferente;
- organizarea sesiunilor de evaluare a gradului de realizare a obiectivelor asumate de directorii de subunitate, de directorii din AC, de salariații cu funcții de conducere din subordinea directorilor, precum și de salariații din subordinea acestora;
- planificarea și monitorizarea acțiunilor necesare privind controlul pentru revalidarea certificatelor medicale a personalului aeronautic nenavigant din cadrul ROMATSA (CTA/MET/ATSEP).
- transmiterea solicitărilor de licențiere către Autoritatea Aeronautică Civilă Română în vederea obținerii/revalidării licențelor, calificărilor și autorizărilor asociate acestora.

Puncte de reper privind licențierea personalului aeronautic nenavigant:

- Planificarea și efectuarea vizitelor medicale în cadrul centrelor medicale autorizate de către Autoritatea Aeronautică Civilă Română (Institutul Național de Medicină Aeronautică și Spațială, AEROMED, policlinicile teritoriale din structura Ministerului Transporturilor);
- Planificarea și susținerea examinărilor la Autoritatea Aeronautică Civilă Română.

EXERCIȚIUL FINANCIAR

SITUAȚII FINANCIARE ÎNTOCMITE PENTRU EXERCIȚIUL FINANCIAR ÎNCHEIAT LA 31 DECEMBRIE 2023

Raportul auditorului independent

Opinie

1. Am auditat situațiile financiare anexate ale ADMINISTRAȚIEI ROMÂNE A SERVICIILOR DE TRAFIC AERIAN – R.A. ROMATSA („Regia”), cu sediul social în Municipiul București, Bdul. Ion Ionescu de la Brad, nr. 10, Sector 1, identificată prin codul unic de înregistrare fiscală RO1589932, care cuprind situația poziției financiare la data de 31 decembrie 2023, situația rezultatului global, situația modificărilor capitalului propriu și situația fluxurilor de trezorerie pentru exercițiul financiar încheiat la această dată, precum și un sumar al politicilor contabile semnificative și notele explicative.
2. Situațiile financiare la 31 decembrie 2023 se identifică astfel:

▪ Activ net/Total capitaluri proprii:	482.426.171 lei
▪ Rezultat net al exercițiului financiar - profit:	64.301.025 lei
3. În opinia noastră, situațiile financiare anexate prezintă fidel, sub toate aspectele semnificative, poziția financiară a Regiei la data de 31 decembrie 2023 și performanța sa financiară și fluxurile sale de trezorerie aferente exercițiului încheiat la data respectivă, în conformitate cu Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 2.844/2016 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară („OMFP 2844/2016”).
4. Am desfășurat auditul nostru în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit („ISA”), Regulamentul UE nr. 537 al Parlamentului și al Consiliului European (în cele ce urmează „Regulamentul”) și Legea nr. 162/2017 („Legea”). Responsabilitățile noastre în baza acestor standarde sunt descrise detaliat în secțiunea „Responsabilitățile auditorului într-un audit al situațiilor financiare” din raportul nostru. Suntem independenți față de Regie, conform Codului Etic al Profesioniștilor Contabili emis de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Etică pentru Contabili (codul IESBA), conform cerințelor etice care sunt relevante pentru auditul situațiilor financiare în România, inclusiv Regulamentul și Legea, și ne-am îndeplinit responsabilitățile etice conform acestor cerințe și conform Codului IESBA. Credem că probele de audit pe care le-am obținut sunt suficiente și adecvate pentru a furniza o bază pentru opinia noastră.

Aspecte cheie de audit

5. Aspectele cheie de audit sunt acele aspecte care, în baza raționamentului nostru profesional, au avut cea mai mare importanță pentru auditul situațiilor financiare ale perioadei curente. Aceste aspecte au fost abordate în contextul auditului

situațiilor financiare în ansamblu și în formarea opiniei noastre asupra acestora și nu oferim o opinie separată cu privire la aceste aspecte cheie.

Am considerat ca și aspecte cheie următoarele aspecte:

ASPECTE CHEIE DE AUDIT

Obligații privind beneficiile angajaților

Regia acordă salariaților, conform prevederilor contractului de muncă, beneficii în bani în funcție de vechimea în muncă și, respectiv, la pensionare.

Aceste beneficii reprezintă un număr variabil de salarii, diferențiate în funcție de categoria profesională a salariatului.

Nivelul acestor beneficii este de 634.636.994 RON la 31 decembrie 2023, respectiv de 570.614.067 RON la 31 decembrie 2022.

Datorită nivelului semnificativ al valorii acestor beneficii și a ipotezelor folosite, considerăm că acestea reprezintă un aspect cheie de audit.

Recunoașterea veniturilor

Regia înregistrează venituri în baza Convenției Internaționale privind cooperarea pentru siguranța spațiului de

MODUL DE ABORDARE AL AUDITULUI CU PRIVIRE LA ASPECTELE CHEIE

Procedurile noastre de audit au inclus, printre altele:

- înțelegerea raționamentelor și ipotezelor aplicate de conducere pentru fiecare din categoriile de beneficii;
- discuții cu reprezentanții departamentelor de specialitate, respectiv experții externi care au furnizat asistență în calculul acestor beneficii pentru a înțelege și a confirma ipotezele folosite în calcul;
- revizuirea modelelor de calcul pregătite de actuarul extern al Regiei și evaluarea rezonabilității variabilelor incluse în calcul;
- evaluarea adecvării informațiilor prezentate comparativ cu informațiile statistice istorice;
- înțelegerea controlului intern existent cu privire de modul de determinare și acordare a beneficiilor pentru salariați, inclusiv verificarea prevederilor incluse în contractul de muncă;

Procedurile noastre de audit au inclus, printre altele:

- înțelegerea și evaluarea metodologiei utilizate, respectiv a consecvenței aplicării acesteia de la un exercițiu financiar la altul;

ASPECTE CHEIE DE AUDIT

navigare ce asigură statelor membre un sistem comun de taxare a rutelor (o taxare unică a zborului).

EUROCONTROL reprezintă autoritatea care asigură implementarea acestei Convenții oferind tuturor statelor membre servicii de calculare, facturare și colectare prin intermediul Oficiului Central de Tarife de Rută.

Costurile ROMATSA incluse în tarifele serviciilor de navigație aeriană care determină veniturile sunt reglementate, acestea fiind evidențiate într-un Plan de Performanță care acoperă o perioadă de referință cu o durată de 5 ani. În fiecare an, la stabilirea tarifului final ce se va practica în anul următor sunt luate în calcul diferențele înregistrate între valorile stabilite la începutul perioadei de referință și realizatul anului precedent, aceste diferențe conducând la ajustarea tarifului, respectiv la recuperarea/returnarea sub/supra tarifărilor. Actuala perioadă de referință acoperă perioada 2020-2024, pentru care la acest moment există un Plan de Performanță aprobat de Comisia Europeană.

Regia a analizat regularizările de venituri obținute de la EUROCONTROL pentru activitatea de rută și estimate a se produce la finalul ciclului de reglementare.

Datorită aspectelor prezentate mai sus am considerat recunoașterea veniturilor pentru activitatea de rută un aspect cheie de audit.

MODUL DE ABORDARE AL AUDITULUI CU PRIVIRE LA ASPECTELE CHEIE

- înțelegerea controlului intern existent cu privire de modul de determinare a regularizărilor de venituri;
- revizuirea acurateții completitudinii veniturilor înregistrate pentru exercițiul financiar încheiat la 31 decembrie 2023 (inclusiv proceduri de confirmare a tranzacțiilor în relația cu EUROCONTROL);
- evaluarea adecvării modului de prezentare a informațiilor în notele explicative la situațiile financiare;
- înțelegerea și analizarea Regulamentului de punere în aplicare (UE) 2020/1627 al Comisiei Europene privind măsurile excepționale pentru a treia perioadă de referință (2020-2024) a sistemului de performanță și tarifare din cadrul Cerului unic european luate în contextul pandemiei de COVID-19, precum și a regulamentului de punere în aplicare (UE) 2019/317 al Comisiei din 11 februarie 2019 de instituire a unui sistem de performanță și de tarifare în cadrul cerului unic european și de abrogare a Regulamentelor de punere în aplicare (UE) nr. 390/2013 și (UE) nr. 391/2013.

Alte informații – Raportul Administratorilor și Declarația nefinanciară

6. Administratorii sunt responsabili pentru întocmirea și prezentarea altor informații în conformitate cu OMFP nr. 2844/2016, punctele 15-19. Administratorii sunt de asemenea responsabili și pentru acel control intern pe care îl consideră necesar pentru a permite întocmirea și prezentarea Raportului Administratorilor și a Declarației nefinanciare care să nu conțină denaturări semnificative datorate fraudei sau erorii.
7. Acele alte informații cuprind Raportul administratorilor, care include și declarația nefinanciară, dar nu cuprind situațiile financiare și raportul auditorului cu privire la acestea.
8. Opinia noastră cu privire la situațiile financiare nu acoperă și aceste alte informații și cu excepția cazului în care se menționează explicit în raportul nostru, nu exprimăm nici un fel de concluzie de asigurare cu privire la acestea;
9. În legătură cu auditul situațiilor financiare pentru exercițiul financiar încheiat la 31 decembrie 2023, responsabilitatea noastră este să citim acele alte informații și, în acest demers, să apreciem dacă acele alte informații sunt semnificativ inconsecvente cu situațiile financiare, sau cu cunoștințele pe care noi le-am obținut în timpul auditului, sau dacă ele par a fi denaturate semnificativ.
10. În ceea ce privește Raportul Administratorilor și Declarația nefinanciară, am citit și raportăm dacă acestea au fost întocmite, sub toate aspectele semnificative, în conformitate cu cerințele OMFP nr. 2844/2016, punctele 15-19.

În baza exclusiv a activităților care trebuie desfășurate în cursul auditului situațiilor financiare, în opinia noastră:

- a) Informațiile prezentate în Raportul administratorilor și Declarația nefinanciară pentru exercițiul financiar pentru care au fost întocmite situațiile financiare sunt în concordanță, în toate aspectele semnificative, cu situațiile financiare;
- b) Raportul administratorilor și Declarația nefinanciară au fost întocmite, sub toate aspectele semnificative, în conformitate cu informațiile prevăzute la punctele 15-19 din OMFP nr. 2844/2016.

În plus, în baza cunoștințelor și înțelegerii noastre cu privire la Regie și la mediul acesteia, dobândite în cursul auditului situațiilor financiare pentru exercițiul financiar încheiat la data de 31 decembrie 2023, ni se cere să raportăm dacă am identificat denaturări semnificative în Raportul administratorilor și Declarația financiară. Nu avem nimic de raportat cu privire la acest aspect.

Responsabilitățile conducerii și ale persoanelor responsabile cu guvernarea pentru situațiile financiare

11. Conducerea este responsabilă pentru întocmirea și prezentarea fidelă a situațiilor financiare în conformitate cu OMFP nr. 2844/2016 și pentru acel control intern pe care conducerea îl consideră necesar pentru a permite întocmirea de situații financiare lipsite de denaturări semnificative, cauzate fie de fraudă, fie de eroare.
12. În întocmirea situațiilor financiare, conducerea este responsabilă pentru evaluarea capacității Regiei de a-și continua activitatea, prezentând, dacă este cazul, aspectele referitoare la continuitatea activității și utilizând principiul continuității

activității ca bază a contabilității, cu excepția cazului în care conducerea fie intenționează să lichideze Regia sau să oprească operațiunile, fie nu are nicio altă alternativă realistă în afara acestora.

13. Persoanele responsabile cu guvernarea sunt responsabile pentru supravegherea procesului de raportare financiară al Regiei.

Responsabilitățile auditorului într-un audit al situațiilor financiare

14. Obiectivele noastre constau în obținerea unei asigurări rezonabile privind măsura în care situațiile financiare, în ansamblu, sunt lipsite de denaturări semnificative, cauzate fie de fraudă, fie de eroare, precum și în emiterea unui raport al auditorului care include opinia noastră.

Asigurarea rezonabilă reprezintă un nivel ridicat de asigurare, dar nu este o garanție a faptului că un audit desfășurat în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit va detecta întotdeauna o denaturare semnificativă, dacă aceasta există. Denaturările pot fi cauzate fie de fraudă, fie de eroare și sunt considerate semnificative dacă se poate preconiza, în mod rezonabil, că acestea, individual sau cumulativ, vor influența deciziile economice ale utilizatorilor, luate în baza acestor situații financiare.

15. Ca parte a unui audit în conformitate cu ISA, exercităm raționamentul profesional și menținem scepticismul profesional pe parcursul auditului. De asemenea:

- identificăm și evaluăm riscurile de denaturare semnificativă a situațiilor financiare, cauzată fie de fraudă, fie de eroare, proiectăm și executăm proceduri de audit ca răspuns la respectivele riscuri și obținem probe de audit suficiente și adecvate pentru a furniza o bază pentru opinia noastră. Riscul de nedetectare a unei denaturări semnificative cauzate de fraudă este mai ridicat decât cel de nedetectare a unei denaturări semnificative cauzate de eroare, deoarece fraudă poate presupune înțelegeri secrete, fals, omisiuni intenționate, declarații false și evitarea controlului intern;
- înțelegem controlul intern relevant pentru audit, în vederea proiectării de proceduri de audit adecvate circumstanțelor, dar fără a avea scopul de a exprima o opinie asupra eficacității controlului intern al Regiei;
- evaluăm gradul de adecvare a politicilor contabile utilizate și caracterul rezonabil al estimărilor contabile și al prezentărilor aferente de informații realizate de către conducere;
- formulăm o concluzie cu privire la gradul de adecvare a utilizării de către conducere a contabilității pe baza continuității activității și determinăm, pe baza probelor de audit obținute, dacă există o incertitudine semnificativă cu privire la evenimente sau condiții care ar putea genera îndoieli semnificative privind capacitatea Regiei de a-și continua activitatea. În cazul în care concluzionăm că există o incertitudine semnificativă, trebuie să atragem atenția în raportul auditorului asupra prezentărilor aferente din situațiile financiare sau, în cazul în care aceste prezentări sunt neadecvate, să ne modificăm opinia. Concluziile noastre se bazează pe probele de audit obținute până la data raportului auditorului. Cu toate acestea, evenimente

- sau condiții viitoare pot determina Regia să nu își mai desfășoare activitatea în baza principiului continuității activității;
- evaluăm prezentarea, structura și conținutul general al situațiilor financiare, inclusiv al prezentărilor de informații și, în măsura în care situațiile financiare reflectă tranzacțiile și evenimentele de baza acestora într-o manieră care realizează prezentarea fidelă.
16. Comunicăm persoanelor responsabile cu guvernanta, printre alte aspecte, aria planificată și programarea în timp a auditului, precum și principalele constatări ale auditului, inclusiv orice deficiențe semnificative ale controlului intern, pe care le identificăm pe parcursul auditului.
17. De asemenea, furnizăm persoanelor responsabile cu guvernanta o declarație că am respectat cerințele etice relevante privind independența și că le-am comunicat toate relațiile și alte aspecte despre care s-ar putea presupune, în mod rezonabil, că ne afectează independența și, acolo unde este cazul, măsurile de protecție aferente.
18. Dintre aspectele pe care le-am comunicat persoanelor însărcinate cu guvernanta, stabilim acele aspecte care au avut o mai mare importanță în cadrul auditului asupra situațiilor financiare din perioada curentă și, prin urmare, reprezintă aspecte cheie de audit. Descriem aceste aspecte în raportul nostru de audit, cu excepția cazului în care legislația sau reglementările împiedică prezentarea publică a aspectului respectiv sau a cazului în care, în circumstanțe extrem de rare, considerăm că un aspect nu ar trebui comunicat în raportul nostru deoarece se preconizează în mod rezonabil ca beneficiile interesului public să fie depășite de consecințele negative ale acestei comunicări.

Raport cu privire la alte dispoziții legale și de reglementare

19. Am fost numiți de Consiliul de Administrație prin Hotărârea nr. 22942 din data de 21.12.2021 să audităm situațiile financiare ale R.A. ROMATSA pentru exercițiul financiar încheiat la 31 decembrie 2023. Durata totală neîntreruptă a angajamentului nostru este de 3 ani, acoperind exercițiile financiare încheiate la 31 decembrie 2021 până la 31 decembrie 2023.

Confirmăm că:

- Opinia noastră de audit este în concordanță cu raportul suplimentar prezentat Comitetului de Audit al Regiei, pe care l-am emis în aceeași dată în care am emis și acest raport. De asemenea, în desfășurarea auditului nostru, ne-am păstrat independența față de entitatea auditată.
- Nu am furnizat pentru Regie serviciile non audit interzise, menționate la articolul 5 alineatul (1) din Regulamentul UE nr. 537/2014.

TGS Romania Assurance and Advisory Business Services SRL

SITUAȚIA POZIȚIEI FINANCIARE LA 31 DECEMBRIE 2023
(toate sumele sunt prezentate în LEI, dacă nu este indicat altfel)

ACTIVE	31 2023	decembrie	31 2022	decembrie retrat
ACTIVE PE TERMEN LUNG				
Imobilizări corporale		266.665.939		269.018.112
Imobilizări necorporale		98.813.254		105.821.253
Active eferente drepturilor de utilizare		20.363.802		22.988.941
Interese de participare în alte entități		-		-
Investiții financiare pe termen lung		111.388.414		109.293.131
Creanțe comerciale și alte creanțe pe termen lung		717.027.227		714.133.156
Total active pe termen lung		<u>1.214.258.636</u>		<u>1.221.254.593</u>
Active curente				
Stocuri		13.609.812		13.261.058
Creanțe comerciale și alte creanțe		424.182.716		363.587.559
Cheltuieli înregistrate în avans		21.269.317		18.259.702
Disponibilități și alte conturi asimilate		220.320.720		205.032.973
Investiții financiare termen scurt		25.282.723		-
Total active curente		<u>704.665.288</u>		<u>600.141.292</u>
Total active		<u>1.918.923.924</u>		<u>1.812.395.885</u>
DATORII ȘI CAPITALURI				
Capitaluri proprii				
Patrimoniu		376.954.042		376.954.042
Rezerva legală		38.894.851		41.863.620
Alte rezerve		42.015.176		33.506.665
Profitul/(Pierderea) reportată		24.562.102		10.320.033
Total capitaluri proprii		<u>482.426.171</u>		<u>462.644.360</u>
Datorii pe termen lung				
Împrumuturi pe termen lung		332.860.000		399.430.000
Leasing (IFRS 16) – termen lung		18.874.449		21.097.101
Alte obligații pe termen lung		273.304		581.432
Venituri în avans pe termen lung		71.445.682		38.114.758
Obligații privind beneficiile angajaților pe termen lung		578.700.193		520.620.720
Total datorii pe termen lung		<u>1.002.153.628</u>		<u>979.844.011</u>
Datorii curente				
Împrumuturi pe termen scurt		68.749.481		66.570.000
Leasing (IFRS 16) – termen scurt		3.098.140		3.358.592
Datorii comerciale pe termen scurt		50.253.156		39.343.584
Alte obligații pe termen scurt		14.851.478		15.718.149
Obligații privind beneficiile angajaților pe termen scurt		258.173.025		204.553.011
Provizioane		8.779.002		48.312.414
Venituri în avans pe termen scurt		30.439.843		1.051.764
Total datorii curente		<u>434.344.125</u>		<u>378.907.514</u>

ACTIVE	31 decembrie 2023	31 decembrie 2022 retrat
Total datorii	<u>1.436.497.753</u>	<u>1.358.751.525</u>
Total datorii și capitaluri proprii	<u>1.918.923.924</u>	<u>1.821.395.885</u>

SITUAȚIA REZULTATULUI GLOBAL PENTRU ANUL ÎNCHEIAT LA 31 DECEMBRIE 2023
(toate sumele sunt prezentate în LEI, dacă nu este indicat altfel)

	31 decembrie 2023	31 decembrie 2022
Cifra de afaceri	1.516.876.117	1.349.009.969
Alte venituri din exploatare	15.404.404	5.306.450
Total venituri din activitatea de exploatare	<u>1.532.280.521</u>	<u>1.354.316.419</u>
Cheltuieli privind combustibilul	(516.177)	(541.928)
Cheltuieli cu materiale, reparații și întreținere	(9.913.505)	6.220.089)
Cheltuieli cu personalul	(1.150.896.192)	(923.398.820)
Cheltuieli cu amortizarea și deprecierea activelor	(56.667.252)	(55.992.470)
Alte cheltuieli de exploatare	(161.389.197)	213.565.763)
Total cheltuieli din activitatea de exploatare	<u>(1.379.382.323)</u>	<u>(1.199.719.070)</u>
Profit din activitatea de exploatare	152.898.198	154.597.349
Venituri financiare	7.550.792	5.349.889
Cheltuieli financiare	(78.955.440)	(65.651.129)
Pierdere netă din activitatea financiară	<u>(71.415.648)</u>	<u>(60.301.240)</u>
Profit înainte de impozitare	81.482.550	94.296.109
Cheltuiala cu impozitul pe profit	(17.181.525)	(21.615.548)
Profitul net al exercițiului curent	64.301.025	72.680.561
Alte elemente ale rezultatului global		
Câștiguri/(Pierderi) actuariale din evaluarea planului de beneficii determinate postangajare	(44.519.214)	(32.428.372)
Impozit amânat aferent planului de beneficii determinate postangajare	-	-
Alte elemente ale rezultatului global aferente perioadei	<u>(44.519.214)</u>	<u>(32.428.372)</u>
Total rezultat global al exercițiului financiar	19.781.811	40.252.189

**SITUAȚIA MODIFICĂRILOR CAPITALURILOR PROPRII PENTRU ANUL ÎNCHEIAT
LA 31 DECEMBRIE 2023**

(toate sumele sunt prezentate în LEI, dacă nu este indicat altfel)

	Patrimoniul regiei	Rezerva legală	Alte rezerve	Rezultat reportat	Total
Sold la 1 ianuarie 2022	376.954.042	37.148.815	22.316.961	(14.027.647)	422.392.171
Rezultatul global					
Profitul exercițiului financiar curent	-	-	-	72.680.561	72.680.561
Alte elemente ale rezultatului global					
Pierderi actuariale din modificarea valorii actualizate a obligației privind beneficiile determinate postangajare	-	-	-	(32.428.372)	(32.428.372)
Creșterea/(descreșterea) rezervei legale	-	4.714.805	-	(4.714.805)	-
Creșterea altor rezerve	-	-	11.189.704	(11.189.704)	-
Total rezultat global al perioadei curente	-	4.714.805	11.189.704	24.347.680	40.252.189
Sold la 31 decembrie 2022	376.954.042	41.863.620	33.506.665	10.320.033	462.644.360
Sold la 1 ianuarie 2023	376.954.042	41.863.620	33.506.665	10.320.033	462.644.360
Rezultatul global					
Profitul exercițiului financiar curent	-	-	-	64.301.025	64.301.025
Alte elemente ale rezultatului global					
Pierderi actuariale din modificarea valorii actualizate a obligației privind beneficiile determinate postangajare	-	-	-	(44.519.214)	(44.519.214)
Creșterea/(descreșterea) rezervei legale	-	(2.968.769)	-	2.968.769	-
Creșterea altor rezerve	-	-	8.508.511	(8.508.511)	-
Total rezultat global al perioadei curente	-	(2.968.769)	8.508.511	14.242.069	19.781.811
Sold la 31 decembrie 2023	376.954.042	38.894.851	42.015.176	24.562.102	482.426.171

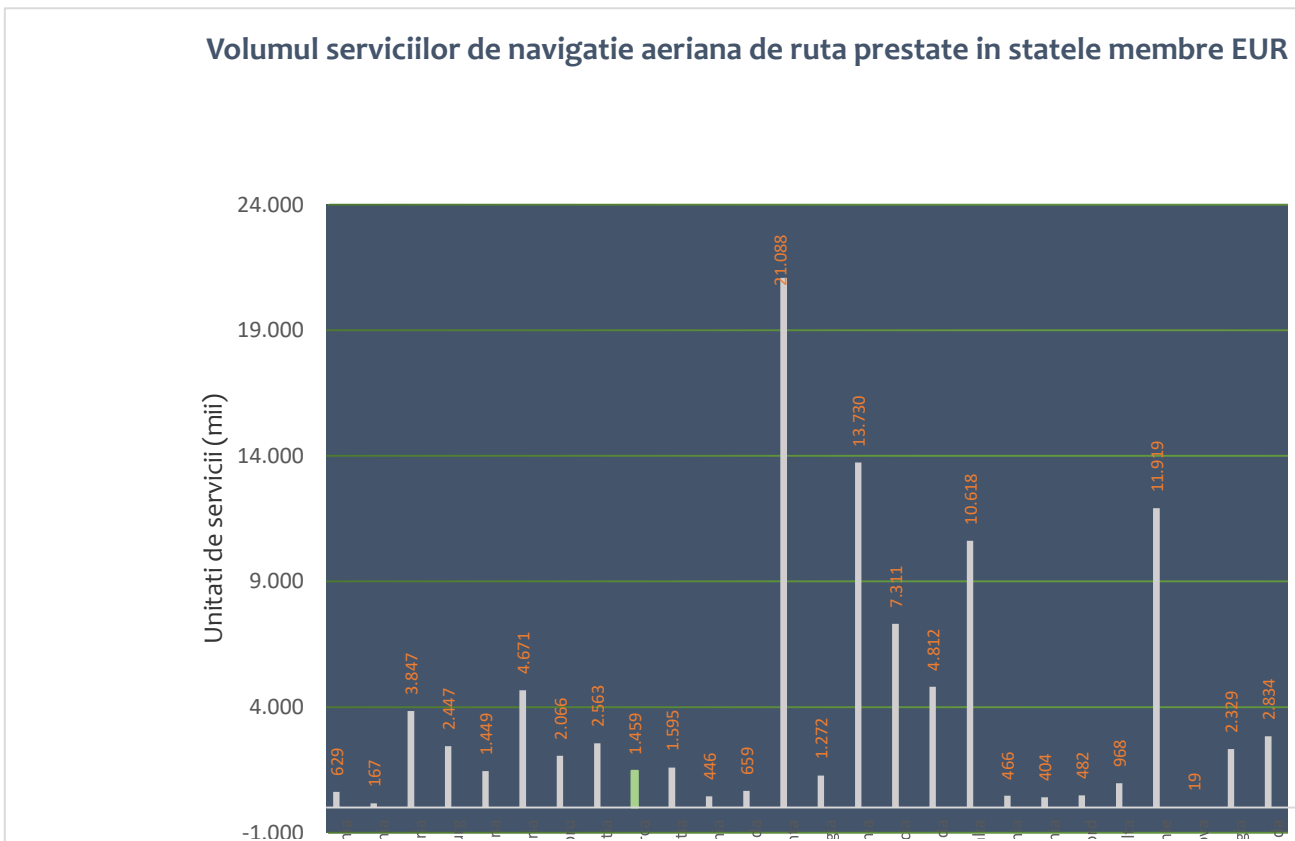
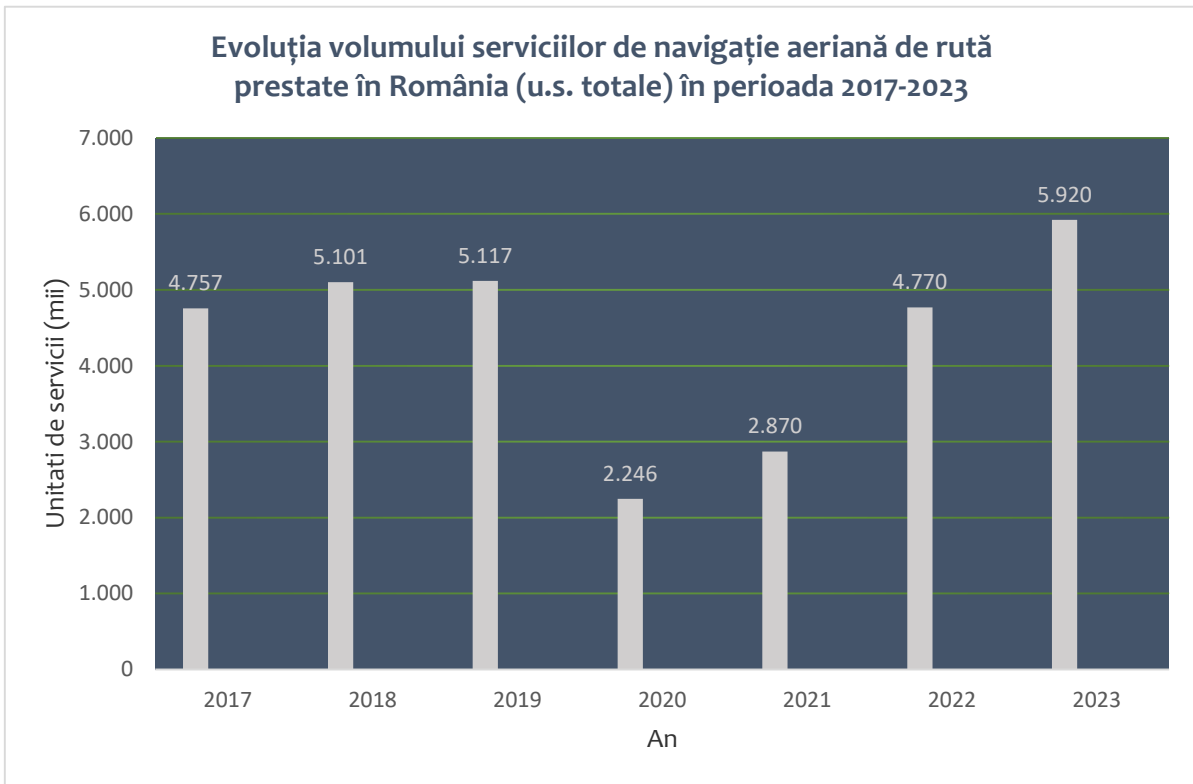
**SITUAȚIA FLUXURILOR DE TREZORERIE PENTRU ANUL ÎNCHEIAT
LA 31 DECEMBRIE 2023**

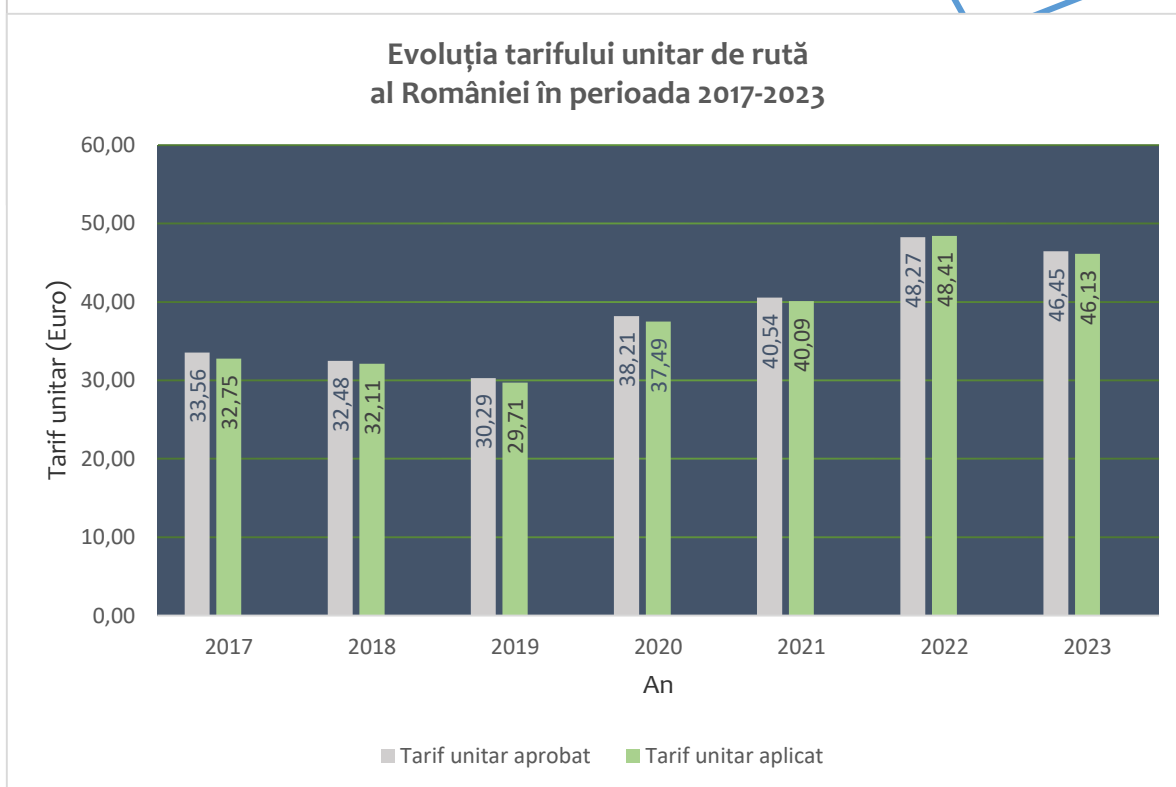
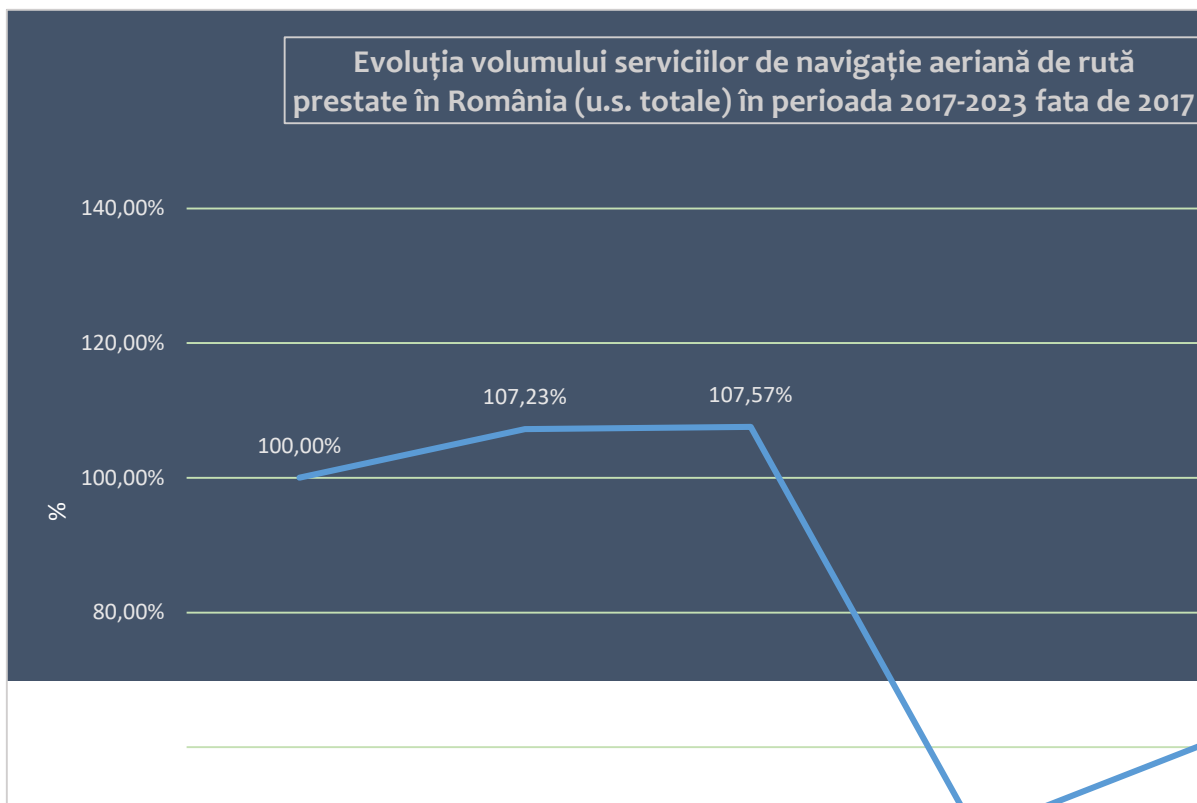
(toate sumele sunt prezentate în LEI, dacă nu este indicat altfel)

	2023	2022
Fluxuri de trezorerie din activități de exploatare		
Profitul net al exercițiului financiar curent	64.301.025	72.680.561
Ajustări pentru reconcilierea rezultatului net cu numerarul net utilizat în activitățile de exploatare:		
Cheltuiala cu impozitul pe profit	17.181.525	21.615.548
Ajustarea valorii imobilizărilor corporale și necorporale – net	53.440.256	52.709.394
Ajustarea valorii activelor aferente drepturilor de utilizare	3.226.996	3.283.076
Ajustări privind provizioane pentru active circulante – net	7.286.823	22.209.573
Ajustări privind provizioanele pentru riscuri și cheltuieli – net	(483.974)	16.867.907
Ajustări privind provizioanele pentru beneficiile angajatorilor IAS 19 – net	(17.730.483)	(13.096.818)
Ajustări privind provizioanele pentru alte obligații față de angajați - net	23.722.795	52.425.634
(Câștig)/Pierdere netă din vânzarea de imobilizări corporale și necorporale	32.049	70.857
Venituri din subvenții, gratuități și plus de inventar	(990.854)	(133.155)
Venituri din dobânzi	(3.382.163)	(1.446.168)
Cheltuieli cu dobânzile bancare	38.130.694	19.883.684
Cheltuieli cu dobânzi contracte leasing IFRS 16	488.745	481.292
(Câștig)/Pierdere netă din modificări IFRS 16	-	20.718
Cheltuieli cu dobânda aferentă datoriei nete privind beneficiile angajaților IAS 19	37.234.196	41.662.962
Efectul variației cursului de schimb valutar asupra obligațiilor din contractele de leasing IFRS 16	74.287	(29.204)
Creșterea/(descreșterea) numerarului din exploatare înainte de modificările capitalului circulant	222.531.917	289.205.860
Modificări ale capitalului circulant		
(Creștere)/Descreștere în soldurile de creanțe comerciale și alte creanțe	(91.766.616)	(205.221.146)
(Creștere)/Descreștere în soldurile de stocuri	(159.390)	(1.208.334)
Creștere/(Descreștere) în soldurile de datorii comerciale și alte datorii	87.238.631	74.133.791
Fluxuri de trezorerie din activități de exploatare	217.844.542	156.910.171
Dobânzi bancare plătite	(35.951.213)	(19.883.684)
Dobânzi plătite IFRS 16	(503.839)	(455.423)
Beneficii plătite angajaților IAS 19	(41.379.099)	(36.644.775)
Impozit pe profit plătit	(20.130.079)	(15.573.783)
Numerar net generat din/(utilizat în) activități de exploatare	119.880.312	84.352.507
Fluxuri de trezorerie din activitățile de investiții		
Plăți în numerar pentru achiziționarea de terenuri și mijloace fixe, imobilizări necorporale și alte active pe termen lung	(36.213.369)	(40.116.847)

	2023	2022
Fluxuri de trezorerie din activități de exploatare		
Încasări din vânzări de imobilizări corporale	63.172	5.593
Încasări din dobânzi	3.382.163	1.446.168
Plata în numerar pentru achiziția de imobilizări financiare sau investiții pe termen scurt cedate	(2.095.283)	(201.230)
Numerar net (utilizat în)/generat din activități de investiții	(34.863.317)	(38.866.316)
Fluxuri de trezorerie din activități de finanțare:		
Încasări în numerar din credite garantate de Stat	-	146.953.800
Rambursări în numerar ale sumelor împrumutate	(66.570.000)	-
Plăți în numerar contracte leasing IFRS 16	(3.159.248)	(3.219.830)
Numerar net generat din/(utilizat în) activități de finanțare	(69.729.248)	143.733.970
Creșterea/(Descreșterea) netă a numerarului și echivalentelor de numerar	15.287.747	189.220.161
Numerar și echivalente de numerar la începutul exercițiului financiar	205.032.973	15.812.812
Numerar și echivalente de numerar la sfârșitul perioadei	220.320.720	205.032.973

GRAFICE

*începând cu anul 2008 tariful unitar de rută este stabilit în moneda națională. Tarifele unitare efectiv aplicate în perioada 2017-2023 au fost ajustate lunar în funcție de variația cursului REUTERS leu/euro mediu lunar de închidere al lunii precedente față de cursul de referință folosit la calculul tarifului unitar aprobat.

GLOSAR/GLOSSARY

AACR/RCAA	Autoritatea Aeronautică Civilă Română Romanian Civil Aeronautical Authority
ACC	Centrul de Control Regional Area Control Center
AFP	Mesaj ATC de Propunere a Planului de Zbor ATC Flight Plan Proposal Message
AIHCB	Aeroportul Internațional Henri Coandă București Bucharest Henri Coandă International Airport
AIS	Servicii de Informare Aeronautică Aeronautical Information Services
AIP	Publicație de Informare Aeronautică Aeronautical Information Publication
AIRAC	Regularizarea și Controlul Distribuiri Informațiilor Aeronautice Aeronautical Information Regulation and Control
ANCOM	Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații National Authority for Management and Regulation in Communications
ANM	Administrația Națională de Meteorologie National Meteorological Administration
ANSP	Furnizori de servicii de trafic aerian Air Navigation Service Provider
ANS	Servicii de Navigație Aeriană Air Navigation Services
AOC	Centrul de Operațiuni Aeriene Air Operation Center
APP	Apropiere Approach
APV	Procedură de Apropiere cu Ghidare Verticală Approach Procedure with Vertical Guidance

ARN	Rețeaua Europeană de Rute ATS European ATS Route Network
ARTAS	Sistem de Supraveghere și Urmărire a Zborurilor într-o Zonă Geografică Definită ATM Surveillance Tracker and Server
A-SMGCS	Sistem de Control și de Ghidare a Mișcărilor pe Suprafață Advance Surface Movement Guidance & Control System
ATM	Organizarea Traficului Aerian Air Traffic Management
ATS	Servicii de Trafic Aerian Air Traffic Services
ATIS	Serviciul Automatizat de Informare la Terminal Automatic Terminal Information Service
ATSU	Unitate de Servicii de Trafic Aerian Air Traffic Services Unit
BMA	Birou Meteorologic de Aerodrom Aerodrome Meteorological Bureau
BULATSA	Autoritatea Serviciilor de Trafic Aerian din Bulgaria Bulgarian Air Traffic Services Authority
CAL	Identificator de Locație Code Allocation List
CANSO	Organizația Internațională a Serviciilor de Navigație Aeriană Civil Air Navigation Services Organisation
CBS	Sectoare Transfrontaliere de Spațiu Aerian Cross Border Sectors
CDM	Luare de decizii prin colaborare Collaborative Decision Making
CDO	Operațiuni de Coborâre Continuă Continuous Descent Operations
CITA	Controlor de Informare Trafic Aerian Air Traffic Information Controller
CNS	Comunicație, Navigație, Supraveghere

	Communication, Navigation, Surveillance
CNPMNA	Centrul Național de Protecție Meteorologică a Navigației Aeriene Aeronautical Meteorological Centre
CPDLC	Comunicare Între Controlori de Trafic Aerian și Pilot prin Data Link Controller–Pilot Data Link Communications
CPPZI	Cerințe Privind Proiectarea Procedurilor de Zbor Instrumental Instrument Flight Procedure Design Requirement
CS	Servicii Centralizate Centralized Services
CTA/ATC	Controlor de Trafic Aerian Air Traffic Controller
D-ATIS	Serviciu de Informare Automată în Format Digital pentru Zona de Terminal Digital Automatic Terminal Information Service
DLS	Servicii Data Link Data Link Services
DME	Echiptament pentru Măsurare la Distanță Distance measuring equipment
DTM	Direcția Topografică Militară Military Topographic Department
DVOR	Radiofar Omnidirecțional VHF Doppler Doppler VHF Omnidirectional Range
EAD	Baza de Date AIS Europeană European AIS Database
EASA	Agenția Europeană pentru Siguranța Aviației European Aviation Safety Agency
EGNOS	Sistem de Radionavigație prin Satelit European Geostationary Navigation Overlay Service
ESA	Agenția Spațială Europeană European Space Agency
ESSIP	Implementare Cer Unic European European Single Sky Implementation

EUROCONTROL	Organizația Europeană pentru Siguranța Navigației Aeriene European Organization for the Safety of Air Navigation
FAT	Teste de Acceptare la Producator Functional Acceptance Test
FAB	Bloc Funcțional de Spațiu Aerian Functional Airspace Block
FDPS	Sistem de Procesare a Datelor de Zbor Flight Data Processing System
FEAST	Test Pentru Selecție CTA The First European Air Traffic Controller Selection
FIR	Regiunea de Informare a Zborurilor Flight Information Region
FPL	Plan de Zbor Flight plan
FRA	Flexibilitatea Rutelor de Spațiu Aerian Free Route Airspace
FSA	Mesaj de Activare a Zborului First System Activation
GAT	Trafic Aerian General General Air Traffic
IATA	Asociația Internațională a Transportatorilor Aerieni International Air Transport Association
ICAO	Organizația Internațională a Aviației Civile International Civil Aviation Organization
ILS	Sistem de Aterizare După Instrumente Instrument Landing System
LARA	Managementul Spațiului Aerian Local și Sub-Regional Local and sub-Regional Airspace Management
LoA	Scrisoare de Înțelegere Letter of Agreement
LSSIP	Implementarea Locală a Cerului Unic

Local Single Sky Implementation

LVO	Operațiuni în Condiții de Vizibilitate Redusă Low Visibility Operations
LVTO	Decolare la Vizibilitate Redusă Low Visibility Take - Off
MBI	Teme de Briefing Obligatorii Mandatory Briefing Items
MRT	Timp Mediu de Răspuns Mean Response Time
MSA/ASM	Managementul Spațiului Aerian Airspace Management
NATS	Autoritatea Serviciilor de Trafic Aerian din Anglia National Air Traffic Services
NDB	Semnalizare Luminoasă Non-direcțională Non-directional Beacon
NEST	Instrument de Planificare Strategică la Nivel de Rețea Network Strategic Tool
N-FRA	Flexibilitatea Rutelor de Spațiu Aerian pe Timp de Noapte Night Free Route Airspace
NIDS	Sistem Operativ de Afișare Informații și Date New Information Display System
NMOC	Centru Operațional de Management al Rețelei Network Manager Operations Centre
NOTAM	Notice to Airmen Avize către Navigatori
NSA	Autoritatea Națională de Supervizare National Supervisory Authority
OAT	Trafic Aerian Operațional Operational Air Traffic
OMM/WMO	Organizația Meteorologică Mondială World Meteorological Organization

PAN-AM	Academia Internațională de Aviație International Flight Academy
PANS-ATM	Procedura Serviciilor de Navigație Aeriană-Managementul Traficului Aerian Procedure for Air Navigation Services-Air Traffic Management
PNP	Plan Național de Performanță Performnace National Plan
PPP	Paritatea Puterii de Cumpărare Purchasing Power Parity
PRNAV	Zonă de Navigație de Precizie Precision Area Navigation
QMS	Sistemul de Management al Calității Quality Management System
RACR	Reglementări Aeronautice Civile Române Romanian Civil Aeronautical Regulation
RACMR	Reglementarea Aeronautică Civilă Militară Română Romanian Civil Military Aeronautical Regulation
ROMAWOS	Sistem de Observare în Timp Real a Vremii Real-Time Operated and Managed Weather Observation System
RTS	Simulare în Timp Real Real Time Simulation
RVT	Turn Virtual de Control la Distanță Remote and Virtual Tower
SAR	Căutare și Salvare Search and Rescue
SAP	Plan Strategic de Acțiune Strategy & Action Plan
SAT	Teste de Acceptare la Beneficiar Site acceptance test
SES	Cer Unic European Single European Sky
SESAR	Program de dezvoltare ATM în cadrul CUE

	Single European Sky ATM Research
SID	Decolare După Instrumente Standard Standard Instrument Departure
SMFA	Statul Major al Forțelor Aeriene Romanian Air Force
SMG	Statul Major General Air Force Staff
SSR	Radar de Supraveghere Secundar Secondary Surveillance Radar
STAR	Rută de Aterizare Standard Standard Terminal Arrival Route
STS	Servicii de Comunicații pe Suport Special Telecommunication Service
SUR	Supraveghere Surveillance
TEN-T	Rețeaua Transeuropeană de Transport The Trans-European Transport Network in Europe
TMA	Zona de Control de Terminal Terminal Control Area
TWR	Turn de control Tower
UFSA/FUA	Utilizarea Flexibilă a Spațiului Aerian Flexible Use of Airspace
VCS	Sistem de Comunicare Vocală Voice Communication System
VFR	Reguli de Zbor la Vedere Visual Flight Rules
WAM	Tehnologie de Supraveghere în Vederea Asigurării Eșalonării Aeronavelor Wide Area Multilateration